

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

บทบาทการสื่อสารในการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิง
ในการปกครองท้องถิ่น

โดย...

อ้อมทิพย์ เมฆรักษาวนิช แคมป์

นเรศ สงเคราะห์สุข

มีนาคม 2547

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

บทบาทการสื่อสารในการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิง ในการปกครองท้องถิ่น

คณะผู้วิจัย

1. นางอัมทิพย์	เมษรักษาวนิช แคมป์	มหาวิทยาลัยแม่โจ้
2. นายณรงค์	สงเคราะห์สุข	นักพัฒนาอิสระ

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ชุดโครงการการสื่อสารเพื่อชุมชน

(ถ่ายเก็บในรายงานฉบับนี้ของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องบทบาทการสื่อสารในการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงในการปกครองท้องถิ่นมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินบทบาทของการสื่อสารที่มีส่วนในการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงทั้งในฐานะผู้นำหญิง และกลุ่มพลังทางการเมืองในการปกครองท้องถิ่น และวิเคราะห์ปัจจัย เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของการสื่อสารในการเสริมพลังของผู้หญิงรวมถึงการแสวงหาแนวทางในการพัฒนาบทบาทการสื่อสารดังกล่าว วิธีการการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพในพื้นที่ 5 หมู่บ้านของตำบลริมตอ อำเภอมือง จังหวัดเชียงใหม่ ระหว่างเดือนธันวาคม พ.ศ. 2544 ถึง เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2546

ผลการวิจัยพบว่า บทบาทการสื่อสารที่มีส่วนในการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงมีทั้งหมด 13 บทบาท ได้แก่การเป็นช่องทางถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารให้ประชาชนได้รับรู้ การเป็นช่องทางการรับรู้ข่าวสาร การกลั่นกรองข้อมูล การเป็นตัวช่วยในการระดมความคิดเห็น การเป็นกลไกในการเร่งกระบวนการพบปะแสดงความเห็น การเป็นตัวเชื่อมต่อการสื่อสารในแนวนอน การเป็นเครื่องมือในการสร้างความโปร่งใส การเป็นเวทีสื่อสารทางความคิด การสร้างการมีส่วนร่วม การแก้ปัญหาความขัดแย้ง การเป็นปากเป็นเสียงให้กลุ่มต่างๆ และผู้ด้อยโอกาสในหมู่บ้าน การรวบรวมความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนและบทบาทในการบริหารความขัดแย้ง โดยบทบาทการสื่อสารทั้ง 13 บทบาท ช่วยเสริมความเข้มแข็งของผู้หญิงใน 3 มิติ ได้แก่ มิติแรกช่วยเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และการตัดสินใจ มิติที่สองช่วยสร้างพื้นที่ในการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนซึ่งจะเป็นพื้นฐานสำคัญในการเข้าไปมีส่วนร่วมด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่นของผู้หญิง และมิติที่สามช่วยเพิ่มช่องทางการเข้าถึงทรัพยากร ทั้งนี้บทบาทการสื่อสารดังกล่าวเสริมความเข้มแข็งของผู้นำหญิงมากกว่าผู้หญิงทั่วไป

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อบทบาทการสื่อสารพบว่ามี 3 ปัจจัย ปัจจัยแรกคือปัจจัยภายนอก ได้แก่ อิทธิพลและพฤติกรรมการทำงานของหน่วยงานภายนอกทั้งรัฐและนักการเมือง ปัจจัยที่สองคือปัจจัยภายในหมู่บ้านได้แก่ความเป็นชุมชน ความสัมพันธ์ของผู้นำ รูปแบบการสื่อสารในหมู่บ้าน โครงสร้างทางกายภาพของหมู่บ้านและการมีพื้นที่สาธารณะ และปัจจัยที่สามคือ ปัจจัยที่เกี่ยวกับผู้นำหญิง ได้แก่ ศักยภาพการสื่อสาร วิธีการทำงาน ลักษณะงานและพื้นที่การทำงาน การรับรู้และให้ความหมายของผู้นำ ประสบการณ์ทำงาน แรงจูงใจ การมีบทบาทที่หลากหลาย ความเป็นหญิง การทำงานร่วมกับผู้นำชายและความพร้อมของครอบครัว

สำหรับแนวทางในการพัฒนาบทบาทการสื่อสารในการเสริมสร้างพลังผู้หญิง มีหลายแนวทางคือ หนึ่ง ขยายบทบาทการสื่อสารในหมู่บ้านที่ยังมีบทบาทการสื่อสารน้อย โดยผ่านกลไก เนื้อหา กิจกรรมที่สอดคล้องเหมาะสมกับเงื่อนไขของพื้นที่นั้น สอง พัฒนากลไกการสื่อสารที่เกิดขึ้นใหม่ที่เรียกว่าเวทีชุมชนเวียนและใช้รูปแบบการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม ซึ่งกลไกดังกล่าวอยู่ระหว่างการขับเคลื่อน สาม ใช้ช่องทางการสื่อสารที่มีอยู่โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ผู้นำหญิงเข้าไปมีส่วนร่วม เช่น อบต. กลุ่มต่างๆ ที่ผู้นำหญิงมีบทบาทอยู่โดยเน้นกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม และสี่ พัฒนาศักยภาพการสื่อสารของผู้นำหญิง รวมทั้งพัฒนาวิสัยทัศน์ที่เน้นการช่วยเหลือซึ่งกันและกันและการพึ่งตนเอง การสร้างความหมายผู้นำคือผู้ให้บริการและการใช้ความเป็นหญิงควบคู่ไปกับการเป็นผู้นำ

Abstract

The objectives of this study were: (1) assess the role of communications in contributing to the empowerment of women, both in their position as leaders and as political power groups in local governance, (2) analyze the conditions and factors related to their roles in directing the empowerment of women, and (3) find methods of developing the role of such communications. The research employed qualitative methodologies in five communities of Rim Doi Sub-district, Municipal District, Chiangmai Province, and was conducted during December 2001 to May 2003.

The findings of this research were as follows. There was a total of 13 communication roles contributing to the empowering of women: channel for disseminating data & information to the people; channel for perceiving information; method of screening data; facilitator of decision making; mechanism for accelerating discussion and exchange; bridge in horizontal communications; tool in creating transparency; forum for communicating ideas; creation of participation; resolution of conflict; voice for different groups and disadvantaged members of the community; method of compiling peoples' ideas and needs; and administration of conflict. These 13 roles helped to empower women in three dimensions: first, analytical thinking and decision making capacity; second, creation of space for participation in community development, which is an important entry for women's participation in local governance; and third, increased access to resources. However, these roles empowered women leaders more than other women.

Three factors significantly influenced the role of communications. First, an external factor – the influence and behavior of external organizations, both government and political. Second, a factor within the community – 'community-ness', relations of leaders, forms of communications in the village, physical structure of the community, and availability of public space. Third, factors related to women leaders – communication potential, working methods, type of work, working space, perception and assigning significance to leaders, work experience, motivation, multiplicity of roles, "woman-ness", cooperation with male leaders, and preparedness of families.

Several methods of developing the role of communications in empowering women were apparent. First, expand the role of communications in communities where there is little current role, using mechanisms, content and activities consistent with local conditions. Second, develop emerging communications mechanisms, those termed 'revolving forums', and use forms of participatory communications. Third, use existing communications channels, especially in areas where women leaders participate, such as the Tambon Administration Organization and various groups where women leaders have roles. In this, stress was placed on participatory communications processes. Fourth, develop the potential of women leaders, development of thinking processes focusing on mutual assistance and self-reliance, construction of the perception of leaders as those providing service, and use of "woman-ness" together with leadership.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ คณะวิจัยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากผู้ให้ข้อมูลทุกท่าน โดยเฉพาะผู้นำหญิงที่ให้เวลากับคณะวิจัย ในการพูดคุยหลายครั้งหลายหน รวมทั้งผู้นำชุมชนและผู้หญิง ทั้งที่เป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ และไม่เป็นสมาชิกกลุ่มใดๆ ที่ให้ทั้งข้อมูลและเข้าร่วมเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้

ขอขอบคุณประธานโครงการวิจัยเรื่องการสื่อสารเพื่อชุมชนที่ให้คำแนะนำและให้ความรู้แก่คณะวิจัยมาตั้งแต่ต้นจนจบและขอขอบคุณสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยที่ให้ทุนการวิจัย

อ้อมทิพย์ เมฆรักษาวนิช แคมป์
นเรศ สงเคราะห์สุข

	สารบัญ	หน้า
	บทคัดย่อภาษาไทย	ก
	บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
	กิตติกรรมประกาศ	ค
	สารบัญ	ง
	สารบัญตาราง	ช
	สารบัญแผนภูมิ	ซ
	สารบัญแผนที่	ฅ
บทที่ 1	บทนำ	1
	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
	วัตถุประสงค์	4
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	4
	นิยามศัพท์	5
บทที่ 2	แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	7
	แนวคิดเรื่องบทบาทการสื่อสาร	7
	แนวคิดเรื่องการสื่อสารทางการเมือง	8
	แนวคิดเรื่องผู้หญิงกับการเมืองปกครองท้องถิ่น	16
	แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและโครงสร้างอำนาจหญิงชาย	17
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	19
บทที่ 3	วิธีดำเนินการวิจัย	25
	แหล่งข้อมูล	25
	พื้นที่ศึกษา	25
	การเก็บรวบรวมข้อมูล	26
	ขั้นตอนการเก็บข้อมูล	29
	การวิเคราะห์ข้อมูล	31
	ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย	31
	แผนการดำเนินงาน	31

	หน้า
บทที่ 4	บริบทของพื้นที่ที่ศึกษา
	35
	ข้อมูลพื้นฐานของตำบลริมดอย
	35
	หมู่บ้านที่ศึกษา
	38
	บ้านพลับพลา
	39
	บ้านห้วยน้ำงาม
	45
	บ้านแก่งโสภา
	49
	บ้านสุขกายสุขใจ
	54
	บ้านแสงตะวันวิลล่า
	60
	วิเคราะห์บริบทของพื้นที่ที่ศึกษา
	67
บทที่ 5	ผู้นำหญิงในตำบลริมดอย
	75
	ข้อมูลทั่วไปของผู้นำหญิง
	75
	ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับผู้นำหญิง
	98
	ทัศนะของผู้ชายที่มีต่อผู้นำหญิง
	132
	วิเคราะห์ผู้นำหญิงในตำบลริมดอย
	142
บทที่ 6	ผู้หญิงในตำบลริมดอย
	155
	บ้านพลับพลา
	155
	บ้านห้วยน้ำงาม
	159
	บ้านแก่งโสภา
	161
	บ้านสุขกายสุขใจ
	163
	บ้านแสงตะวันวิลล่า
	167
	การวิเคราะห์ผู้หญิงในตำบลริมดอย
	173
บทที่ 7	บทบาทการสื่อสารในการเสริมพลังผู้หญิง
	181
	บ้านพลับพลา
	181
	บ้านห้วยน้ำงาม
	184
	บ้านแก่งโสภา
	186
	บ้านสุขกายสุขใจ
	188

	หน้า
บ้านแสงตะวันวิลล่า	194
วิเคราะห์บทบาทการสื่อสารในการเสริมพลังผู้หญิง	200
บทที่ 8 แนวทางการพัฒนาบทบาทการสื่อสารเพื่อเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงในการปกครองท้องถิ่น	207
กิจกรรมที่คณะวิจัยจัด	207
กิจกรรมที่คณะวิจัยไปร่วมจัดกับหมู่บ้าน	226
การมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่หมู่บ้านจัด	236
วิเคราะห์แนวทางการพัฒนาบทบาทการสื่อสารเพื่อเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงในการปกครองท้องถิ่น	243
บทที่ 9 อภิปรายผลการวิจัย	249
บทที่ 10 สรุปและข้อเสนอแนะ	267

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 1	รายชื่อหมู่บ้าน จำนวนครัวเรือนและจำนวนประชากรในตำบลริมดอย	36
ตารางที่ 2	จำนวนวัด โรงเรียน และสถานที่ราชการในแต่ละหมู่บ้าน	37
ตารางที่ 3	สรุปภาพรวมหมู่บ้าน 5 หมู่บ้าน	65
ตารางที่ 4	ระดับความเป็นชุมชนของ 5 หมู่บ้าน	69
ตารางที่ 5	วิเคราะห์รูปแบบการสื่อสารในหมู่บ้าน	71
ตารางที่ 6	ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นชุมชนกับรูปแบบการสื่อสาร	73
ตารางที่ 7	สรุปภาพรวมการทำงานของผู้นำหญิง	94
ตารางที่ 8	สรุปภาพรวมผู้นำหญิงในประเด็นการรับรู้บทบาท ความเป็นหญิง พื้นที่การสื่อสาร คักยภาพการสื่อสารและแนวทางการพัฒนาการสื่อสาร	129
ตารางที่ 9	สรุปข้อมูลทัศนคติของผู้ชายต่อผู้นำหญิง และทัศนคติของสามีต่อการรยา ในฐานะผู้นำหญิง	140
ตารางที่ 10	ภาพรวมเหตุผลการเข้ามาเป็น สอบต./ผู้ใหญ่บ้าน. ลักษณะกลุ่มที่ทำงานด้วย ลักษณะงานที่ทำและวิธีทำงาน	144
ตารางที่ 11	ศักยภาพการสื่อสารของผู้นำหญิง	150
ตารางที่ 12	สรุปภาพรวมข้อมูลผู้หญิงที่เป็นและไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม 5 หมู่บ้าน	170
ตารางที่ 13	แบบแผนการรับรู้บทบาท สอบต./ผู้ใหญ่บ้าน	174
ตารางที่ 14	แบบแผนการเสนอความต้องการ	176
ตารางที่ 15	แบบแผนการสนับสนุนผู้นำหญิง	178
ตารางที่ 16	บทบาทการสื่อสารที่พบในชุมชนที่ศึกษา	197
ตารางที่ 17	บทบาทการสื่อสารในการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิง	201
ตารางที่ 18	กลุ่มของบทบาทการสื่อสารกับการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิง	202
ตารางที่ 19	บทบาทการสื่อสารที่เสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงใน 5 หมู่บ้าน	223

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่ 1	แบบจำลองการสื่อสารในหมู่บ้านพลับพลา	42
แผนภูมิที่ 2	แบบจำลองการสื่อสารในหมู่บ้านหัวน้างาม	47
แผนภูมิที่ 3	แบบจำลองการสื่อสารในหมู่บ้านแก่งไฮะ	52
แผนภูมิที่ 4	แบบจำลองการสื่อสารในหมู่บ้านสุขกายสุขใจ	58
แผนภูมิที่ 5	แบบจำลองการสื่อสารในหมู่บ้านแสงตะวันวิลล่า	62
แผนภูมิที่ 6	ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นชุมชนกับรูปแบบการสื่อสาร	74
แผนภูมิที่ 7	ภาพรวมการเปลี่ยนแปลงของตำบลริมดอยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน	210
แผนภูมิที่ 8	ภาพรวมการทำงานของผู้นำหญิง	212
แผนภูมิที่ 9	รูปแบบและวิธีการสื่อสารของผู้นำหญิง	214
แผนภูมิที่ 10	ลักษณะการเสริมพลังความเข้มแข็งของบทบาทการสื่อสารให้กับผู้หญิงกลุ่มต่างๆ	224
แผนภูมิที่ 11	บทเรียนเรื่องความเข้มแข็งของกลุ่ม/หมู่บ้าน	228
แผนภูมิที่ 12	สรุปแนวทางที่จะทำให้กลุ่มสตรีแม่บ้านตำบลริมดอยเข้มแข็ง	229
แผนภูมิที่ 13	ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสุขภาพ	241
แผนภูมิที่ 14	ปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลกระทบต่อบทบาทการสื่อสารในการเสริมพลังความเข้มแข็งฯ	251
แผนภูมิที่ 15	ความสัมพันธ์ของปัจจัยย่อยที่เกี่ยวข้องกับความเป็นชุมชน	252
แผนภูมิที่ 16	ความสัมพันธ์ของปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวผู้นำหญิง	256
แผนภูมิที่ 17	ความสัมพันธ์ของบทบาทการสื่อสารในการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงกับปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลกระทบต่อบทบาทการสื่อสาร	258
แผนภูมิที่ 18	ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทการสื่อสารกับปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลกระทบต่อบทบาทฯ	260

สารบัญแผนที่

		หน้า
แผนที่ที่ 1	แผนที่บ้านพลับพลา หมู่ 1	44
แผนที่ที่ 2	แผนที่บ้านห้วยน้ำงาม หมู่ 6	48
แผนที่ที่ 3	แผนที่บ้านแก่งโฮะ หมู่ 7	53
แผนที่ที่ 4	แผนที่บ้านสุขกายสุขใจ หมู่ 8	59
แผนที่ที่ 5	แผนที่บ้านแสงตะวันวิลล่า หมู่ 9	64

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.2540 กำลังจะนำท้องถิ่นของไทยไปสู่ยุคใหม่จากการที่รัฐธรรมนูญฉบับนี้ได้กำหนดให้ “รัฐต้องให้ความสำคัญแก่ท้องถิ่นตามหลักแห่งการปกครองตนเอง ตามเจตนารมณ์ของประชาชนในท้องถิ่น” (มาตรา 282) และ “รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึ่งตนเอง และตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง” (มาตรา 78)

ข้อกำหนดหรือบทบัญญัตินี้เปรียบได้กับประตูสำคัญที่จะเปิดให้ท้องถิ่นทั้งประเทศไทยได้ก้าวไปสู่ประวัติศาสตร์หน้าใหม่ แต่จะเป็นประวัติศาสตร์ที่คนในท้องถิ่นได้ร่วมกันเขียนอย่างทั่วถึงและจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนในท้องถิ่นมากน้อยแค่ไหน อย่างไร ย่อมขึ้นอยู่กับคนในท้องถิ่นนั่นเอง (ธีรนาถ กาญจนอักษร, 2541 ก : คำนำ)

นอกจากรัฐธรรมนูญใหม่ที่สร้างแนวทางให้ท้องถิ่นมีความเป็นอิสระแล้ว ธีรนาถ กาญจนอักษร (2541 ข : 83) ยังกล่าวว่า ในส่วนที่เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นและการกระจายอำนาจ พระราชบัญญัติสภาตำบล และองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีผลบังคับใช้เมื่อปี พ.ศ.2537 ที่เปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชนของตนมากขึ้นได้ก่อให้เกิดการตื่นตัวอย่างมาก องค์การเอกชนและสถาบันการศึกษาต่างๆ ที่เข้าไปดำเนินการจัดอบรมเพื่อกระตุ้นการมีส่วนร่วมในการเมืองระดับท้องถิ่นของผู้หญิงล้วนได้พบกับความกระตือรือร้นที่จะแสวงหาความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเมืองท้องถิ่นและการกระจายอำนาจอย่างจริงจังของผู้หญิงในพื้นที่

โคทม อารียา และคณะ (2540: 3) ให้ความเห็นว่า ในสังคมประชาธิปไตย การเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนชายและหญิงในวิถีใดวิธีหนึ่ง หมายถึง การที่ประชาชนเข้าร่วมใช้อำนาจเพื่อกำหนดกฎเกณฑ์ทางสังคมในการแบ่งสรรผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมให้คนกลุ่มต่างๆ ซึ่งหากวิเคราะห์ในประเด็นความชอบธรรมและการจัดสรรผลประโยชน์เพียงอย่างเดียว ก็จะเห็นว่าเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่สตรีต้องมีส่วนร่วมทางการเมือง

อย่างไรก็ตามหลายฝ่ายมองว่าที่ผ่านมาการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในระดับที่มีอำนาจในการตัดสินใจถูกจำกัดมาตลอดในทุกระดับ หากเรายอมรับกันว่าผู้หญิงและผู้ชายมีโลกทัศน์มุมมองและความสนใจแตกต่างกัน ด้วยถูกกล่อมเกลามาแตกต่างกัน การให้ผู้หญิงมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายและทิศทางในการพัฒนา รวมถึงนโยบายต่างๆ น่าจะนำไปสู่ความสมดุลของการสนใจที่สามารถตอบสนองความต้องการของหญิงชายได้อย่างเหมาะสม

เมื่อพิจารณาการเข้าไปมีส่วนร่วมของผู้หญิงในทางการเมืองนั้น ผู้หญิงไทยยังถือว่ามีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองน้อยมาก ในขณะที่จำนวนประชากรทั้งประเทศมีประชากรที่เป็นผู้หญิงกว่าครึ่งหนึ่ง ดังจะเห็นจากสัดส่วนของผู้หญิงในการเมืองระดับต่างๆ ดังนี้ (เอกสารประกอบการประชุมปฏิบัติการเรื่อง “การสร้างพลังต่อรองทางการเมืองของสตรีภาคเหนือในการเลือกตั้งสมัยหน้า”, 2542: 4)

การเมืองระดับชาติ

สมาชิกวุฒิสภา	จำนวนร้อยละของผู้หญิง	8
สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร	จำนวนร้อยละของผู้หญิง	5.6

การเมืองระดับท้องถิ่น

สมาชิกสภาเทศบาล	จำนวนร้อยละของผู้หญิง	6.28
สมาชิกสภาจังหวัด	จำนวนร้อยละของผู้หญิง	8.10
สมาชิกองค์การบริหาร- ส่วนตำบล	จำนวนร้อยละของผู้หญิง	9.06
กำนัน	จำนวนร้อยละของผู้หญิง	1.42
ผู้ใหญ่บ้าน	จำนวนร้อยละของผู้หญิง	1.79

จากสถานการณ์ต่างๆ ที่ปรากฏจึงกล่าวได้ว่าปัจจุบันผู้หญิงควรจะเข้ามามีบทบาทในการตัดสินใจ และมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาให้มากขึ้น เพื่อที่จะทำให้ความต้องการของกลุ่มผู้หญิงในเรื่องต่างๆ ได้รับการตอบสนองอย่างเหมาะสม รวมไปถึงการจัดสรรทรัพยากรของชุมชนและสังคมที่น่าจะเป็นเรื่องผู้หญิงและผู้ชายจะต้องมีส่วนร่วมช่วยเหลือกันอย่างสมดุล เพื่อให้การตัดสินใจต่างๆ มาจากทุกมุมมองทุกด้านได้ครบถ้วน สมบูรณ์ขึ้น ดังนั้นหากผู้หญิงผนึกกำลังกันอย่างแน่นหนา เต็มที่และจริงจังแล้ว การเมืองการพัฒนาตั้งแต่ระดับท้องถิ่นถึงระดับประเทศจะเป็นไปอย่างโปร่งใส เป็นธรรมและเอื้อต่อสภาพภาพที่เท่าเทียมกัน

แม้คนทั่วไปอาจมองว่าการเมืองในระดับท้องถิ่นจะยังไม่มีความสำคัญในเชิงอำนาจอย่างกว้างขวาง เท่าเทียมกับการเมืองระดับประเทศ แต่การเมืองในระดับท้องถิ่นจะเป็นเวทีที่ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมแบ่งปัน และดูแลผลประโยชน์ที่มีผลกระทบต่อชีวิตของคนในพื้นที่นั้นๆ ดังนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสตรีในระดับท้องถิ่นจึงถือได้ว่าเป็นส่วนที่มีความสำคัญ เพราะไม่ว่าจะเป็นการเมืองระดับใด สตรีควรได้รับโอกาสในการเข้าร่วมทางการเมืองและอาจจะสำคัญอย่างยิ่งสำหรับการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่น เพราะเป็นการเข้าร่วมเพื่อดูแลจัดสรรผลประโยชน์ของกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ที่จะมีผลกระทบโดยตรงต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนนั้นๆ นอกจากนี้ การที่สตรีมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นเป็นสิ่งสำคัญเพราะถือได้ว่าเป็นการเข้าสู่วงการทางการเมืองในระดับพื้นฐาน ดังนั้นหากสตรีได้มีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นจึงมีความสำคัญต่อสตรีอย่างน้อยในสามประเด็นหลัก คือ (1) เป็นเครื่องประกันถึงความยุติธรรมและความเท่าเทียมกันทางสังคม (2) สามารถเข้าร่วมดูแลผลประโยชน์ของชุมชนในฐานะผู้แทนของกลุ่มสตรี และ (3) การเปิดโอกาสให้สตรีสร้างสมประสบการณ์แสดงความสามารถและผลงานในทางการเมืองซึ่งจะเป็นช่องทางในการเข้าสู่การเมืองในระดับประเทศต่อไป (โคทม อารียา และคณะ 2540 : 32)

หากจะพิจารณาการมีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งแบ่งเป็น 2 ลักษณะ (Baraer, 1972 อ้างในสุทธาสินี ไกรฤกษ์, 2542: 43) คือ

1. การมีส่วนร่วมโดยตรง เป็นลักษณะที่ประชาชนเป็นผู้ดำเนินการปกครองโดยตนเองโดยตรง เช่น บริหารงาน กำหนดนโยบาย และตัดสินใจในการดำเนินงานด้วยตนเอง
2. การมีส่วนร่วมโดยทางอ้อม เป็นลักษณะที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม แต่ไม่ได้เป็นผู้ดำเนินการปกครองโดยตรง แต่เปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกโดยเสรี เป็นการเลือกตัวแทนเข้าไปทำหน้าที่และกำหนดกลไกให้ประชาชนเข้ามาควบคุมติดตามความเคลื่อนไหวของผู้ปกครอง เพื่อให้การปกครองเป็นไปตามความต้องการของประชาชน

การมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการปกครองท้องถิ่นจะประกอบด้วยผู้หญิงที่ได้รับเลือกตั้งให้เข้าไปทำหน้าที่เป็นผู้นำ เช่น เป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (สอบต.) กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือประธานกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ เพื่อดูแลจัดสรรผลประโยชน์ที่จะมีผลกระทบโดยตรงต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนในชุมชนนั้น นอกจากนี้ยังมีความจำเป็นอีกประการหนึ่งที่จะต้องดำเนินการ การตัดสินใจที่ตั้งอยู่บนความตระหนักและการรับรู้ปัญหาเฉพาะเจาะจงของกลุ่มผู้หญิงและผู้ด้อยโอกาสอื่นๆ ขณะที่ผู้หญิงในชุมชนที่เป็นกลุ่มพลังต่างๆ หรือกลุ่มผลประโยชน์ จะเป็นผู้ติดตามการดำเนินงานและเสนอความต้องการรวมทั้งปัญหาต่างๆ เพื่อให้ผู้นำหญิงนำไปเป็นแนวทางการดำเนินงานหรือปรับปรุงแก้ไข ดังนั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิงทั้งสองกลุ่มจึงมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิง

อย่างไรก็ตาม แม้การมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการพัฒนาสังคมจะเป็นที่ยอมรับว่ามีความสำคัญ แต่สังคมส่วนใหญ่มองข้ามหรือเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิง และไม่เปิดโอกาสให้ผู้หญิงแสดงศักยภาพเท่าที่ควร ทั้งหมดนี้เนื่องมาจากข้อจำกัดพื้นฐานของค่านิยม ระบบสังคมและวัฒนธรรมทำให้ผู้หญิงถูกปิดกั้นอย่างน่าเสียดาย แต่ด้วยแนวคิดใหม่ที่มุ่งเน้นไปที่การปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างเพศ (gender relations) ทำให้เกิดแนวปฏิบัติหลายประการที่จะช่วยเสริมสร้างพลังอำนาจให้แก่ผู้หญิง (women empowerment) ให้มีมากขึ้นในกระบวนการตัดสินใจและอื่นๆ เพื่อให้ความต้องการของผู้หญิงได้รับการตอบสนองมากขึ้นกว่าที่เคยเป็นมาในอดีต รวมทั้งได้มีการเสนอแนวปฏิบัติ เพื่อปรับปรุงสถานภาพผู้หญิงในรูปแบบต่างๆ เช่น การส่งเสริมการศึกษา การพัฒนาทักษะเพื่อให้มีโอกาสทางเศรษฐกิจ ขณะเดียวกันก็ได้มีความพยายามให้มีการยกเลิกหรือต่อต้านการกีดกันและการเลือกปฏิบัติทุกรูปแบบต่อผู้หญิง และการหาแนวทางส่งเสริมให้ชายเข้ามามีส่วนในการดูแลด้านสวัสดิภาพของผู้หญิงและมีความรับผิดชอบร่วมกับผู้หญิงมากขึ้นในหลายๆ ด้าน (ภัสสร ลิมาพันธ์, 2542: 172)

เป็นที่น่าสังเกตว่าการพยายามปรับปรุงสถานภาพผู้หญิงในรูปแบบต่างๆ ดังกล่าว มิได้ครอบคลุมถึงเรื่องบทบาทการสื่อสารในฐานะที่จะเสริมสร้างพลังให้แก่ผู้หญิงในการพัฒนา โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมทางการเมือง ซึ่งเป็นกลไกสำคัญต่อการกำหนดทิศทางในการพัฒนาสังคม ทั้งนี้เพราะการที่ผู้หญิงจะก้าวเข้าไปแสดงบทบาทในที่ที่เคยเป็นพื้นที่ของชายมายาวนานจำเป็นต้องเตรียมตัว ซึ่งหากว่าผู้หญิงได้เตรียมความพร้อมและสะสมประสบการณ์ไว้ระดับหนึ่งแล้วย่อมสามารถใช้ศักยภาพของตนเองเพื่อพัฒนาชุมชนให้เจริญก้าวหน้าและเอื้อประโยชน์ต่อสมาชิกของสังคมทั้งหญิงและชายได้อย่างเต็มที่ ในการเตรียมตัวและการสะสมประสบการณ์นี้ส่วนหนึ่งต้องอาศัยการสื่อสารเพื่อการแสวงหาความรู้และทักษะต่างๆ อย่างต่อเนื่อง

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่าการจะให้ผู้หญิงก้าวออกมาแก้ไขปัญหาของชุมชนหรือท้องถิ่น ทั้งในลักษณะของการเข้าร่วมโดยตรงหรือเป็นผู้สนับสนุนผู้หญิงด้วยกันนั้น จำเป็นยิ่งที่จะต้องเสริมพลังอำนาจให้กับผู้หญิงโดยเฉพาะในกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งต้องอาศัยข่าวสารข้อมูลที่หลากหลาย และที่ดีที่สุดเท่าที่เป็นได้ เพื่อให้สามารถนำความรู้ มีความคิด และตัดสินใจได้ด้วยตัวของตัวเอง ช่วยให้ผู้หญิงสามารถพัฒนาศักยภาพของตนเองเพิ่มขึ้น นั่นก็หมายความว่า ผู้หญิงที่เป็นผู้นำจะต้องพัฒนาบทบาทการสื่อสารเชิงรุก คือการสื่อสารเพื่อสร้างแนวร่วมหรือทำความเข้าใจกับผู้อื่น และเชิงรับคือการใช้การสื่อสารเพื่อได้มาซึ่งข้อมูลประกอบการตัดสินใจ โดยเฉพาะการเป็นผู้นำจะต้องมีการสื่อสารที่เหนือกว่าคนอื่น ๆ และได้รับการยอมรับในฐานะแหล่งข่าวสารของชุมชน ในขณะเดียวกันผู้หญิงที่อยู่ในกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ก็ใช้การสื่อสารเพื่อแสดงความต้องการหรือรับข้อมูลข่าวสารเพื่อนำมาพัฒนาตนเองและกลุ่ม จึงนำไปสู่คำถามว่าการสื่อสารมีบทบาทในการเสริมพลังความเข้มแข็งให้กับผู้หญิงในการปกครองท้องถิ่นอย่างไร ทั้งในด้านการใช้การสื่อสารในการสร้างความเข้าใจกับประชาคม เพื่อช่วยให้ประชาชนมีความรู้ เขาจะได้ดูแลตนเองได้อย่างน้อยในระดับพื้นฐาน โดยใช้ช่องทางหรือเครือข่ายการสื่อสารที่เป็นทางการ เช่น การประชุม และเครือข่ายการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการ เช่น การพบปะพูดคุยกับบุคคล หรือกลุ่มบุคคลในสถานที่ต่างๆ และการใช้การสื่อสารเพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจ ทั้งนี้เพราะงานการเมืองมีลักษณะฉับไว รวดเร็ว เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ ทั้งในเรื่องการวางแผน ทั้งระดับนโยบาย การปฏิบัติ ตลอดจนการติดตามเพื่อประโยชน์ของประชาชน ดังนั้น การตัดสินใจที่ดีในเวลาอันรวดเร็วจะเกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพไม่ได้ หากไม่มีข้อมูลที่แจ่มชัด อีกประการหนึ่ง ในความที่เป็นคนส่วนน้อย หลายครั้งที่ผู้หญิงจะรู้สึกแปลกแยกและไม่มีพวก เพราะความคิดเห็นมุมมองของผู้หญิงที่ต่างออกไป ถ้าไม่มีข้อมูลมากพอจะทำให้ไม่มีความเชื่อมั่นในตัวเอง ด้วยเหตุนี้ผู้หญิงในการเมืองท้องถิ่นจึงเป็นคำตอบและเป็นความหวังสุดท้ายในการสร้างความสมดุลของการพัฒนา

วัตถุประสงค์

1. เพื่อประเมินบทบาทของการสื่อสารที่มีส่วนในการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงทั้งในฐานะผู้นำหญิง และกลุ่มพลังทางการเมืองในเรื่องการปกครองท้องถิ่น
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยและเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของการสื่อสารในการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิง
3. เพื่อแสวงหาแนวทางในการพัฒนาบทบาทของการสื่อสารในการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยจะเป็นประโยชน์ต่อการเสริมสร้างพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงและกลุ่มผู้หญิงที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับต่างๆ
2. องค์กรหรือหน่วยงานที่ทำงานด้านผู้หญิง สามารถได้นำไปใช้ประกอบการวางแผนพัฒนาผู้หญิงที่จะเข้าไปมีบทบาททางการเมืองหรือผู้หญิงที่อยู่ในกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ และอาจนำไปปรับใช้ในการพัฒนาผู้หญิงในมิติอื่นๆ

3. เป็นประโยชน์ต่อการกำหนดแนวทางในการพัฒนาบทบาทการสื่อสารที่จะช่วยเสริมพลังความสามารถของผู้หญิง อันจะนำไปสู่การมีส่วนร่วมในทางการเมืองทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพต่อไป

นิยามศัพท์

บทบาทการสื่อสาร หมายถึง บทบาทของการสื่อสารในเชิงรุกและบทบาทของการสื่อสารในเชิงรับของผู้นำหญิง และผู้หญิงที่อยู่หรือไม่อยู่ในกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ

บทบาทของการสื่อสารในเชิงรุก เป็นการให้การสื่อสารเพื่อทำความเข้าใจกับชุมชน หรือการส่งข่าวสารให้ผู้อื่นได้รับรู้/เข้าใจ รวมถึงการจัดการข่าวสารข้อมูล

บทบาทของการสื่อสารในเชิงรับ เป็นการเปิดรับข่าวสารข้อมูล หรือการให้การสื่อสารเพื่อให้ได้ข้อมูลมาประกอบการตัดสินใจ

ผู้หญิง หมายถึง ผู้หญิงที่เป็นผู้นำในชุมชนรวมถึงผู้หญิงที่อยู่และไม่อยู่ในกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ที่ควรได้รับสิทธิทางการเมืองระดับท้องถิ่น

การเสริมพลังความเข้มแข็ง หมายถึง การเสริมความสามารถของผู้หญิงในการคิด การวิเคราะห์ การตัดสินใจ และการสร้างพื้นที่ให้กับผู้หญิงในฐานะที่เป็นกลไกสำคัญในการพัฒนา รวมถึงการเพิ่มช่องทางในการเข้าถึงทรัพยากร โดยมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาชุมชน ซึ่งนิยามดังกล่าว เป็นการเสริมความสามารถของผู้หญิงใน 3 ระดับ คือ

- ก. ระดับปัจเจก/ตัวบุคคล คือการเสริมความสามารถในการคิด
- ข. ระดับการสร้างโอกาส คือการสร้างพื้นที่ด้านการสื่อสาร/ด้านการทำกิจกรรม
- ค. ระดับชุมชน/ผลประโยชน์ เป็นการเพิ่มช่องทางในการเข้าถึงทรัพยากร

การปกครองท้องถิ่น หมายถึง เป็นการปกครองที่เปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยผ่านกระบวนการเลือกสมาชิกขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งการตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น

ความเป็นชุมชน หมายถึง ความสัมพันธ์ของคนในชุมชน (ทั้งความสัมพันธ์ในระดับผู้นำกับผู้นำและผู้นำกับชาวบ้าน) มีการติดต่อสื่อสารและมีการทำกิจกรรมร่วมกัน (กิจกรรมของหมู่บ้านที่ก่อให้เกิดการปะทะสังสรรค์กัน) การมีพื้นที่ทางกายภาพและการมีพื้นที่ทางสังคม

ความเป็นหญิง มีความหมายใน 4 ระดับ

ระดับแรก : การถือเอาประโยชน์ของ “กลุ่มผู้หญิง” เป็นตัวตั้ง เป็นกลุ่มที่ช่วยผู้หญิงแต่อาจจะไม่เห็นพลังผู้หญิงทั้งหมด

ระดับสอง : มองเห็นศักยภาพพิเศษ/ลักษณะที่เป็นบวกของผู้หญิง ลักษณะเฉพาะตัวของผู้หญิง เช่น ความละเอียดรอบคอบ

ระดับที่สาม : มองเห็น “บทบาทของผู้หญิงในระดับชุมชน/สาธารณะ” เช่นแนวคิดที่ว่า ถ้าผู้หญิงไม่ขึ้นไปทำงานระดับหมู่บ้านก็จะไม่มีมุมมองเพื่อผลประโยชน์ผู้หญิงทั้งหมด มีลักษณะเห็นพลัง/ศักยภาพของผู้หญิง

ระดับที่สี่ : มองเห็นความเสมอภาคระหว่างผู้หญิงกับผู้ชาย เช่น เชื้อมั่นในสิทธิ ความเท่าเทียม (ไม่ใช่เรื่องคุณสมบัติส่วนตัวของผู้หญิง-ชาย แต่เป็นเรื่องสิทธิ)

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัย เรื่อง บทบาทการสื่อสารในการเสริมสร้างพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงในการปกครองท้องถิ่น มีแนวคิด ทฤษฎีที่ได้ศึกษาและนำมาเป็นกรอบแนวคิด ดังนี้

1. บทบาทการสื่อสาร
2. การสื่อสารทางการเมือง
3. ผู้หญิงกับการเมืองการปกครองท้องถิ่น
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. บทบาทการสื่อสาร

Berrigan F.J. (1979 อ้างในกาญจนา แก้วเทพ, 2542: 25-28) ได้ให้ตัวอย่างบทบาทของการสื่อสารในการพัฒนาชุมชนไว้ ดังนี้

1. การสื่อสารจะต้องเล่นบทบาทเป็นช่องทางถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารทั้งหมดให้ประชาชนได้รับรู้การวางแผนงานของรัฐ ทั้งนี้เพื่อประชาชนจะได้มีโอกาสสำรวจทางเลือกแบบต่างๆ ที่จะมีโทษน้อยที่สุดและมีประโยชน์มากที่สุดต่อประชาชนจากทัศนะของประชาชนเอง (แทนการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่คิดว่ามีประโยชน์ต่อประชาชนจากทัศนะของราชการ) กรณีตัวอย่างรูปธรรมก็คือ การทำประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เมื่อเวลาจะมีโครงการก่อสร้างขนาดใหญ่ เช่น เขื่อน ทางท่อแก๊ส สร้างโรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์ เป็นต้น

2. บทบาทในการเป็นตัวสร้างรอยเชื่อมต่อของการสื่อสารในแนวนอน (Horizontal decision-making machinery) เช่น การติดต่อสื่อสารระหว่างชุมชนหนึ่งกับอีกชุมชนหนึ่ง ตัวอย่างเช่น ในกรณีที่ชาวบ้านหมู่บ้านหนึ่งได้รับมลพิษจากโรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์ และหากจะมีการย้ายหรือการสร้างโรงงานประเภทดังกล่าวไปอีกหมู่บ้านหนึ่ง จำเป็นต้องมีการให้ข่าวสารล่วงหน้ากับหมู่บ้านใหม่ว่าจะเกิดอะไรขึ้นเพื่อเพิ่มข้อมูลข่าวสารในการตัดสินใจอย่างดีที่สุด

3. บทบาทในการวิถิทางแห่งการสื่อสาร (Means of communication) ที่จะเปิดรับฟังเสียงสะท้อน (Feedback) ของประชาชนกลุ่มต่างๆ

4. ในขณะที่การวางแผนพัฒนาและการดำเนินงานที่เกิดจากข้างบนนั้นอาจจะมีทางเลือกที่จำกัดหรือเป็นวิธีการที่ไม่เหมาะสมกับชุมชนบางแห่ง ตัวอย่างเช่น วิธีการทำธนาคารข้าว โดยให้ชาวบ้านนำเอาเงินมาสมัครเป็นค่าสมาชิกนั้น การใช้เงินอาจจะเป็นเพียงวิธีการหนึ่งเท่านั้นที่จะให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วม แต่อาจจะใช้ไม่ได้ผลกับหมู่บ้านที่ชาวบ้านหาเงินได้ยาก ดังนั้น การสื่อสารจะช่วยทำหน้าที่เป็นตลาดเสรีทางความคิดเห็น (Platform) ในการเปิดรับฟังทัศนะ ทางเลือก ข้อคิดเห็นใหม่ๆ จากชุมชน

5. มักมีปัญหาอยู่เสมอในกระบวนการพัฒนาแบบที่วางแผนจากส่วนกลางว่า บรรดาความช่วยเหลือหรือวิธีการแก้ไขนั้น เป็นไปอย่างล่าช้าไม่ทันการณ์ เช่น การส่งความช่วยเหลือเพื่อแก้ไขโรคพิษระบาดไปยังหมู่บ้านต่างๆ ที่มักจะล่าช้าจนเสียหายไปหมดแล้ว ดังนั้นหน้าที่บทบาทอีกประการหนึ่งของการสื่อสารจึงเป็นกลไกในการเร่งกระบวนการพบปะแสดงความคิดเห็น การรับฟังข้อเสนอแนะและกระบวนการตัดสินใจ (Speeding up)

6. และสำหรับในกรณีที่มีความเป็นไปได้ที่จะสร้างรูปแบบการพัฒนาแนวใหม่แบบให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ รูปแบบการสื่อสารแบบใหม่ที่สอดคล้องกับวิธีการดำเนินงานพัฒนาแบบจากล่างขึ้นบนก็จะสามารถมีบทบาทหน้าที่ได้อย่างหลากหลาย เช่น

- การสื่อสารจะช่วยรวบรวมความคิดเห็นของประชาชน (Gathering people's opinions) ว่าปัญหาใหญ่ๆ ของเขต, ชุมชน, หมู่บ้านที่ต้องการพัฒนาคืออะไร ปัญหาอะไรมีความสำคัญมากที่สุด และมีแหล่งทรัพยากรอะไรบ้างที่สามารถจะนำมาใช้แก้ปัญหาได้
- การสื่อสารจะเป็นสื่อกลางสำหรับการแลกเปลี่ยนทัศนะทั้งต่อเรื่องปัญหา ลำดับความสำคัญและวิธีการแก้ไขปัญหาระหว่างสมาชิกภายในชุมชนเดียวกัน ระหว่างชุมชนหรือระหว่างหมู่บ้านกับหน่วยงานรัฐ
- การสื่อสารจะเป็นช่องทางที่หน่วยงานรัฐจะให้ข้อมูลเพิ่มเติมหรือไขข้อข้องใจต่างๆ ให้แก่ประชาชน
- ในกรณีที่มีการนำเสนอแผนงานใหม่ๆ ในการพัฒนา ไม่ว่าจะมาจากกลุ่มชาวบ้าน หรือองค์กรรัฐ การสื่อสารจะช่วยจัดเวทีให้แผนงานนั้นได้รับการวิเคราะห์อภิปรายจากชุมชนอื่นๆ นี่จะกลายเป็นกระบวนการที่ช่วยพัฒนาปรับปรุงแผนงานต่างๆ ให้ดียิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุป บทบาทของการสื่อสารแนวใหม่จะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม โดยแทนที่จะเป็นพาหะในการนำแนวคิดใหม่ๆ จากข้างนอกเข้าไปใส่และแทนที่แนวคิดเก่าของชุมชน การสื่อสารไม่ว่าจะเป็นสื่อประเภทใดก็จะแสดงบทบาทเป็น “ผู้อำนวยความสะดวก” ด้านข่าวสารทุกประเภทจากทุกแหล่งข่าวให้แก่ชุมชน (Facilitator role)

นอกจากนี้ กาญจนา แก้วเทพ และคณะ (2543: 11) ยังเสนอให้เพิ่มมิติของบทบาทของสื่อที่มีต่อสังคมให้มากขึ้น โดยเน้นบทบาทของสื่อในการเป็นเวทีเสรีทางความคิดเห็นของคนทุกกลุ่มในสังคม บทบาทในการเป็นปากเป็นเสียงให้แก่ผู้ด้อยโอกาส การเป็นช่องทางส่งสารจากพลเมืองไปสู่รัฐบาล บทบาทในการเป็นตัวกลางช่วยจัดการความขัดแย้งทางสังคมให้เป็นไปอย่างสันติวิธี

2. การสื่อสารทางการเมือง มีแนวคิดที่เกี่ยวข้องดังนี้ คือ

2.1 การสื่อสารทางการเมือง

การสื่อสารทางการเมืองมี 2 นัยรวมกันอยู่ คือหมายถึงการที่ประชาชนได้เรียนรู้ถึงนโยบายและกิจกรรมต่างๆ อันมีผลกระทบต่อประชาชนโดยตรงกับหมายถึงการที่ระบบการเมืองหรือรัฐบาลจะหาช่องทางให้ประชาชนได้รับทราบนโยบายและกิจกรรมของรัฐบาล (วิทยา สุจริตธนารักษ์, 2527: 194)

การสื่อสารทางการเมืองเป็นพื้นฐานสำคัญของกระบวนการทางการเมือง ไม่ว่าจะเป็นในสังคมที่มีความล้าหลังทางเทคโนโลยีหรือแม้แต่ในสังคมสมัยใหม่ก็ดี จะต้องอาศัยการสื่อสารเพื่อสื่อความหมายถึงกันและกันทั้งสิ้น พื้นฐานในการสื่อสารต้องอาศัยคำพูด สัญลักษณ์ ตลอดจนท่าทางต่างๆ ในอันที่จะสามารถทำความเข้าใจต่อกันได้ซึ่งพฤทธิสถาน ชุมพล (2540: 187) ได้กล่าวถึง ลักษณะของการสื่อสารว่าอย่างน้อยที่สุดจะต้องประกอบไปด้วยแหล่งข้อมูลข่าวสารซึ่งเป็นต้นกำเนิดข่าวสารและเป็นผู้ส่งสาร (sender) ในการส่งสารนั้นจะต้องอาศัยช่องทางหรือสื่อ (channel) ในการนำข้อมูลข่าวสารไปถึงผู้รับสาร (receiver) ลักษณะดังกล่าวนี้จะเป็นลักษณะที่ธรรมดาที่สุด แต่ในความเป็นจริงความสลับซับซ้อนจะมีเพิ่มขึ้น เช่น กรณีที่มีการส่งข้อมูลป้อนกลับ (feed back) ผู้รับสาร (receiver) จะกลายสภาพมาเป็นผู้ส่งสาร (sender) ส่งข้อมูลข่าวสารป้อนกลับไปยังผู้ส่งสารเดิมซึ่งบัดนี้ได้กลายเป็นผู้รับสาร เป็นต้น

ในการแบ่งประเภทของโครงสร้างการสื่อสารสามารถกระทำได้หลายวิธี ขึ้นอยู่กับว่าจะใช้กฎเกณฑ์ในการแบ่งอย่างไรหรือจะนำไปใช้ประโยชน์อะไร Almond & Powell (อ้างถึงในพฤทธิสถาน ชุมพล, เรื่องเดียวกัน: 188-193) แบ่งประเภทของโครงสร้างการสื่อสารออกเป็น 5 ประเภท คือ

1) การสื่อสารแบบพบหน้ากันอย่างไม่เป็นทางการ (informal face-to-face contact) เป็นการสื่อสารที่ไม่ควรละเลยหรือไม่สนใจ ทั้งนี้จากการศึกษาพบว่าหลายครั้งหลายคราว่าการสื่อสารของระบบมิได้มีอิทธิพลโดยตรงต่อการรับรู้ทางการเมืองของปัจเจกบุคคล หากแต่มีอิทธิพลได้โดยทางอ้อม คือผ่านตัวกลางอีกทีหนึ่ง ตัวกลางนี้คือ "ผู้นำความคิดเห็น" (opinion leaders) ซึ่งคอยรับข่าวสารจากระบบสื่อสารมาส่งผ่านไปยังปัจเจกบุคคลอีกทอดหนึ่ง ผู้นำความคิดเห็นเหล่านี้อาจจะเป็นผู้ตามธรรมชาติ เช่น พระ ครูพระชาบาล ผู้ที่มีการศึกษาดีในท้องถิ่นนั้นๆ หรืออาจจะเป็นผู้ที่เป็นทางการ เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน เป็นต้น บรรดาผู้นำความคิดเห็นจะเป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้นหรือตื่นตัวทางการเมืองสูง รับฟังข่าวสารทางการเมืองทั้งจากโทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และอื่นๆ จากนั้นก็จะนำเอาข่าวสารข้อมูลต่างๆ ที่รับมาส่งผ่านไปยังบุคคลอื่นๆ ในสังคมการเมืองของตนโดยอาศัยการสื่อสารแบบพบหน้ากัน (face-to-face) ในช่วงของการถ่ายทอดข่าวสารไปยังสมาชิกอื่นๆ ในสังคมการเมืองนี้ผู้นำความคิดเห็นอาจจะตีความข้อมูลข่าวสาร ตลอดจนสอดแทรกความคิดเห็นภายใต้อิทธิพลส่วนตัวของผู้นำความคิดเห็นนั้นๆ ด้วย ซึ่งจะยังผลให้เกิดการบิดเบือนข้อมูลข่าวสารจากความเป็นจริงได้ จากที่กล่าวมาพบว่าการไหลเวียนของข่าวสารจะดำเนินไปเป็น 2 ขั้นตอน (two step flow) ด้วยกัน กล่าวคือ ข้อมูลข่าวสารจะถูกส่งออกจากแหล่งสาร (source) ไปยังผู้นำความคิดเห็นเสียก่อน จากนั้นผู้นำความคิดเห็นจึงจะถ่ายทอดข่าวสารไปสู่บุคคลอื่นๆ ในสังคมการเมืองซึ่งเป็นเป้าหมายสุดท้าย (receiver)

2) การสื่อสารแบบสังคมจารีตประเพณี (traditional social structure) ในสังคมจารีตประเพณี หรือแม้แต่ในสังคมประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย การสื่อสารแบบนี้ยังคงมีอยู่และเป็นรูปแบบที่มีอิทธิพลอยู่เป็นอันมากจึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาทำความเข้าใจ

ในสังคมจารีตประเพณี หัวหน้าเผ่า (tribal head) ผู้อาวุโสในครอบครัวแบบขยาย (extended family) ผู้นำทางศาสนา (religious leaders) จะเป็นผู้ที่มีบทบาทในการนำข่าวสารที่โดดเด่นและมีอิทธิพล โดยจะมีบทบาทเป็นผู้ริเริ่ม (initiators) และผู้ตีความ

ข่าวสารข้อมูลสำหรับคนส่วนใหญ่ของสังคม ในประเทศที่นับถือศาสนาพุทธ พระสงฆ์จะเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อพุทธศาสนิกชนไม่เพียงแต่ในทางความเชื่อทางศาสนาเท่านั้น หากแต่มีอิทธิพลต่อความคิดทางโลก รวมทั้งทางการเมืองอีกด้วย ปรากฏการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นบ่อยๆ ในประเทศไทยและประเทศอื่นๆ ที่นับถือศาสนาพุทธ ประเทศในแถบตะวันออกกลางที่นับถือศาสนาอิสลามเองก็เช่นกัน อิทธิพลของผู้นำทางศาสนามักจะครอบงำวิถีชีวิตประจำวันในทางโลกของศาสนิกชนเสมอๆ ปัญหาในการสื่อสารเกิดขึ้นในสังคมที่มีภาษาในการสื่อสารที่หลากหลาย ภาษาจะกลายเป็นกำแพงขวางกั้นการสื่อสารอีกชั้นหนึ่ง ผลกระทบคือเป็นการส่งเสริมบทบาทของผู้ในกลุ่มให้สูงเด่นยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะผู้ในกลุ่มจะเป็นบุคคลที่มีความเข้าใจและรับรู้ข่าวสารได้ก็จะเป็นผู้ผูกขาดข่าวสารและสามารถเลือกที่จะส่งผ่านข่าวสารบางอย่างหรือกักกันข่าวสารบางข่าวเพื่อประโยชน์แก่ตนเองและพวกพ้องได้ นอกจากนี้ในการส่งผ่านข่าวสารก็อาจจะมีการตีความและสอดแทรกความเห็นของตนลงไปในข่าวสารได้อีกด้วย ในสังคมจารีตประเพณีผู้นำชุมชนจึงเปรียบเสมือนตัวกลางที่ยืนอยู่ระหว่างผู้นำระดับชาติกับประชาชน บรรดาผู้นำชุมชนเหล่านี้อาจเป็นตัวส่งผ่านข่าวสารที่รวดเร็วหรือล่าช้า ถูกต้องหรือบิดเบือนได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะมีผลกระทบต่อเอกภาพส่วนรวมของสังคมด้วย ปรากฏการณ์เช่นนี้สามารถพบเห็นได้ในสังคมประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลาย

3) การสื่อสารในปัจจัยนำเข้าของระบบการเมือง (political input structure) การสื่อสารในรูปแบบนี้มีช่องทางสำคัญในการสื่อสาร ได้แก่ กลุ่มผลประโยชน์ (interest groups) พรรคการเมือง (political parties) เป็นต้น ตามปกติการสื่อสารในปัจจัยนำเข้าของระบบการเมืองจะเป็นการถ่ายทอดความต้องการและข้อเรียกร้องพิเศษจากประชาชนสู่ผู้นำทางการเมือง การสื่อสารในปัจจัยนำเข้าย่อมต้องอาศัยประชาชนที่ต้องการมีส่วนร่วมทางการเมืองซึ่งพร้อมที่จะดำเนินการเรียกร้องสิ่งที่ตนต้องการจากระบบการเมืองและการสื่อสารประเภทนี้ย่อมต้องอาศัยการจัดตั้งขององค์กรที่เป็นอิสระ มีระเบียบวินัยและมีความเข้มแข็ง การเรียกร้องจึงจะเป็นไปอย่างได้ผล ในทางกลับกัน องค์กรที่มีระเบียบนี้ย่อมเอื้อต่อการที่ผู้นำทางการเมืองจะใช้เป็นสื่อในการกระจายข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับนโยบายและกิจกรรมของตนให้ประชาชนได้รับรู้ด้วย

ในประเทศประชาธิปไตยตะวันตกซึ่งมีการแบ่งแยกโครงสร้างหน้าที่ตามความชำนาญเฉพาะอย่างนั้นจะมีผู้กระทำการเรียกร้องผลประโยชน์แทนที่เรียกว่าลอบบี้ยิสต์ (lobbyist) บรรดาลอบบี้ยิสต์ซึ่งมีหน้าที่จะต้องติดตามเรื่องราวที่ลูกค้าว่าจ้างให้ทำการเรียกร้องแทนนั้นก็อาศัยระบบการสื่อสารในปัจจัยนำเข้าของระบบการเมืองเป็นช่องทางในการที่จะทำให้ผลประโยชน์หรือข้อเรียกร้องที่เสนอเข้าไปได้รับการพิจารณาโดยละเอียดถี่ถ้วนและรวดเร็ว

4) การสื่อสารในปัจจัยส่งออกของระบบการเมือง (political output structure) การสื่อสารโดยมากเป็นโครงสร้างการสื่อสารที่เป็นทางการจริงๆ ในโครงสร้างทางการปกครองโดยเฉพาะระบบราชการนับว่าเป็นเครือข่ายสำคัญในการที่ผู้นำทางการเมืองใช้ในการติดต่อกับข้าราชการซึ่งเป็นผู้บังคับใช้กฎหมาย ดังนั้นการสื่อสารในส่วนนี้จะต้องเป็นไปอย่างชัดเจนมีประสิทธิภาพไม่คลุมเครือ การสื่อสารในโครงสร้างปัจจัยส่งออกนี้

บางครั้งจะเป็นตัวประสานระหว่างผู้นำทางการเมืองกับสาธารณชนโดยการกระจายข่าวสารข้อมูลไปให้ทั่วถึงทั้งระบบ ทำให้สาธารณชนได้รับรู้ข่าวสารความเคลื่อนไหวทางการเมืองตลอดเวลา ในส่วนของการสื่อสารในปัจจุบันส่งออกของระบบการเมืองนี้เนื่องจากว่าเป็นโครงสร้างการสื่อสารที่มีลักษณะที่เป็นทางการ ประชาชนจะอยู่ในสถานะที่จะต้องรับข่าวสารข้อมูลแต่เพียงฝ่ายเดียว ดังนั้นข่าวสารข้อมูลจึงควรที่จะมีความถูกต้องแม่นยำและรวดเร็วเพื่อการบริการที่มีประสิทธิภาพให้แก่ประชาชนโดยทั่วไป ผู้ซึ่งจะได้มีปฏิกิริยาป้อนกลับได้ตรงประเด็นต่อไป

5) การสื่อสารมวลชน (mass media) โครงสร้างการสื่อสารรูปแบบนี้รวมถึงหนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ วิทยุ นิตยสารและหนังสือต่างๆ สื่อสารมวลชน โดยเฉพาะสิ่งตีพิมพ์ ถ้าหากได้รับการพัฒนาโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ให้มากก็จะสามารถส่งข่าวสารข้อมูลให้แก่ประชาชนจำนวนมากๆ ในต้นทุนที่ค่อนข้างประหยัด ในขณะที่เดียวกันการบิดเบือนข่าวสารข้อมูลโดยการพูดปากต่อปากก็จะมีน้อยลงไปด้วยเช่นกัน

เนื่องจากการสื่อสารทางสื่อสารมวลชน เป็นการติดต่อสื่อสารที่ถึงกันและกันได้รวดเร็วและกว้างขวาง ผู้นำทางการเมืองส่วนมากจึงถือโอกาสใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการที่จะกระตุ้นกลุ่มผลประโยชน์ให้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างที่ต้องการได้เป็นอย่างดี หรือไม่ก็อาจจะใช้สื่อมวลชนไปในการครอบงำเพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติของประชาชนให้เป็นไปตามที่ผู้นำต้องการได้ ทางด้านประชาชนผลกระทบของสื่อมวลชน ได้แก่ การที่ประชาชนสามารถเรียนรู้และเข้าใจเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในทางการเมือง เมื่อประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในทางการเมือง เขาก็อาจจะใช้สื่อมวลชนเป็นสื่อกลางในการติดต่อกับผู้นำหรือกลุ่มอื่นๆ เพื่อโน้มน้าวในการที่จะทำการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในทิศทางที่ต้องการได้ ส่วนกลุ่มผลประโยชน์หรือผู้นำทางการเมืองก็อาจจะใช้สื่อมวลชนในการกระจายข่าวสารข้อมูลการปฏิบัติงานทางการเมืองและสภาวะการณ์ทางเศรษฐกิจต่อสาธารณชนเพื่อจะเรียกร้องการสนับสนุนจากประชาชนทั่วไปได้

การสื่อสารกับการเมืองจัดว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่ควบคู่กันจนแยกไม่ออก ทั้งนี้เพราะการเมืองเกิดขึ้นได้เฉพาะในระบบสังคมและระบบสังคมก็คือระบบการสื่อสารนั่นเอง กล่าวคือ ชีวิตสังคมจะเป็นไปอย่างไรขึ้นกับความสามารถของประชาชนในการแลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูลระหว่างกัน ซึ่งใช้สนับสนุนการสั่ง การชักจูง การโต้เถียง การคัดค้าน อันเป็นฐานการแข่งขันด้านอำนาจและอิทธิพล หรืออีกนัยหนึ่งก็คือการสื่อสารเป็นเครื่องมือสนับสนุนหรือเรียกร้องทางการเมืองนั่นเอง ซึ่งตัวอย่างกิจกรรมการเมืองที่ต้องอาศัยการสื่อสาร มีดังนี้ (ปรีชญา เวสารัชช์, 2535: 418-419)

1) การตัดสินใจทางการเมือง การตัดสินใจทางการเมืองจะถูกต้องเหมาะสมเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับข้อมูลข่าวสาร หากข้อมูลข่าวสารไม่เพียงพอ การตัดสินใจก็ไม่สมบูรณ์ ไม่รอบคอบ ข้อมูลข่าวสารนี้ได้มาโดยกลไกการสื่อสาร ซึ่งช่วยป้อนข้อเท็จจริงที่จำเป็นสำหรับการตัดสินใจ ตลอดจนความคิดเห็นและทัศนคติต่างๆ ซึ่งผู้มีอำนาจตัดสินใจต้องรู้ เพื่อใช้ตัดสินใจหรือกำหนดนโยบาย

2) การนำนโยบายไปปฏิบัติ นโยบายที่กำหนดไว้อย่างดีเพียงใดก็ตามย่อมไม่เกิดผลหากไม่ได้มีการสื่อสารให้ผู้ที่ต้องนำไปปฏิบัติเข้าใจถูกต้องตรงกัน มิฉะนั้นจะเกิดความเข้าใจผิด มีการตีความไปต่างๆ นานา จะทำให้ผลการดำเนินนโยบายสับสน ไม่เป็นไปตามที่กำหนด

3) การเรียกร้องของประชาชน ความต้องการหรือปัญหาข้อขัดข้องเดือดร้อนต่างๆ ของประชาชนนั้น รัฐบาลได้ตระหนักจากการตรวจสอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งรับผิดชอบดูแลเรื่องต่างๆ เช่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุขรายงานเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพอนามัย เจ้าหน้าที่ศึกษาธิการรายงานปัญหาการศึกษา เป็นต้น แต่การสอดส่องสังเกตของเจ้าหน้าที่เพียงส่วนเดียวยังไม่พอ ประชาชนต้องสื่อสารให้รัฐบาลทราบถึงปัญหาและความต้องการต่างๆ ของตนด้วย โดยสื่อสารการเรียกร้องของตนในลักษณะสื่อสารย้อนกลับให้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในกรณีที่ระบบการเมืองจัดกลไกการสื่อสารไว้อย่างเหมาะสม การสื่อสารขอเรียกร้องก็เป็นไปโดยราบรื่นและรัฐบาลย่อมสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ด้วยดี แต่หากกลไกไม่เอื้อให้การเรียกร้องก็ย่อมมีลักษณะไม่สร้างสรรค์ และมักจะรุนแรง เช่น มีการเดินขบวน ประท้วง เผาหุ่นรัฐบาล ซึ่งเป็นวิธีการสื่อสารทางการเมืองรูปแบบหนึ่ง

4) การเรียนรู้ทางการเมือง สมาชิกในสังคมจะมีแนวพฤติกรรมเหมาะสมสอดคล้องกับวิถีปฏิบัติในแต่ละสังคมเพียงใด ย่อมขึ้นกับว่าสมาชิกผู้นั้นได้เรียนรู้การปฏิบัติอย่างไร เช่น ในระบอบประชาธิปไตย หากประชาชนเข้าใจหลักการประชาธิปไตย รู้ระเบียบกติกาประชาธิปไตย เคารพสิทธิของผู้อื่น และใช้เสรีภาพของตนในวงกรอบที่เหมาะสม ก็ย่อมทำให้ประชาธิปไตยดำเนินไปด้วยดี การเรียนรู้ทางการเมืองนี้จึงย่อมขึ้นกับการสื่อสารทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ ซึ่งรัฐบาลจัดให้หรือโดยผ่านบุคคลหรือกลุ่มบุคคลต่างๆ

จากที่กล่าวมานี้ย่อมเห็นได้ว่า การสื่อสารนั้นมีบทบาทครอบคลุมกิจกรรมทางการเมืองและสังคมทุกๆ ด้าน จนอาจกล่าวว่า ชีวิตการเมืองก็คือการสื่อสารที่เกิดขึ้นระหว่างตัวแสดงทางการเมืองหรือสมาชิกในระบบการเมืองนั่นเอง โดยแก่นแท้แล้วกิจกรรมทางการเมืองของประชาชนก็คือการส่งสารแลกเปลี่ยนระหว่างกันและกัน เช่น ปรัชญาเรื่องราวทางการเมือง ชุมชนมอภิปรายในเรื่องการเมืองหรือในเรื่องที่ต้องมีการดำเนินการทางการเมืองหรือแลกเปลี่ยนสารกับเจ้าหน้าที่ของรัฐนั่นเอง เราจึงอาจสังเกตลักษณะพฤติกรรมทางการเมืองได้จากการไหลของข่าวสารและเนื้อหาข่าวสาร

หากพิจารณาบทบาทของผู้นำทางการเมืองแล้ว จะเห็นได้ว่าความสามารถของรัฐบาลหรือผู้นำทางการเมืองที่สำคัญส่วนหนึ่งคือ ความสามารถสื่อสารติดต่อใกล้ชิดกับประชาชน เพราะความสามารถนี้จะเป็นสิ่งกำหนดว่าผู้นำการเมืองมีประสิทธิภาพเพียงใดในการได้รับความสนับสนุนจากประชาชน ทั้งนี้เพราะผู้นำทางการเมืองจะต้องสามารถนำประชาชนให้มุ่งไปสู่วัตถุประสงค์เป้าหมายที่พึงปรารถนาให้ได้ ในแง่ความสามารถในการสื่อสารของระบบการเมืองหนึ่งๆ พอเปรียบเทียบกับระบบเส้นประสาทของมนุษย์ ซึ่งรับรู้สัมผัสต่างๆ และสื่อสารไปยังหน่วยกลางที่ทำหน้าที่ตัดสินใจ การได้ข้อมูลที่ถูกต้องผ่านช่องทางที่เหมาะสมไปยังหน่วยกลาง จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการตัดสินใจทางการเมือง หลังจากนั้นการตัดสินใจในรูปคำสั่ง คำชี้ชวนหรือข้อเสนอแนะ ก็จะถูกส่งไปยังส่วนต่างๆ ของระบบการเมืองเพื่อไปปฏิบัติหรือสนับสนุนต่อไป หากมีข้อบกพร่องอย่างไร ก็มีการส่งข้อมูลย้อนกลับเพื่อปรับปรุงแก้ไขเสียให้ทันที่ ระบบการเมืองที่มีประสิทธิภาพจึงต้องมีระบบสื่อสารที่มีประสิทธิภาพด้วย

ในขณะที่ทากูญา แก้วเทพ (2540: 87) มีทัศนะว่าการสื่อสารทางการเมืองในชุมชนที่มีผู้นำเป็นสตรีนั้น มีแนวคิดพื้นฐานว่าสำหรับสตรี (รวมทั้งบุรุษด้วย) ที่จะได้เป็นผู้นำนั้น นอกจากจะต้องมีคุณสมบัติอื่นๆ ที่แตกต่างโดดเด่นกว่าบุคคลทั่วไปแล้ว ในแง่ของการสื่อสาร ผู้นำยังต้องมีการสื่อสารที่เหนือกว่าผู้อื่นทั้งในเชิง

ปริมาณและเชิงคุณภาพ ในมิติเชิงปริมาณและกระบวนการรับเข้าข้อมูล (input) ผู้นำจำเป็นต้องมีช่องทางรับข่าวสารมากกว่าบุคคลทั่วๆ ไป มีแหล่งข่าวสาร (information source) ที่หลากหลายกว่าในแง่คุณภาพและกระบวนการส่งข้อมูลออก (output) ผู้นำต้องได้รับการยอมรับจากชุมชนในฐานะเป็นแหล่งข่าวสารของชุมชน ในฐานะแหล่งข่าวสารที่น่าไว้วางใจ (trustworthiness) แหล่งข้อมูลใหม่ๆ (initiator) ในฐานะผู้เชี่ยวชาญที่น่าเชื่อถือในด้านต่างๆ (credibility) และก่อนที่จะพัฒนาผู้นำสตรีให้บรรลุความสมบูรณ์ครบถ้วนดังกล่าว เราควรทราบว่าคุณภาพของผู้นำสตรีในแง่ของการสื่อสารนั้นเป็นเช่นไร

2.2 แนวคิดเรื่องนายทวารข่าวสาร (gatekeeper)

แนวคิดนี้เริ่มก่อตัวขึ้นเมื่อปี 1947 ในงานวิจัยของ Kurt Lewin นักจิตวิทยาสังคม ซึ่งเขาตั้งข้อสังเกตว่าข่าวสารข้อมูลต้องไหลเวียนไปตามช่องทางที่แน่นอน อันประกอบด้วยพื้นที่ประตู (gate areas) ซึ่งเป็นแหล่งที่มีการตัดสินใจภายใต้อิทธิพลของความชอบหรือความไม่ชอบ และในช่องทางนี้จะต้องมีผู้ที่ทำหน้าที่กลั่นกรองข่าวสารนั้นก็คือ gatekeeper (Mc Quail, 1994: 213)

พัชนี เขยจรรยา และคณะ (2538 : 153 – 154) กล่าวว่านายทวารข่าวสารคือ บุคคลที่ทำหน้าที่เป็นคนกลางในช่องทางการสื่อสาร เป็นผู้ตัดสินใจว่าข่าวสารที่ตนได้รับมานั้นจะส่งไปยังมวลชนหรือไม่ และส่งไปอย่างไร ซึ่งต้องใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจเลือกและเสนอข่าวสารไปยังประชาชน

นายทวารข่าวสารเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญยิ่งของการสื่อสารในสังคมปัจจุบันเพราะมีหน้าที่สำคัญในการตรวจสอบและเฝ้าสังเกตความเป็นไปของสภาพแวดล้อมในสังคม ด้วยเหตุนี้นักวิจัยสื่อสารมวลชนจึงมีแนวโน้มที่จะให้ความสนใจต่อการศึกษารื่องนายทวารข่าวสาร ทั้งในช่องทางการสื่อสารที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

กล่าวโดยสรุป นายทวารข่าวสารคือบุคคลที่มีความสำคัญ และมีหน้าที่ต้องตัดสินใจเลือกข่าวสารที่จะเผยแพร่ไปสู่ประชาชนว่าข่าวสารอย่างไรไม่ควรส่งไปและข่าวสารอย่างไรควรส่งไป จะส่งไปในทันทีหรือส่งไปช้าๆ และด้วยคุณสมบัติดังกล่าว นายทวารข่าวสารจึงมักจะเป็นผู้ที่ได้รับความเชื่อถือมากกว่าคนอื่น ๆ

2.3 การจัดการข่าวสารข้อมูล

การจัดการข่าวสารข้อมูลของผู้รับสารมีแนวคิดสำคัญที่สนับสนุนว่าการจัดการข่าวสารข้อมูลของผู้รับสารมีความเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบต่างๆ ดังนี้

2.3.1 การแสวงหาข่าวสารข้อมูล

แอตकिन (Atkin, 1973 อ้างใน พิระ จิระโสภณ, 2537: 639) ชี้ให้เห็นว่าการหาข่าวสารหรือความต้องการสื่อสารมวลชนของปัจเจกบุคคลนั้น คือ ความต้องการได้รับข่าวสาร (information) และความบันเทิง (entertainment)

ความต้องการข่าวสารนั้น เกิดจากการความไม่รู้หรือไม่แน่ใจ (uncertain) ของปัจเจกบุคคล
ที่มาจาก

1) การมองเห็นความไม่สอดคล้องต้องกัน ระหว่างระดับความรู้ของปัจเจกบุคคลในขณะนั้นกับ
ระดับความต้องการที่อยากจะรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมภายนอก (extrinsic uncertainty) ยิ่งเป็นเรื่องที่สำคัญก็ยิ่ง
อยากมีความรู้ความเข้าใจสูง

2) การมองเห็นความไม่สอดคล้องต้องกัน ระหว่างความรู้ที่มีอยู่ของปัจเจกบุคคลในขณะนั้น
กับความรู้ตามเป้าหมายที่ต้องการ ซึ่งกำหนดโดยระดับความสนใจส่วนบุคคลของปัจเจกบุคคลนั้นต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง
(intrinsic uncertainty)

สำหรับความต้องการได้รับความบันเทิงของปัจเจกบุคคลนั้น มาจากการกระตุ้นอารมณ์แห่ง
ความรื่นเริงบันเทิงใจ ที่เกิดจากการมองเห็นความไม่สอดคล้องต้องกันระหว่างสภาวะที่เป็นอยู่ของปัจเจกบุคคลนั้น
กับระดับความสนุกสนานที่คาดหวังไว้ (intrinsic desire)

ข่าวสารที่จะลดความไม่รู้ หรือความไม่แน่ใจที่เกี่ยวข้องกับความสนใจภายในส่วนบุคคลต่อ
สิ่งใดสิ่งหนึ่ง (intrinsic uncertainty) และที่เกี่ยวข้องกับความบันเทิงสนุกสนานส่วนตัว (intrinsic desire) นั้น
แอตคิน เรียกว่า “ข่าวสารที่ให้ความพึงพอใจทันทีในเชิงการบริโภค” (immediate consummatory
gratifications) ส่วนข่าวสารที่ลดความไม่รู้ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมภายนอกนั้น แอตคิน ให้ชื่อว่า “ข่าวสารที่ใช้
ประโยชน์เป็นเครื่องมือช่วยในการตัดสินใจช่วยเพิ่มพูนความรู้ความคิด และแก้ปัญหาต่างๆ” (instrumental
utilities) ในชีวิตประจำวัน ข่าวสารบางอย่าง อาจจะให้ประโยชน์ทั้งการนำไปใช้และให้ความบันเทิงในขณะเดียวกัน

ความสนใจในการศึกษาการแสวงหาและการได้รับข่าวสารของผู้รับสารอาจแบ่งได้เป็น 2 มิติ
คือ (กาญจนา แก้วเทพ, 2541: 188)

1) แบบแผนของสารสนเทศ (Information Pattern) เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระ
ของข่าวสาร เช่น ประเภทของเนื้อหาที่ต้องการ

2) แบบแผนของการใช้สื่อ (Usage Patterns) เป็นส่วนที่เกี่ยวข้องกับตัวสื่อประเภท
ต่างๆ

Donohew, L., Tipton, L and Haney R. (1978 อ้างในพรทิพย์ พัฒนานุสรณ์, 2543: 15) ได้
กล่าวว่า การแสวงหาข้อมูลข่าวสาร (information-seeking) ทั้งข้อมูลทางด้านพฤติกรรมและความรู้สึนึกคิดของ
บุคคลที่ต้องการสร้างความสัมพันธ์ด้วย เพื่อลดความไม่แน่นอนยังขึ้นอยู่กับแรงจูงใจในการแสวงหาข้อมูลข่าวสาร
อยู่ 3 ลักษณะดังนี้

1) การรอรับข้อมูลข่าวสาร (Passive strategy) คือการกระทำเชิงรับ โดยการสังเกตสิ่งที่มีอยู่
เป็นอยู่เกี่ยวกับบุคคลที่ต้องการสร้างสัมพันธ์ ไม่ได้ใช้ความพยายามอื่นใดในการแสวงหาข้อมูลข่าวสาร

2) การไต่ถามข้อมูลข่าวสาร (Active strategy) คือการกระทำเชิงรุกต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับบุคคลที่ต้องการสร้างความสัมพันธ์โดยการถามจากบุคคลอื่นๆ หรือเสาะแสวงหาข้อมูลข่าวสารจากแหล่งต่างๆ

3) การมีปฏิสัมพันธ์เพื่อให้ได้ข้อมูลข่าวสาร (Interactive strategy) คือ การได้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับบุคคลที่ต้องการสร้างความสัมพันธ์โดยมีการปฏิสัมพันธ์โดยตรงกับบุคคลนั้น ซึ่งการเปิดเผยตนเองมีส่วนช่วยที่สำคัญ

2.3.2 การตรวจสอบข่าวสารข้อมูล

การตรวจสอบข่าวสารข้อมูล เป็นขั้นตอนที่บุคคลพยายามตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข่าวสารที่ได้รับว่าเป็นความจริงเพียงไหน มีข้อสงสัยอย่างไร อรรถีประภา หอมเศรษฐี (2531: 85) เสนอแนวทางในการตรวจสอบข่าวสารหรือประเมินผลจากข่าวสารที่ได้รับ โดยพิจารณาว่า

1) ใครเป็นคนพูดเชื่อถือได้ขนาดไหน ข่าวสารนั้นเป็นข่าวสารที่บุคคลนั้นพูดออกมา หรือเป็นสิ่งที่เขาได้ยิน ซึ่งจะพิจารณาจากต้นตอของข่าวสาร

2) เนื้อหาของข่าวสารมีอะไรบ้าง ผู้รับสารจะต้องตั้งใจฟังให้ดีเพราะอาจเกิดความสับสนหรือรับรู้ผิดพลาดได้ และสิ่งนี้ก็เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ง่าย

3) ความหมายของสารนั้นคืออะไร ผู้รับสารเข้าใจในสิ่งที่ผู้พูดหมายความว่าถึงในคำพูดที่เขาใช้หรือไม่ ควรพยายามใช้คำถามและเข้าใจให้ชัดเจน มิฉะนั้นอาจจะแปลความหมายผิดพลาดได้

ส่วนยุพา สุภากุล (2534: 75) ได้กล่าวถึงแนวทางในการพิจารณาจากความน่าเชื่อถือของแหล่งข่าวสาร ดังนี้

1) ความน่าไว้วางใจ เช่น มีความจริงใจ ซื่อสัตย์ ยุติธรรม ปลอดภัย ไว้ใจได้ ฯลฯ
2) ความเชี่ยวชาญ เช่น ได้รับการศึกษา ผ่านการฝึกอบรม มีประสบการณ์ มีความรู้ ความชำนาญ มีทักษะ ฯลฯ

2) ความคล่องแคล่วกระฉับกระเฉง เช่น มีความตื่นตัว ว่องไว มีชีวิตชีวา ไม่น่าเบื่อ ฯลฯ

2.3.3 การนำข่าวสารข้อมูลไปใช้ประกอบการตัดสินใจ

เป็นขั้นตอนหลังจากที่ได้ตรวจสอบข่าวสารข้อมูลแล้ว ซึ่งมีรูปแบบการตัดสินใจใน 3 ลักษณะ คือ (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2533: 108)

1) การตัดสินใจที่มีทางเลือก (optional decision) มักเป็นการตัดสินใจที่พบเสมอในปัจจุบัน โดยมีหนทางในการดำเนินสิ่งใดสิ่งหนึ่งทดแทนกันได้ เช่น การใช้เมล็ดพันธุ์พืชหนึ่งปลูกแทนพันธุ์พืชอื่นที่เข้ากันได้กับสภาพท้องถิ่น

2) การตัดสินใจร่วมกัน (collective decision) เป็นการตัดสินใจร่วมกันในลักษณะกลุ่มที่ต้องมีการปรึกษาหารือลงมติ

3) การตัดสินใจโดยอำนาจหน้าที่ (authority decision) บทบาทการตัดสินใจมักขึ้นกับผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายโดยตรงและเป็นทางการ

3. ผู้หญิงกับการเมืองการปกครองท้องถิ่น

การที่รัฐบาลมีนโยบายชัดเจนเรื่องการกระจายอำนาจสู่ภูมิภาคเพื่อให้สอดคล้องกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยเพิ่มบทบาทและให้อำนาจการตัดสินใจการปกครองท้องถิ่น ให้อำนาจการกำหนดนโยบาย จัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมองค์การระดับตำบลเป็นนิติบุคคล เพื่อความคล่องตัวในการแก้ปัญหาของประชาชนในตำบลอย่างมีประสิทธิภาพ แต่มีประเด็นที่ละเอียดไม่ได้กล่าวถึงคือประเด็นหญิงชายในการบริหารงานของสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล ในส่วนที่มีผลกระทบคือผู้หญิงมีบทบาทสูงในการที่จะบริหารและจัดการในเรื่องต่างๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ ปัญหาต่างๆ ในชุมชนแต่ละแห่งนั้นมีมากมาย ตั้งแต่ปัญหาการขาดแคลนอาหาร การแพร่ขยายของโรคเอดส์ จนถึงการเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อมของชุมชน ซึ่งล้วนแต่มีผลกระทบต่อชีวิตของผู้หญิงเป็นอย่างมาก ผู้หญิงจึงควรมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ เหล่านี้มากขึ้น และโดยที่ในสังคมไทย ปรากฏการณ์ของความไม่เท่าเทียมกันระหว่างหญิงชายยังมีอยู่มาก หากไม่มีมาตรการที่จะปรับเปลี่ยนองค์ประกอบหญิงชายในองค์การบริหารส่วนตำบลตามร่างพระราชบัญญัติใหม่แล้วนั้น การมีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นก็จะยังจำกัดอยู่ที่ชาย จึงควรมีการกระจายอำนาจจากชายสู่หญิงด้วยจึงจะถือว่าการกระจายอย่างมีประสิทธิภาพเพราะในชุมชนมีประชากรทั้งหญิงชาย (สถาบันวิจัยบทบาทหญิงชายและการพัฒนา, 2536: 46, สุธีรา ทอมสัน, 2537: 23)

แนวคิดดังกล่าวเน้นว่าในการมองความเป็นหญิง ความเป็นชายนั้นไม่ควรมองว่าใครดีกว่ากันหรือไม่ดีกว่ากัน สัดส่วนของหญิงชายในทางการเมืองควรมีความสมดุลกัน ทั้งผู้หญิงและผู้ชายควรเห็นความสำคัญที่จะช่วยกันเลือกผู้หญิงเข้าสู่เวทีการเมืองและผู้หญิงควรก้าวเข้าไปกำหนดกฎเกณฑ์ความเป็นไปของบ้านเมืองด้วย

ทั้งนี้การเข้าไปมีส่วนร่วมในการเมืองระดับเล็กเช่นนี้จะทำให้ผู้หญิงเกิดความตื่นตัวในเรื่องการเมืองมากกว่าที่เป็นอยู่และยังจะเสริมสร้างในเรื่องความเสมอภาคของคนในชุมชนอีกด้วย เพราะมันมีผลต่อการจัดโครงการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับสตรีและเด็กซึ่งผู้ชายมักจะละเลย (กรุงเทพธุรกิจ, 2540: 3)

สำหรับการเรียกร้องให้สตรีเข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองหรือการเรียกร้องสิทธิใดๆ ของสตรีนั้น วีระดา สมสวัสดิ์ (กรุงเทพธุรกิจ, 2540: 3) กล่าวว่ามิได้ต้องการที่จะให้ผู้หญิงเข้าไปมีอำนาจเหนือผู้ชาย เพียงแต่ต้องการให้เกิดความเท่าเทียมในการอยู่ร่วมกันฉันท์มนุษย์เท่านั้น และประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นได้ต้องมีส่วนร่วมทางการเมืองจากทั้งชายและหญิงและทุกส่วนทุกกลุ่มของสังคม ประเด็นปัญหาของผู้หญิงจะต้องได้รับการเอาใจใส่และเข้าใจ การกระจายอำนาจให้กับท้องถิ่นหรือชุมชนก็ต้องเป็นการกระจายอำนาจไปสู่ทั้งชายและหญิงที่จะให้มีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม เพราะไม่มีประชาธิปไตยถ้าไม่มีส่วนร่วมจากผู้หญิง (วีระดา สมสวัสดิ์, 2535: 32)

ความจำเป็นที่สตรีต้องเข้าไปมีบทบาทในการเมืองท้องถิ่น โดยเฉพาะใน อบต. ซึ่งคนส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในการปกครองลักษณะนี้ และได้ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล (สอบต.) แล้วนั้น นางเยาว์ นาวรัตน์ (กรุงเทพธุรกิจ, 2540: 3) แสดงทัศนะว่า มีอยู่อย่างน้อย 3 ประการด้วยกัน

ประการแรก เกี่ยวข้องกับการพัฒนาประชาธิปไตย ให้มีความมั่นคงยั่งยืน ซึ่งวิธีการพื้นฐานที่จะทำให้ประชาธิปไตยยั่งยืน คือ การที่ประชาชนทุกๆ กลุ่ม ทุกๆ เพศ ได้เข้าไปมีส่วนร่วมเสนอปัญหา และความต้องการของตน รวมทั้งได้ช่วยกันแก้ปัญหาที่ประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ เสนออยู่ด้วยกระบวนการทางการเมือง (คุยกันและต้องให้งบประมาณไปที่โครงการที่จำเป็นก่อน) ประชาธิปไตยจะอ่อนแอถ้าประชาชนโดยส่วนใหญ่ไม่มีโอกาสที่จะได้ประโยชน์จากการบวนการตัดสินใจทางการเมือง

การเมืองระดับท้องถิ่น มีหน้าที่แก้ปัญหาเฉพาะท้องถิ่นตนและจัดตั้งขึ้นมาเพื่อที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนทั้งหญิง และชาย ได้เข้าไปมีส่วนร่วม ตั้งแต่ช่วยกันนำปัญหาและความต้องการของกลุ่มตน รวมทั้งช่วยกันระดมความคิด และทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ทั้งใน อบต. และในท้องถิ่นแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่ชุมชนตนเองเผชิญอยู่ในสังคมประชาธิปไตยนั้น ผู้ที่ตนเองหรือตัวแทนของกลุ่มตน ไม่ได้ร่วมอยู่ในกระบวนการตัดสินใจดังกล่าวข้างต้นจะเป็นผู้ที่ได้ประโยชน์จากการเมือง ไม่ว่าในระดับชาติหรือระดับท้องถิ่นน้อยที่สุด

ประการที่สอง การเข้าร่วมใน อบต. มีความสำคัญต่อสตรี เพราะเป็นสิทธิที่สตรีเรียกร้องมาเป็นเวลานาน ดังจะเห็นว่าในอดีตนั้น สตรีไม่มีสิทธิที่จะเป็นกำนัน และผู้ใหญ่บ้าน ส่วนผู้ทรงคุณวุฒิในสภาตำบล แม้ว่าจะไม่มีกฎหมายปิดกั้นสตรีอย่างเปิดเผย แต่เป็นการรับรู้กันภายในหมู่บ้านว่าผู้ทรงคุณวุฒิถูกหน่วยงานราชการกำหนดว่าควรจะเป็นผู้ชาย

ดังนั้นการที่สตรีมีสิทธิที่จะสมัครเป็น สบต. จึงถือว่าเป็นก้าวสำคัญที่สตรีจะได้มีโอกาสใช้ความรู้ความสามารถทำงานการเมืองในระดับชุมชน ในประเทศต่างๆ ที่ประชาธิปไตยได้รับการพัฒนาอย่างมั่นคงแล้วนั้น นักการเมืองระดับชาติมีความรู้ความสามารถส่วนหนึ่งเป็นโอกาสได้ฝึกฝนทำงานการเมืองในระดับท้องถิ่นมาก่อนทั้งสิ้น โดยเฉพาะนักการเมืองสตรี

ประการที่สาม ตามกฎหมายของ อบต. ในมาตรา 67 ได้กำหนดว่า อบต. มีอำนาจหน้าที่อะไรบ้างนั้น หนึ่งในหน้าที่ของ อบต. ที่จะต้องทำก็คือ การส่งเสริมและพัฒนาบทบาทของสตรีในทุกๆ ด้าน รวมทั้งต้องให้ความดูแลเด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุ และคนพิการ ซึ่งเท่าที่ปรากฏพบว่า อบต. ส่วนใหญ่ ที่ไม่มีสมาชิกเป็นสตรี แม้จะมีงบประมาณเหลือเฟือ แต่ไม่ได้ดำเนินโครงการใด ที่เกี่ยวข้องกับการะหน้าที่ด้านนี้

สำหรับ อบต. ที่มีสมาชิกเป็นสตรีอยู่ด้วยพบว่าสตรีได้พยายามพอสมควรที่จะจัดสรรงบประมาณบางส่วนมาทำภารกิจในส่วนนี้ ในความเป็นจริงแล้วการดังกล่าวปัจจุบันนี้ สตรีแม้ว่าไม่ได้มีอำนาจใดๆ อยู่ในมือก็รับผิดชอบอยู่แล้วเป็นส่วนใหญ่ แต่การเข้าไปอยู่ใน อบต. นอกจากจะทำงานข้างต้นได้ง่ายขึ้น เพราะมีทั้งอำนาจและทรัพยากร อีกทั้งยังมีโอกาสทำงานที่สำคัญๆ ในด้านอื่นๆ ด้วย

4. แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและโครงสร้างอำนาจหญิงชาย

ความเชื่อว่าวัฒนธรรมกำหนดไว้ว่า ชายเป็นผู้ที่แข็งแรงและมีอำนาจมากกว่าหญิง มักถูกถ่ายทอดจากรุ่นหนึ่งไปอีกรุ่นหนึ่งอย่างต่อเนื่อง นักวิชาการที่ปฏิเสธคำอธิบายทางชีวภาพว่าการที่ชายแข็งแรงกว่าหญิง ทำให้ชายสมควรที่จะยึดอำนาจมากกว่าหญิง จึงสนใจศึกษาเรื่องโครงสร้างความคิดและพยายามวิเคราะห์หาพื้นฐานความคิดหรือประวัติความเป็นมาของความเชื่อเรื่องโครงสร้างสังคมที่ไม่เสมอภาค และพบว่า วรรณกรรม ตำนาน นิทาน

คติความเชื่อ จะสะท้อนให้เห็นความเชื่อเรื่องความไม่เสมอภาคเรื่อยมา นักวิชาการแนวสตรีนิยมมีหลายสำนัก Donovan (1990, อ้างในอมรา พงศาพิชญ์, 2543: 73-74) แยกคร่าวๆ ได้ว่า

1. **สำนักเสรีนิยมหรือสำนักปลดปล่อย (liberal feminism)** ซึ่งพยายามแก้ไขความไม่เท่าเทียมกันทางโครงสร้างสังคมการเมือง โดยการแก้กฎหมายหรือกฎเกณฑ์ต่างๆ ให้ปลดปล่อยให้หญิงเท่าเทียมกับชาย วิธีการทำงานคือการแก้กฎหมายเพื่อให้ได้เสรีภาพและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

2. **สำนักวัฒนธรรม (cultural feminism)** คือผู้ที่ศึกษาโครงสร้างความสัมพันธ์หญิงชายจากมุมมองของวัฒนธรรม และชี้ให้เห็นข้อแตกต่างของบทบาทหญิงชาย ข้อดีของคุณสมบัติบางข้อของหญิง และข้อประเด็นว่าหญิงมีคุณสมบัติบางข้อที่เหมาะสมที่จะดำรงตำแหน่งหรือรับผิดชอบงานที่สำคัญๆ ได้ นักวิชาการสายนี้พยายามหาคำตอบทางวัฒนธรรมเพื่ออธิบายเรื่องความแตกต่างของหญิงชาย และมักจะได้อธิบายว่าความแตกต่างเป็นสิ่งที่สังคมกำหนดขึ้น (socially constructed) ดังนั้น ถ้าสังคมและวัฒนธรรมกำหนดบทบาทหน้าที่ของหญิงและชายให้ต่างกัน สังคมก็อาจกำหนดใหม่ (reconstruct) ได้

3. **สำนักที่มีความคิดเห็นรุนแรง (radical feminism)** นักวิชาการกลุ่มนี้วิจารณ์สำนักแรกว่า การพยายามแก้กฎหมายหรือเปลี่ยนแปลงสังคมที่ละเล็กละน้อยนั้นไม่ใช่ว่าการแก้ที่ต้นเหตุและอาจไม่ได้ผล ถ้าปัญหาอยู่ที่โครงสร้างสังคมที่ไม่เสมอภาคเท่าเทียมกัน วิธีการแก้คือการปฏิวัติปรับเปลี่ยนโครงสร้างสังคม ส่วนผู้ที่เชื่อตามกลุ่มที่สองว่าความไม่เสมอภาคทางโครงสร้างเกิดจากสังคมเป็นผู้กำหนด และมีความต้องการให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ถาวรก็จะเห็นด้วยกับกลุ่มที่สามนี้ที่มองว่าการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่จำเป็น มีการเรียกร้องทางการเมืองในรูปของการอภิปรายบนเวที และดำเนินการอย่างเป็นขบวนการ (movement) เพื่อต่อต้านการครอบงำของชาย (male domination) และเกิดการต่อสู้ทางการเมืองเรื่องเพศ (sexual politics)

จะเห็นได้ว่า ความคิดในเรื่องความสัมพันธ์หญิงชายนี้แนวคิดเรื่องโครงสร้างอำนาจไม่ได้ และความคิดที่จะปฏิวัติโครงสร้างเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ถาวร ก็คือพยายามเปลี่ยนโครงสร้างสังคมตามแนวคิดมาร์กซิสต์

นอกจากนักวิชาการแนวสตรีนิยม ยังมีผู้สนใจในเพศศึกษาซึ่งมีทั้งหญิงและชายที่มองความสัมพันธ์ชายหญิงว่าเป็นสิ่งที่สังคมกำหนด ผู้ที่สนใจระบบคิดเรื่องความสัมพันธ์หญิงชายหันกลับไปศึกษาโครงสร้างความคิดและวิเคราะห์ภาษาพูดเพื่อทำความเข้าใจเรื่องนี้ เขาถามว่าถ้าสังคมไม่มีศัพท์ทางเพศแบบเพศเดียวกันและต่างเพศ (homosexuality และ heterosexuality) เป็นไปได้ไหมว่าแท้ที่จริงแล้ว ความสัมพันธ์ทางเพศจะเป็นความสัมพันธ์ระหว่างใครกับใครก็ได้ การกำหนดว่าการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างต่างเพศถือเป็นเรื่องปกติ และความสัมพันธ์ระหว่างเพศเดียวกันถือเป็นเรื่องผิดปกตินั้นไม่มีเหตุผล เพียงแต่ในสมัยหนึ่งสังคมกำหนดความคิดขึ้นมา ซึ่งอาจจะเป็นเพราะเอาความคิดนี้ไปเชื่อมโยงกับความคิดเรื่องการสืบทอดเผ่าพันธุ์มนุษย์ (reproduction) ซึ่งบางคนถือเป็นความต้องการพื้นฐานทางชีวภาพของมนุษยชาติ

การตั้งคำถามเรื่องความสัมพันธ์ทางอำนาจของหญิงชายนี้เกิดขึ้นในวงวิชาการและในกระบวนการพัฒนาพร้อมๆ กัน ในประเทศด้อยพัฒนาประเด็นเรื่องการพัฒนาและสิทธิมนุษยชนมักจะเกี่ยวพันกัน การพัฒนาอาจมีอุปสรรคเพราะความเหลื่อมล้ำทางสังคมได้ด้วย กระบวนการพัฒนาสตรี ซึ่งเริ่มเมื่อสหประชาชาติประกาศปีสตรี

สากลในปี ค.ศ. 1975 และทศวรรษสตรี่ระหว่างปี ค.ศ.1976-1985 นับว่ามีบทบาทสำคัญในการชูประเด็นเรื่องความสัมพันธ์ทางอำนาจของหญิงชาย แต่หลังจากที่หน่วยงานรัฐและเอกชนได้ช่วยกันทำงานพัฒนาได้กว่า 10 ปี กลุ่มคนทำงานได้ข้อคิดว่าพื้นฐานความคิดและโครงสร้างความคิดเป็นเรื่องที่ศึกษายากและใช้เวลานาน ในขณะเดียวกันผู้หญิงที่ถูกกดขี่ต้องการความช่วยเหลือมากอย่างเร่งด่วน ดังนั้นสิ่งที่จะต้องทำคือสร้างกรอบการพัฒนาโดยให้มีการวิเคราะห์ดูความสัมพันธ์ทางอำนาจของหญิงชาย และถ้าความสัมพันธ์ไม่เสมอภาคก็ต้องพยายามสร้างกลไกเพื่อให้อำนาจแก่ผู้ด้อยกว่า (empowerment) และนำมาซึ่งการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม

จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจะใช้แนวคิดเรื่องการสื่อสารทางการเมือง และแนวคิดเรื่องผู้หญิงกับการปกครองท้องถิ่น เป็นกรอบในการวิเคราะห์บทบาทด้านการสื่อสารของผู้นำหญิงและผู้หญิงที่เป็นกลุ่มผลประโยชน์ทั้งหลายว่ามีลักษณะการสื่อสารกันอย่างไร ใช้โครงสร้างการสื่อสารประเภทไหนบ้าง โดยเฉพาะการสื่อสารในเชิงรุกและการสื่อสารในเชิงรับของระบบการเมืองจะมีส่วนช่วยส่งเสริมความเข้มแข็งของผู้หญิงในการปกครองท้องถิ่นได้อย่างไร ทั้งนี้เพราะการตัดสินใจทางการเมืองของผู้นำหญิง การนำนโยบายไปปฏิบัติหรือข้อเรียกร้องต่างๆ ของผู้หญิง รวมถึงกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองจะเกิดขึ้นไม่ได้หากไม่มีการสื่อสาร จึงอาจสรุปได้ว่าการสื่อสารมีบทบาทครอบคลุมกิจกรรมทางการเมืองและสังคมในทุกๆ ด้าน

สำหรับแนวคิดเรื่อง การศึกษาวัฒนธรรมและโครงสร้างอำนาจหญิงชายจะใช้ประกอบการวิเคราะห์เงื่อนไขหรือปัจจัยที่มีต่อบทบาทด้านการสื่อสารของผู้หญิง เนื่องจากมีแนวคิดพื้นฐานว่าเรื่องการเมืองเป็นปริศนาที่ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมได้ยากที่สุด แม้ว่าจะมีการกระตุ้นให้ผู้หญิงตื่นตัวทางการเมืองอยู่มาก แต่ในสภาพความเป็นจริงการที่ผู้หญิงจะเข้ามาเป็นผู้นำทางการเมืองในระดับต่างๆ ยังมีอยู่น้อยมาก ดังนั้น ความสัมพันธ์ทางอำนาจของหญิงชายอาจเป็นสาเหตุหนึ่งของสภาพการณ์ดังกล่าว

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องการสื่อสารทางการเมืองในชุมชนที่มีสตรีเป็นผู้นำ มีแนวคิดว่าการสื่อสารทางการเมืองมีความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้นำกับผู้ตามนั้นจะสืบทอดต่อเนื่องไปได้ย่อมมาจากความสามารถในการใช้ระบบการสื่อสารของผู้นำเอง และเนื่องจากในแต่ละชุมชนล้วนมีแหล่งข่าวสารหลากหลายแหล่ง ผู้นำจึงต้องทำให้แหล่งข่าวสารของตนเองมีความชอบธรรมมากกว่าแหล่งอื่นๆ สำหรับผู้หญิงที่มีโอกาสเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองด้วยการดำรงตำแหน่งผู้นำ เช่น กำนันนั้น ผู้วิจัยมีแนวคิดที่ว่าเพียงการได้อำนาจมานั้นยังไม่สำคัญเท่ากับว่าจะรักษาและสืบทอดอำนาจความเป็นผู้นำต่อไปได้อย่างไร ซึ่งในการนี้จะต้องอาศัยบทบาทของข่าวสารเป็นสำคัญ ผลการวิจัยในด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำสตรีกับระบบการสื่อสารพบว่าผู้นำสตรียังไม่ได้รับการยอมรับในแง่ระบบการสื่อสารไม่ว่าจะเป็นผู้คิดริเริ่ม ความน่าเชื่อถือ แหล่งให้ข่าวสารข้อมูลใหม่ๆ หากจะมีการยอมรับผู้นำเหล่านี้ก็อยู่เพียงแต่ในระดับของการอยู่ในระบบประชาธิปไตยเท่านั้น (เมื่อได้รับเสียงข้างมากก็ได้เป็นผู้นำ) ด้วยเหตุนี้ ผู้นำสตรีจึงไม่แหล่งอำนาจในการให้ข้อมูลเพื่อการชักจูงและไม่เป็นแหล่งอ้างอิงด้านข่าวสาร (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2532 อ้างในกาญจนา แก้วเทพ, 2540: 87-88)

การศึกษาแบบจดหมายข่าวที่เหมาะสมในการเผยแพร่ความรู้เรื่องการพัฒนาท้องถิ่นแก่กำนันผู้ใหญ่บ้านพบประเด็นที่น่าสนใจว่ากลุ่มเป้าหมายเกือบทั้งหมดมีความเห็นตรงกันว่าควรมีภาพประกอบและส่วนใหญ่เห็นว่าควรให้กำนัน/ผู้ใหญ่บ้านสตรีเป็นผู้จัดทำจดหมายข่าว โดยให้เหตุผลว่าเป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำงานพัฒนาในพื้นที่อย่างแท้จริง สามารถสื่อสารกันได้ง่ายใจง่าย และทราบความต้องการที่แท้จริงของเพื่อนกำนัน/ผู้ใหญ่บ้านสตรี สำหรับแหล่งข้อมูลที่กลุ่มกำนันผู้ใหญ่บ้านได้รับข่าวสารความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาชนบทนั้น คือการประชุม/อบรมมากที่สุด รองลงมาคือโทรทัศน์ สื่อบุคคล (ข้าราชการ เพื่อนกำนัน/ผู้ใหญ่บ้าน) หนังสือพิมพ์ และวิทยุ ตามลำดับ ส่วนช่องทางที่เหมาะสมในการเผยแพร่ข่าวสารด้านพัฒนาท้องถิ่น ในกรณีที่เป็นการรับข่าวสาร สื่อที่เหมาะสมคือหนังสือ สื่อบุคคล วิทยุและโทรทัศน์ตามลำดับ สำหรับกรณีที่เป็นการส่งข่าวสาร สื่อที่เหมาะสมเรียงลำดับจากมากไปน้อย ได้แก่ หนังสือหอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน สื่อบุคคล การประชุม สื่อประสม ไปสเตอร์ แผ่นพับ และวิทยุโทรทัศน์ (นันทวัน ยันตะดิลก, 2533: 42-43)

การศึกษาพฤติกรรมการสื่อสารในการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของสตรีซึ่งเป็น สอบต. พบว่าสื่อที่ สอบต. สตรีเลือกใช้ในการรณรงค์หาเสียง ได้แก่ สื่อบุคคล โดยใช้วิธีการเดินเคาะประตูบ้าน การแบ่งคุ่ม (เซต) หาเสียง การปราศรัยหาเสียงและการแสวงหาโอกาสที่เหมาะสม สื่อเฉพาะกิจ ได้แก่ แผ่นป้าย ใบปลิว บัตรแข็ง รถติดเครื่องขยายเสียงเคลื่อนที่ และสื่อชุมชน ได้แก่ หอกระจายข่าวประจำหมู่บ้าน ทั้งนี้ สอบต. สตรีส่วนใหญ่เลือกใช้สื่อบุคคลเป็นสื่อหลักและสื่ออื่นๆ เป็นสื่อสนับสนุน สำหรับพฤติกรรมการใช้สื่อประกอบด้วยพฤติกรรมการเลือกใช้สื่อและพฤติกรรมการใช้สื่อมาแนะนำเสนอ ได้แก่ การใช้สื่อเพื่อเปิดตัวและการใช้สื่อเพื่อตอกย้ำสาร ส่วนพฤติกรรมการนำเสนอเนื้อหาให้กลุ่มผู้รับการเน้นชื่อ-เบอร์ของผู้สมัคร พฤติกรรมไม่ลองไม่รู้ พฤติกรรมอย่าผูกมัดตัวเอง พฤติกรรมสร้างภาพในอนาคต พฤติกรรมขอความเห็นใจและพฤติกรรมการเสนอผลงานที่ผ่านมา นอกจากนี้ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้สื่อของ สอบต. สตรี ได้แก่ การคำนึงถึงคุณสมบัติของสื่อ การได้รับการสนับสนุนจากบุคคลต่างๆ การได้รับอิทธิพลเรื่องการให้สื่อจากผู้อื่น และการได้รับอิทธิพลจากการฝึกอบรมด้านพฤติกรรมการหาเสียง (นิภากร กำจรเมฆกุล, 2540: 116-134)

การศึกษาเรื่องสตรีกับการตัดสินใจเข้าสู่องค์การบริหารส่วนตำบล กรณีศึกษาของตำบลต่างๆ ที่อำเภอบ้านไผ่ จังหวัดลำพูนพบว่าสตรีที่ได้รับการเลือกตั้งมีปัจจัยที่นำไปสู่การตัดสินใจให้ลงสมัครรับเลือกตั้ง คือแรงจูงใจที่ต้องการจะทำงานพัฒนาหมู่บ้านของตนเป็นหลัก ส่วนปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ครอบครัว การเคยมีตำแหน่งหน้าที่ทางสังคมในหมู่บ้านมาก่อน การได้รับข่าวสารข้อมูลตอนไปร่วมโครงการเรื่อง อบต. ผู้นำท้องถิ่น เพื่อน กลุ่มเพื่อนและองค์กรสตรีในหมู่บ้าน ส่วนสตรีที่ไม่ได้รับเลือกตั้งนั้น ปัจจัยหลักประกอบการตัดสินใจคือการได้มีโอกาสเข้าร่วมโครงการฝึกอบรมเกี่ยวกับ อบต. จากอำเภอ นอกจากนี้ยังมีปัจจัยด้านครอบครัว การมีตำแหน่งทางสังคมในหมู่บ้าน ผู้นำท้องถิ่น เพื่อนและกลุ่มเพื่อนสตรีในหมู่บ้าน รวมถึงองค์กรสตรี ในส่วนที่เกี่ยวกับประเด็นของข้อมูลข่าวสาร การศึกษานี้สะท้อนให้เห็นว่าข่าวสารข้อมูลสำหรับการดำรงชีวิตและการมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองของประชาชนทุกคน โดยเฉพาะสตรีในชุมชนยังมีความจำเป็น ดังนั้นหากจะมีการดำเนินการพัฒนาสตรีให้ประสบผล จึงควรที่จะพิจารณาถึงการจัดระบบส่งเสริม เผยแพร่ความรู้ข้อมูลข่าวสารที่ดีต่อกลุ่มเป้าหมายสตรีด้วย

โดยเฉพาะสตรีในตำบล หมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลซึ่งมักขาดโอกาส เข้าไม่ถึงข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นดังจะเห็นได้จากตำบล หมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลอำเภอออกไปจะมีสตรีเข้าสู่ อบต. หรือเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาที่อำเภอน้อยกว่า (บุญส่ง เวศยาสิรินทร์, 2541 : 74-77)

ส่วนการศึกษาแนวทางการกำหนดนโยบายและแผนการสื่อสารเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารงาน ขององค์การบริหารส่วนตำบล : ศึกษาเฉพาะกรณีความพึงพอใจและพฤติกรรมการเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน และสื่อบุคคลของคณะกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลจังหวัดสมุทรสงครามพบว่าสื่อมวลชนที่คณะกรรมการบริหาร อบต. เลือกเปิดรับเป็นอันดับหนึ่งได้แก่โทรทัศน์ อันดับสองหนังสือพิมพ์ อันดับสามหอกระจายข่าวและอันดับสี่วิทยุ ส่วนสื่อบุคคลที่คณะกรรมการบริหาร อบต. เลือกติดต่อเป็นอันดับหนึ่งได้แก่ปลัด อบต. อันดับสองพัฒนากร อันดับสามปลัดอำเภอและอันดับสี่ครู พัฒนากร ผลการศึกษาพฤติกรรมการเปิดรับประเภท เนื้อหาข่าวสาร ซึ่งประกอบด้วยเนื้อหาข่าวสารด้านอาชีพ ด้านบันเทิงและด้านสังคมและการเมืองพบว่า คณะกรรมการบริหาร อบต. เลือกเปิดรับเนื้อหาข่าวสารด้านสังคมและการเมืองเป็นอันดับหนึ่งจากสื่อมวลชนทุกประเภท และเนื้อหาข่าวสารที่เลือกติดต่อแลกเปลี่ยนกับปลัดอำเภอ ปลัด อบต. และครูเป็นอันดับหนึ่งคือเนื้อหา ข่าวสารด้านสังคมและการเมือง ส่วนเนื้อหาที่เลือกติดต่อแลกเปลี่ยนกับพัฒนากรเป็นอันดับหนึ่งคือเนื้อหาข่าวสาร ด้านอาชีพ (ศิริวรรณ สวัสดิ์สุข, 2541 : 82)

สำหรับการศึกษาเรื่องการใช้สถิติชี้ประเด็นหญิงชายในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์การบริหาร ส่วนตำบล (อบต.) ในประเด็นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของผู้หญิงนั้น พบว่าผู้ชายเห็นด้วยว่าผู้หญิงมีส่วนร่วมทางการเมืองและได้รับการคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองน้อยกว่าผู้ชาย เพราะปัจจัย 2 ประการคือ ความสนใจด้านการเมืองของผู้หญิงมีน้อยและปัจจัยด้านศาสนาที่นิยมยกย่องชาย (กัลยา มิตีเรืองจรส และคณะ, 2541 : 185)

การศึกษายุทธศาสตร์ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล : กรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า สอบต. ที่เป็นสตรีสามารถแสดงผลงานในด้านการบริหารให้เป็นที่ยอมรับจาก สอบต. ชาย และสังคมทั่วไปว่าสามารถร่วมบริหารงานในองค์กรได้ดีไม่ต้องไปกว่าชาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับยุทธศาสตร์ สอบต. ที่เป็นเพศหญิงยังให้ความสนใจในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องมากกว่า (ชุมพร แสงมณี, 2540 : ช-ค)

ในขณะที่ยังการศึกษาปัจจัยเกื้อหนุนความสามารถในการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานของ สอบต. สตรีพื้นที่ จังหวัดเขตปริมณฑลพบว่า สอบต. สตรีมีความสามารถในการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานโดยภาพรวมอยู่ในระดับปาน กลางและเมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายประเด็นย่อยของระดับความสามารถในการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานปรากฏว่า สอบต. สตรีมีส่วนร่วมปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลางใน 4 ประเด็นโดยเรียงลำดับได้ดังนี้ (1) การมีอิสระในการตัดสินใจ (2) การมีส่วนร่วมในการพัฒนาตำบล (3) การแสวงหาความร่วมมือ และ (4) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานในฐานะ สอบต. ส่วนประเด็นการมีส่วนร่วมในการบริหารงาน อบต. นั้นพบว่า สอบต. สตรีมีความสามารถในการบริหารงานอยู่ในระดับต่ำ ส่วนปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานของ สอบต. สตรีพบว่ามีปัญหา คือ (1) ไม่ทราบเทคนิควิธีการแสวงหาความร่วมมือในการปฏิบัติงานกับนักวิชาการ/สถาบันการศึกษา องค์กรเอกชน

และองค์การธุรกิจ (2) ขาดความรู้ในการปฏิบัติงาน (3) การปฏิบัติงานไม่ได้ตามเป้าหมายและ (4) ขาดโอกาสและการสนับสนุนให้เป็นผู้บริหารงาน อบต. (สุวรรณ มานะโรจนานนท์, 2542 : 102-106)

ส่วนการศึกษาภาพพจน์ของนักการเมืองสตรีที่ปรากฏในหนังสือพิมพ์ในระยะยาวตั้งแต่ พ.ศ. 2521-2531 และการศึกษากลุ่มสตรีที่ได้เข้าไปมีบทบาททางการเมืองเป็นโฆษกและรองโฆษกของหน่วยงานรัฐ ผลการวิจัยทั้ง 2 ชิ้น ให้ผลที่คล้ายคลึงกันคือภาพรวมของสตรีทั้ง 2 กลุ่ม ออกมาในทางบวก อันถือได้ว่าเป็นภาพสะท้อนที่เป็นจริง อย่างไรก็ตาม “ลักษณะความเป็นหญิง” ก็ยังถูกนำเสนอผูกติดไปกับภาพของสตรีในแวดวงการเมืองอยู่เสมอ เช่น ความสวยงาม ครอบคว งามสง่า (ในขณะที่ไม่ปรากฏในนักการเมืองชาย) ลักษณะดังกล่าวน่าจะมีผลต่อการสร้างความคาดหวังของประชาชนต่อผู้หญิงในแวดวงการเมืองและหากผู้หญิงทำตามความคาดหวังดังกล่าวคือ “เป็นผู้หญิงมากกว่าเป็นนักการเมือง” ก็เท่ากับเป็นการจำกัดบทบาททางการเมืองของตัวเองไปในตัว (พัชนี เขยจรรยา และคณะ, 2533 และมัทนา ทวียนต์เนรมิตร, 2538 อ้างในกาญจนา แก้วเทพ, 2540: 177)

จากการศึกษาเรื่องบทบาททางเพศ สถานภาพสตรีกับการพัฒนามีข้อสรุปว่าการศึกษาของสตรีเป็นประเด็นแรกๆ ที่มักถูกหยิบยกมาพิจารณาในส่วนที่เกี่ยวกับโอกาสที่ถูกจำกัดของสตรี ทั้งนี้เพราะการศึกษาเป็นหนึ่งในหลายองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้สตรีสามารถพัฒนาศักยภาพตนเองเพิ่มขึ้นอีกในหลายๆ เรื่อง เช่น การเข้าสู่ตลาดแรงงาน การมีความสามารถพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ สามารถตัดสินใจเรื่องต่างๆ ได้ด้วยตนเองระดับหนึ่ง แต่ข้อมูลจากหลายแหล่งแสดงให้เห็นว่าปัจจุบันยังมีเด็กหญิงและสตรีจำนวนมากไม่มีโอกาสได้รับการศึกษามากเท่าที่ควรจะเป็น ทำให้กลายเป็นผู้ไม่รู้หนังสือที่เป็นอุปสรรคในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ยิ่งกว่านั้นพบว่า เนื่องจากข้อจำกัดทางเพศและการบัญญัติด้วยตัวบทกฎหมายในเกือบทุกสังคม ทำให้โอกาสการเข้าร่วมทางการเมืองและการปกครองของสตรีเมื่อเปรียบเทียบกับสัดส่วนของชายนั้นว่าน้อยมาก ซึ่งปรากฏการณ์เหล่านี้อาจต้องอาศัยการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงบางประการในสังคมที่ส่งเสริมให้สตรีเข้ามามีส่วนมากขึ้น (ภัสสร ลิมานนท์, 2542: 173)

ผลการวิจัยต่างๆ ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของการสื่อสารในอันที่จะส่งเสริมศักยภาพของผู้หญิง ทั้งเพื่อตัวของผู้หญิงเองและเพื่อชุมชนสังคม แต่ยังมีข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคหลายประการ เช่น การเข้าถึงข่าวสารข้อมูล ข้อจำกัดทางเพศ รวมไปถึงตัวบทกฎหมายต่างๆ

มีข้อสังเกตถึงผลการวิจัยที่แตกต่างกัน ในการศึกษาเรื่องปัจจัยเกื้อหนุนความสามารถในการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานของ สอบต. สตรี พื้นที่จังหวัดเขตปริมณฑลและการศึกษาบทบาทสตรีในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล: กรณีศึกษาอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ประเด็นหลักน่าจะเป็นเพราะวัตถุประสงค์ของการวิจัยทั้งสองเรื่องต่างกัน มีผลให้ข้อคำถามในเครื่องมือของงานวิจัยทั้งสองเรื่องแตกต่างกัน กล่าวคือ งานวิจัยเรื่องแรกทดสอบความรู้ความเข้าใจในเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของ อบต. และสัมภาษณ์ในเรื่องความสามารถในการมีส่วนร่วมปฏิบัติงานทั้ง 4 ด้านที่กล่าวมาแล้ว ส่วนงานวิจัยเรื่องหลังใช้แบบสัมภาษณ์กับ สอบต. หญิงและชายบางส่วนและใช้แบบสอบถามกับ สอบต. ชาย นอกเหนือจากกลุ่มที่สัมภาษณ์ อีกทั้งประชาชนด้วย ซึ่งประเด็นคำถาม

เป็นคำถามในภาพรวม เช่น สอบต. สตรีทำงานเป็นอย่างไรบ้างเมื่อเทียบกับ สอบต. ชาย หรือความเห็นต่อระดับการทำงาน ของ สอบต. สตรีหรือบุคคลทั่วไปยอมรับบทบาทของ สอบต. สตรีเพียงใด เป็นต้น

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เพื่อประเมินบทบาทการสื่อสารที่มีส่วนในการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงและวิเคราะห์ปัจจัย เงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับบทบาทการสื่อสารในการเสริมพลังของผู้หญิง รวมถึงการแสวงหาแนวทางในการพัฒนาการสื่อสาร ผู้วิจัยเลือกใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นวิธีที่ทำให้เห็นพฤติกรรมทางสังคมของมนุษย์ โดยเน้นการเข้าถึงการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้ข้อมูลกับวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม การเข้าถึงสถานการณ์โดยใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ และการเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ

แหล่งข้อมูล

ผู้วิจัยได้พิจารณาแหล่งข้อมูลที่จะให้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ได้ตรงตามความเป็นจริงจาก 3 แหล่ง ดังนี้

1. ผู้นำหญิงที่เป็น สอบต. จำนวน 6 คน ผู้ใหญ่บ้านหญิงจำนวน 1 คน ผู้หญิงที่เป็นประธานกลุ่มต่างๆ อาทิ กลุ่มแม่บ้าน กลุ่ม อสม. และผู้หญิงที่อยู่ในกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ทั้งผู้หญิงแถวหน้าผู้หญิงทั่วไป ผู้หญิงชายขอบ ผู้หญิงที่ไม่อยู่กลุ่มใดๆ จำนวน 56 คน
2. ผู้นำชายทั้งผู้นำที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ได้แก่ สอบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำกลุ่ม ที่สนับสนุนหรือมีพฤติกรรมต่อต้านผู้นำหญิง รวมถึงผู้นำชายที่ไม่แสดงพฤติกรรมอย่างเด่นชัดว่าสนับสนุนหรือไม่สนับสนุนผู้นำหญิง รวม 29 คน
3. เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ได้แก่ เจ้าหน้าที่สถานีอนามัยตำบล พัฒนาการตำบล รวม 2 คน ในเรื่องข้อมูลพื้นฐานของตำบลที่ศึกษา

พื้นที่ที่ศึกษา

พื้นที่ที่ผู้วิจัยศึกษาเป็นพื้นที่ในตำบลริมดอย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ สาเหตุที่เลือกตำบลริมดอยเป็นพื้นที่ในการศึกษา เนื่องจากการไปเก็บข้อมูลเบื้องต้น พบว่า ประชาชนในบางพื้นที่สนับสนุนให้ผู้หญิงทำงานด้านการเมืองการปกครองท้องถิ่น และบางพื้นที่มีการทำงานอย่างมีส่วนร่วมทั้งหญิงและชาย และมีบรรยากาศของการยอมรับบทบาทซึ่งกันและกัน รวมถึงการยอมรับจากชุมชนด้วย จึงควรจะได้ถอดบทเรียนการทำงานของผู้นำหญิงและผู้หญิงในนอกกลุ่มพลังต่างๆ ในการนำการสื่อสารมาใช้เพื่อเสริมพลังของตนเองในการปกครองท้องถิ่น ซึ่งน่าจะเป็นตัวอย่างสำหรับพื้นที่อื่น และพื้นที่ที่มีแนวโน้มจะเป็นลักษณะนี้ในอนาคต

การเก็บรวบรวมข้อมูล

วัตถุประสงค์	เครื่องมือ/ประเด็น	ข้อมูลที่ได้
1. ประเมินบทบาทด้านการสื่อสารที่มีส่วนในการช่วยเหลือผู้พิการทั้งในฐานะผู้นำและกลุ่มพลังทางการเมืองในการปกครองท้องถิ่น	1. แบบสัมภาษณ์เจาะลึก 1.1 กลุ่มผู้นำผู้พิการ ● การทำงานกับกลุ่มประชาคมต่างๆ ในตำบล -มีวิธีการทำงานกับกลุ่มประชาคมต่างๆ อย่างไร -ทำงานกับกลุ่มต่างๆในเรื่องอะไร -มีการเตรียมการก่อนการประชุม/การทำงานร่วมกัน (มีการวิเคราะห์ผู้รับสาร) หรือไม่ อย่างไร -มีวิธีการเก็บรวบรวมความต้องการของบุคคลและกลุ่มต่างๆ อย่างไร ● การทำงานร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ และ สอบต. ชาย -มีวิธีการทำงานกับหน่วยงานต่างๆ อย่างไร -มีวิธีการทำงานร่วมกับ สอบต. ชายอย่างไร -ทำงานกับหน่วยงานหรือ สอบต. ชายในเรื่องอะไร - ปัญหาอุปสรรค -มีการเตรียมการก่อนการประชุม/การทำงานร่วมกันหรือไม่ อย่างไร -มีวิธีการเสนอความต้องการอย่างไรและติดตามผลอย่างไร -หากไม่ได้รับการตอบสนอง มีการต่อรองเพื่อให้ได้มาซึ่งการสนับสนุนหรือไม่อย่างไร ● จัดกิจกรรม/โครงการสำหรับกลุ่มใดบ้าง ● โครงการที่ทำเพื่อสนับสนุนกลุ่มผู้พิการมีอะไรบ้าง	-วิธีการทำงานร่วมกับกลุ่มประชาคมต่างๆ เรื่องหรือเนื้อหาที่มีการทำงานร่วมกัน การวิเคราะห์ผู้รับสาร วิธีการได้มาซึ่งความต้องการ -วิธีการทำงานร่วมกับหน่วยงานต่างๆ และ สอบต. ชาย เรื่องหรือเนื้อหาที่มีการทำงานร่วมกัน การวิเคราะห์ผู้รับสาร วิธีการนำเสนอความต้องการ การติดตามและต่อรองเพื่อให้ได้มาซึ่งการสนับสนุน -โครงการที่สนับสนุนกลุ่มต่างๆ -โครงการที่สนับสนุนเฉพาะกลุ่มผู้พิการ

วัตถุประสงค์	เครื่องมือ/ประเด็น	ข้อมูลที่ได้
	1.2 ผู้หญิงที่อยู่ในกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ และผู้หญิงที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มใดๆ • ผู้นำหญิงเข้าใจในบทบาทของผู้หญิงอย่างไร • มีวิธีการเสนอความต้องการของตนเองและกลุ่มอย่างไร • มีการติดตามผลหลังจากที่เสนอความต้องการไปแล้วอย่างไร • ถ้าไม่มีการดำเนินงาน มีการต่อรองอย่างไร • มีการสนับสนุนผู้นำหญิงในฐานะที่เป็นตัวแทนของผู้หญิงหรือไม่ อย่างไร	-การรับรู้และเข้าใจในบทบาทของผู้หญิง -วิธีการ ช่องทางเสนอความต้องการของผู้หญิง -การติดตามผลหลังจากที่เสนอความต้องการ -วิธีการดำเนินงานต่างๆของผู้หญิง ในกรณีที่ไม่ได้รับการสนองตอบ -การสนับสนุนผู้นำหญิงในฐานะที่เป็นตัวแทนของผู้หญิง
	1.3 ผู้นำชาย • มีการทำงานร่วมกับผู้นำหญิงอย่างไร • คิดอย่างไรต่อการทำงานของผู้หญิง	-วิธีการทำงานของผู้นำชายกับผู้นำหญิง -ทัศนะของผู้นำชายที่มีต่อผู้นำหญิง
	1.4 สามีผู้นำหญิง • ทัศนะของสามีที่มีต่อผู้นำหญิงเป็นอย่างไร • ผลกระทบต่อครอบครัวจากการที่ภรรยาเข้าไปเป็นผู้นำ	-ทัศนะต่อการเป็นผู้นำของภรรยา -ผลกระทบต่างๆ เช่น การจัดการงานบ้าน
	2. แบบสังเกตผู้นำหญิง/ผู้หญิง 2.1 การประชุม - มีการกระตุ้นให้เกิดการแสดงความคิดเห็นและความต้องการหรือไม่ อย่างไร - บรรยายการประชุมและท่าทีของผู้นำกับผู้เข้าร่วม เป็นอย่างไร (ดูบทบาทของผู้หญิง) - การตอบรับข้อเสนอ/ความต้องการของผู้หญิงในที่ประชุมมีลักษณะอย่างไร - มีวิธีการนำเสนอ อย่างไร -ใช้วิธีการที่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นหรือเป็นการแสดงความคิดเห็นของตนเองเพื่อให้ผู้อื่นยอมรับ	-บรรยากาศของการประชุม ท่าทีของผู้นำหญิงกับผู้เข้าร่วม วิธีการกระตุ้น การเปิดโอกาสและการนำเสนอของผู้นำ วิธีการของผู้เข้าร่วมในการแสดงความต้องการ เนื้อหาของการสื่อสาร ฯลฯ

วัตถุประสงค์	เครื่องมือ/ประเด็น	ข้อมูลที่ได้
	2.2 สังเกตผ่านกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน (งาน ประเพณีต่างๆ การอบรม ฯลฯ) - ผู้นำหญิงและผู้หญิงอื่นๆ ใช้โอกาสใน กิจกรรมต่างๆ เพื่อการสื่อสารในการทำงานหรือการบริหารงานพัฒนา หรือ ไม่ อย่างไร - มีวิธีการสื่อสารอย่างไร	-การแสดงบทบาทการสื่อสาร ทั้งวิธีการ และเนื้อหาของผู้นำและผู้หญิงอื่นๆ
	2.3 สังเกตระหว่างการสัมภาษณ์ - ท่าที กริยา อารมณ์ วิธีการนำเสนอ การระมัดระวังในการให้ข้อมูล - เนื้อหาที่เน้นย้ำบ่อยครั้ง	
2.วิเคราะห์ปัจจัยและเงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อบทบาทด้านการสื่อสารที่มีส่วนในการช่วยเหลือพลังของผู้หญิง ทั้งในฐานะผู้นำ และกลุ่มพลังทางการเมือง ในการปกครองท้องถิ่น	1. แบบสัมภาษณ์เจาะลึก 1.1 กลุ่มผู้นำหญิง -คิดว่าอะไรคือสิ่งสำคัญที่ทำให้สามารถแสดงบทบาทการสื่อสาร เช่นสามารถนำประชุม/ ดึงความต้องการ และนำเสนอความต้องการสู่ภายนอกได้ -ปัญหาและอุปสรรคที่ทำให้ไม่สามารถแสดงบทบาทการสื่อสาร เช่น การนำประชุมเพื่อดึงความต้องการ และนำเสนอความต้องการสู่ภายนอกได้ -คิดว่าตนเองมีจุดแข็งและจุดอ่อนอะไรบ้าง 1.2 ผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มพลังต่างๆ และผู้หญิงที่ไม่ได้เป็นสมาชิกของกลุ่มใดๆ (ถามในประเด็นของการเข้าถึงข้อมูลและช่องทางในการเสนอความต้องการ) เช่น ผู้หญิงชายขอบ -ทำไมไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ หรือ -มีอุปสรรคอะไรที่ทำให้ไม่สามารถเสนอความต้องการของตนเองได้	-ปัจจัย/เงื่อนไขที่เอื้ออำนวยต่อการแสดงบทบาทการสื่อสารของผู้หญิง (ปัจจัยบวกภายนอก) -ปัจจัย/เงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคต่อการแสดงบทบาทการสื่อสาร (ปัจจัยลบภายนอก) -ศักยภาพและข้อจำกัดของผู้นำผู้หญิงในการทำบทบาทการสื่อสาร (ปัจจัยบวกและลบภายใน) -ปัจจัย/เงื่อนไขที่มีอิทธิพลต่อการแสดงบทบาทการสื่อสารของผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มพลังต่างๆ

วัตถุประสงค์	เครื่องมือ/ประเด็น	ข้อมูลที่ได้
3.แนวทางในการพัฒนาบทบาทด้านการสื่อสารที่มีส่วนในการช่วยเสริมพลังของผู้หญิงทั้งในฐานะ และกลุ่มพลังทางการเมือง ในเรื่องการปกครองท้องถิ่น	1 เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้นำหญิง/ผู้หญิงที่เป็นและไม่เป็นสมาชิกกลุ่มพลังต่างๆ ในตำบลริมดอย 2. เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่ชุมชนหรือ อบต. จัด	ได้แนวทางในการพัฒนาบทบาทด้านการสื่อสารเพื่อการเสริมสร้างพลังของผู้หญิง ทั้งในฐานะผู้นำและกลุ่มพลังทางการเมือง ในเรื่องการปกครองท้องถิ่น

ขั้นตอนการเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการที่หลากหลาย และมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขั้นเตรียมเก็บข้อมูล มีลำดับดังนี้

1.1 ทำความเข้าใจร่วมกันในคณะผู้วิจัย ซึ่งประกอบด้วยหัวหน้าโครงการวิจัย นักวิจัยและผู้ช่วยนักวิจัย ซึ่งเป็นผู้หญิง 3 คน ผู้ชาย 2 คน รวม 5 คน ในเรื่องวัตถุประสงค์ของการวิจัย รวมถึงวางแผนการดำเนินการวิจัย การสร้างเครื่องมือและวิธีทำงานร่วมกัน

1.2 ทำหนังสือขอความร่วมมือในการทำวิจัย ถึงประธานกรรมการบริหารองค์การบริหารส่วนตำบลริมดอย เพื่อความสะดวกในการเก็บข้อมูลจาก สอบต. และผู้เกี่ยวข้อง รวมถึงการเข้าร่วมสังเกตการณ์การประชุมและกิจกรรมต่างๆ ที่ทาง อบต. จัดหรือเข้าไปมีส่วนร่วม

1.3 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง เช่น เอกสารรายงานประจำปีของ อบต. ริมดอย ข้อบังคับ แผนการดำเนินของ อบต. ปี พ.ศ. 2545- พ.ศ. 2549 แผนพัฒนาสาธารณสุขระดับตำบล ประจำปี พ.ศ. 2545- พ.ศ. 2549 รวมถึงเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. ขั้นตอนการเก็บข้อมูล เริ่มจากการพูดคุยกับกลุ่ม สอบต. หญิง และผู้ใหญ่บ้านหญิง เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับประเด็นการวิจัยและผลที่จะได้รับการวิจัย รวมถึงแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นได้ดำเนินการดังนี้

2.1 ระยะแรก ได้ดำเนินการสัมภาษณ์บุคคลต่างๆ คือ

2.1.1 สัมภาษณ์ สอบต. หญิง แต่ละคนและผู้ใหญ่บ้านหญิง โดยเข้าไปสัมภาษณ์ในหมู่บ้าน ทั้งนี้คณะผู้วิจัยจะนัดหมายกับ สอบต. แต่ละคนล่วงหน้าว่าจะสะดวกที่จะให้สัมภาษณ์วันไหน เวลาใด ซึ่งการสัมภาษณ์ สอบต. หญิง ผู้ใหญ่บ้านหญิงนั้น คณะผู้วิจัยได้เข้าไปสัมภาษณ์ พูดคุย เฉลี่ยคนละ 10 ครั้ง โดยมีประเด็นที่แตกต่างกัน

2.1.2 สัมภาษณ์กำนันตำบลริมดอย สอบต. ชาย ผู้หญิงที่อยู่และไม่อยู่ในกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ รวมถึงผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านที่เป็นชาย และผู้ชายในหมู่บ้านต่างๆ

2.1.3 สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่หน่วยงาน ได้แก่ เจ้าหน้าที่อนามัยตำบล พัฒนาการตำบล

2.2 ระยะที่สอง รวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมโดยดำเนินการดังนี้

2.2.1 พูดคุยกับ สอบต. ผู้ใหญ่บ้านหญิงและผู้ให้ข้อมูลบางคนทางโทรศัพท์เป็นระยะเพื่อสอบถามข้อมูลหรือนัดหมายการสัมภาษณ์

2.2.2 ร่วมกิจกรรมที่ อบต. จัด เช่น งานลอยกระทง งานประเพณีต่างๆ เพื่อดูกลุ่มคนที่มาร่วมงานกับ อบต. และการปะทะสังสรรค์ ระหว่าง สอบต. ชาย สอบต. หญิง และผู้มาร่วมงาน

2.2.3 สังเกตการณ์การประชุมสามัญและการประชุมประจำเดือนของ สอบต. ณ ที่ว่าการ อบต. เพื่อสังเกตการประชุมโดยรวมและปฏิกิริยาของกลุ่ม สอบต. หญิงในที่ประชุมโดยเฉพาะการพูดในระหว่างการประชุม ไม่ว่าจะเป็นการติดตาม การอภิปราย การแสดงความคิดเห็นต่างๆ

2.2.4 ร่วมกิจกรรมที่ สอบต. จัดในหมู่บ้าน เช่น งานสงกรานต์ งานรดน้ำดำหัวคนเฒ่าคนแก่ งานวันเด็ก เพื่อดูกลุ่มคนที่มาในงาน ปฏิกิริยาของกลุ่มต่างๆ ที่มีต่อกันและมีต่อผู้นำหมู่บ้าน และ สอบต. ในหมู่บ้าน อีกทั้งสังเกตบทบาทของ สอบต. ว่าทำอะไรในกิจกรรมดังกล่าว

2.2.5 จัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวม 2 ครั้ง ครั้งแรกจัดในวันที่ 7 มิถุนายน พ.ศ. 2545 ตั้งแต่เวลา 09.00-12.00 น. โดยเชิญ รศ.ดร.กาญจนา แก้วเทพ เป็นวิทยากรให้ความรู้ในเรื่อง “การสื่อสารกับการเสริมพลังผู้หญิงในการปกครองท้องถิ่น” และนักวิจัยได้นำเสนอข้อมูลที่รวบรวมได้ระยะแรกแก่ตัวแทนชุมชน ผู้เข้าร่วมเวทีประกอบด้วย สอบต. หญิง-ชาย จาก 5 หมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านหญิง-ชาย และผู้หญิง ผู้ชายที่อยู่ในกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ทั้งกลุ่มแม่บ้าน กลุ่ม อสม. ส่วนครั้งที่สอง จัดขึ้นวันที่ 7 สิงหาคม พ.ศ. 2545 ผู้เข้าร่วมเวทีมีเฉพาะผู้นำหญิง 6 คน คือ สอบต. และผู้ใหญ่บ้านเพื่อทบทวนข้อมูลที่น่าเสนอไปในเวทีแรกและร่วมกันแสวงหาแนวทางที่จะทำกิจกรรมร่วมกันเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของผู้หญิงในตำบลริมดอย

2.2.6 เข้าร่วมกิจกรรมที่กลุ่มผู้หญิงจัดได้แก่ การประชุมกลุ่มแม่บ้านตำบลริมดอย ณ ร้านค้าชุมชนหมู่ 4 และการประชุมเพื่อเตรียมการเปิดศูนย์อาหารพื้นเมืองของกลุ่มแม่บ้าน หมู่ 5

2.2.7 ร่วมสังเกตการณ์การอบรมที่ อบต. จัด ได้แก่ โครงการอบรมการพัฒนาศักยภาพผู้นำชุมชนตำบลริมดอย ที่ค่ายนเรศวร เมื่อวันที่ 14 กันยายน พ.ศ. 2545

2.2.8 ร่วมจัดกิจกรรมการณรงค์ไปเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 1 โดย สอบต. และกรรมการหมู่บ้านประสานให้คณะผู้วิจัยไปร่วมพูดคุยและวางแผนการจัดกิจกรรมร่วมกับเด็กนักเรียน เมื่อวันที่ 2 กันยายน พ.ศ. 2545 นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมการศึกษาชุมชนในช่วงปิดภาคเรียนในเดือนตุลาคม พ.ศ. 2545 ด้วย

2.3 ระยะที่สาม เป็นช่วงที่ได้ข้อมูลเกือบสมบูรณ์ แต่เมื่อได้วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นแล้ว ยังต้องเก็บข้อมูลเพิ่มเติม จึงใช้วิธีการดังนี้

2.3.1 พูดคุยกับ สอบต. หญิง และผู้ใหญ่บ้านหญิงในบางประเด็น เช่น ผลของการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการเคลื่อนไหวของผู้เข้าร่วมเวที

2.3.2 เข้าร่วมกิจกรรมของหมู่บ้าน

2.4 กิจกรรมที่ทำอย่างต่อเนื่อง

2.4.1 ประชุมคณะผู้วิจัยทุกเดือนเพื่อสำรวจตรวจสอบข้อมูล รวมถึงวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง นอกจากนี้ยังร่วมกันปรับปรุงประเด็นคำถามที่พบว่ายากที่จะทำความเข้าใจกับผู้ให้ข้อมูลและแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากข้อมูลร่วมกัน

2.4.2 บันทึกข้อมูลสิ่งที่ได้จากการสังเกตและการสัมภาษณ์ คณะผู้วิจัยได้บันทึกสิ่งที่พบเห็นและสัมภาษณ์ตามประเด็นหลักเป็นประจำทุกครั้งที่ทำการจดบันทึกตลอดระยะเวลาการทำงานวิจัยอย่างละเอียด ช่วยกระตุ้นความคิด เตือนความจำ และช่วยในการวางแผนกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังง่ายต่อการตรวจสอบและวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นในระหว่างการรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยแต่ละคนและร่วมกันวิเคราะห์หลังจากเก็บข้อมูลเป็นระยะๆ แล้วจึงทำการวิเคราะห์รวม ซึ่งส่วนใหญ่ใช้การวิเคราะห์เชิงเหตุและผล ยกเว้นในประเด็นบทบาทการสื่อสารใช้การวิเคราะห์เชิงบทบาทหน้าที่โดยใช้กรอบคิดเรื่องบทบาทการสื่อสารในบทที่ 2 เป็นแนวทาง จากนั้นจึงประเมินบทบาทการสื่อสารที่พบว่าไปเสริมความสามารถของผู้หญิงในการคิด การวิเคราะห์ การตัดสินใจ และการสร้างพื้นที่ให้กับผู้หญิง รวมถึงการเพิ่มช่องทางในการเข้าถึงทรัพยากรอย่างไร แล้วจึงนำข้อมูลด้านต่างๆ มาพิจารณาว่ามีส่วนใดที่เกี่ยวข้องกับบทบาทการสื่อสารเพื่อทำความเข้าใจปัจจัยเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยให้เกิดบทบาทการสื่อสารต่างๆ จากนั้นจึงนำผลการวิเคราะห์มาพิจารณาว่าปัจจัยเงื่อนไขใดที่ช่วยบทบาทการสื่อสารในด้านใดแล้วหาแนวทางในการพัฒนาบทบาทต่างๆ เหล่านั้น โดยนำบทเรียนที่ได้รับการจัดเวทีและการไปร่วมจัดกิจกรรมต่างๆ มาใช้ประกอบ

ระยะเวลาที่ใช้ในการดำเนินงานวิจัย

ใช้เวลาในการวิจัย 18 เดือน คือตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2544 – พฤษภาคม พ.ศ. 2546

แผนการดำเนินงาน

ในการดำเนินงานโครงการฯ ผู้วิจัยได้วางแผนการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะๆ ละ 6 เดือนที่มีความต่อเนื่องกัน โดยระบุผลงานแต่ละระยะไว้ ดังนี้

ระยะที่ 1 ตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2544 – พฤษภาคม พ.ศ. 2545

ผลงานที่ได้คือ

- แผนการดำเนินงานวิจัยที่ชัดเจน
- ข้อมูลทั่วไปของตำบลริมดอย

- ข้อมูลการทำงานของผู้นำหญิงกับกลุ่มประชาคมต่างๆ กับหน่วยงานภายนอก และกับ สอบต. ชายทั้งในเรื่องวิธีการทำงาน ประเด็น/เนื้อหาของการทำงาน วิธีการรวบรวมความต้องการ ฯลฯ
- ข้อมูลของผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มที่เกี่ยวกับวิธีการเสนอความต้องการ การสนับสนุนผู้นำหญิง ในฐานะผู้แทนของกลุ่มผู้หญิง
- ข้อมูลของผู้นำชายในเรื่องการทำงานกับผู้นำหญิงและทักษะที่มีต่อผู้นำผู้หญิง

ระยะที่ 2 ตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2545 – พฤศจิกายน พ.ศ. 2545

ผลงานที่ได้คือ

- ผลการวิเคราะห์เบื้องต้นเกี่ยวกับบทบาทด้านการสื่อสารของผู้นำหญิงและผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่ม รวมถึงปัจจัยเงื่อนไขที่เอื้อและที่เป็นอุปสรรคต่อบทบาทด้านการสื่อสารของผู้นำหญิงและผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่ม
- ได้รายงานการวิจัยฉบับร่าง
- ได้แนวทางการพัฒนาบทบาทด้านการสื่อสารของผู้หญิงที่เป็นผู้นำและผู้หญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่ม เพื่อเสริมสร้างพลังของผู้หญิงในทางการเมืองและการปกครองท้องถิ่น

ระยะที่ 3 ตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2545 – พฤษภาคม พ.ศ. 2546

ผลงานที่ได้คือ

- ได้แนวทางในการเสริมศักยภาพผู้หญิงในด้านบทบาทการสื่อสาร
- ข้อมูลการนำประสบการณ์ความรู้จากการเข้าร่วมเวทีที่ 1 และ 2 ไปใช้ประโยชน์
- ได้รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

เพื่อให้ภาพการดำเนินงานที่ชัดเจนยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงเสนอแผนงานในรายละเอียด ดังนี้

แผนการดำเนินงาน

เดือน	44	45										46							
		ร.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย	พ.ค.
กิจกรรม																			
1.ประชุมทำความเข้าใจร่วมกันของทีมีวิจัย รวมถึงการวางแผนดำเนินงาน การสร้างเครื่องมือและวิธีการทำงานร่วมกัน	—																		
2.ลงพื้นที่เพื่อรวบรวมข้อมูลเบื้องต้น ทั้งจากเอกสาร สัมภาษณ์เจ้าหน้าที่หน่วยงานบางหน่วยงาน	—																		
3.ประชุมคณะนักวิจัย																			
4.สัมภาษณ์เจาะลึกในกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก																			
-ผู้นำผู้หญิง																			
-ผู้นำผู้ชาย																			
-ผู้หญิงทั้งที่เป็นและไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม																			
5.วิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น																			
6.เก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมทั้งในส่วนที่ขาดและข้อมูลจากเจ้าหน้าที่หน่วยงานบุคคลที่ผู้นำผู้หญิงกล่าวหาพาดพิงถึง																			
7.วิเคราะห์ข้อมูลและเขียนรายงานฉบับร่าง																			

กิจกรรม	เดือน	44												45												46																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																													
		ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย	พ.ค.																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																				
8. จัดเวทีครั้งที่ 1 เพื่อสรุปข้อมูลจากการศึกษาในระยะแรกให้กับ สอ.บ. ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ประชาคม แกนนำกลุ่ม ต่างๆ และผู้สนใจ รวมทั้งระดมความคิดเห็นจากเวทีในการจัดกิจกรรม เพื่อเสริมความเข้มแข็งของผู้หญิงและผู้สนใจ																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																							

บทที่ 4

บริบทของพื้นที่ศึกษา

งานวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะหมู่บ้านที่มีผู้นำหญิงจำนวน 5 หมู่บ้าน ในตำบลริมดอย อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เนื้อหาในบทนี้ประกอบด้วย ข้อมูลพื้นฐานของตำบลริมดอย ข้อมูลพื้นฐานของ 5 หมู่บ้านที่มีผู้นำหญิงมีดังนี้

4.1 ข้อมูลพื้นฐานของตำบลริมดอย

การเปลี่ยนแปลงในตำบลริมดอย

ตำบลริมดอยเป็น 1 ใน 9 ตำบล ของอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ มีพื้นที่ทั้งหมด 24.405 ตารางกิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบเชิงเขา พื้นที่ราบใช้เป็นที่อยู่อาศัยและการพาณิชย์ พื้นที่บางส่วนเป็นป่าไม้อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติ แต่เดิมในปี พ.ศ. 2504 - พ.ศ. 2511 ประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมทำนาทำไร่ มีลำน้ำริมดอยเป็นแหล่งน้ำอุปโภคบริโภค บางปีได้ผลผลิตไม่เพียงพอ วังเว้นจากการทำนาจะประกอบอาชีพนอกภาคเกษตรคือการทำดินซอ (ใช้มูลหลังคาบ้าน) และทำปูนขาว โดยไปหาไม้เนื้อแข็งจากป่ามาทำพื้นสำหรับเผาทั้งดินซอ และปูนขาว

ในช่วงปี พ.ศ. 2512 – พ.ศ. 2525 ตำบลริมดอยเปลี่ยนแปลงไปค่อนข้างมาก เริ่มจากการเวนคืนที่ดินของชาวบ้าน เพื่อสร้างคลองชลประทาน คลองซอยส่งน้ำไปยังพื้นที่รับน้ำ ทำให้ปลูกข้าวตรงตามเวลาและได้ผลผลิตมากขึ้น ไม่ต้องรอน้ำฝน มีการเปลี่ยนแปลงอาชีพนอกภาคเกษตร จากทำดินซอเป็นทำดินกี้ (อิฐเผา) เนื่องจากมีวัสดุสังกะสีมูลหลังคาเข้ามาแทน ส่งผลให้ความต้องการของตลาดลดน้อยลง ส่วนปูนขาวยังคงทำอยู่ การเผาอิฐเริ่มใช้ไม้ชนิดอื่นทดแทนไม้เนื้อแข็ง เช่น ไม้จำค่า และใช้เกลบเผาบ้างแล้ว เพราะไม้หายาก นอกจากนี้มีการขยายสถานที่ราชการ และทางเทศบาลได้นำขยะในเขตเมืองมาทิ้งในหมู่บ้านนาริน ทำให้ชาวบ้านบางส่วนได้รับผลกระทบต้องหาที่อยู่อาศัยใหม่ ซึ่งเป็นพื้นที่นาเดิม ต่อมาในปี พ.ศ. 2523 – พ.ศ. 2524 มีการขายที่นาให้นายทุน ต่อมานายทุนเหล่านี้ได้จัดสรรที่ดินแบ่งขายให้ผู้ที่ต้องการเข้ามาอยู่อาศัย ซึ่งส่วนมากเป็นคนในเมือง (จากผลกระทบของการขยายตัวของเมือง)

ในปี พ.ศ. 2528 กรมป่าไม้ได้ประกาศเขตอุทยานแห่งชาติ ซึ่งแนวเขตอุทยานฯ บางส่วนทับที่บ้านดอยงามในตำบลริมดอย เป็นเหตุให้บ้านนี้ไม่ได้รับการพัฒนาด้านปัจจัยพื้นฐาน

จนกระทั่งปัจจุบันตำบลริมดอยเปลี่ยนแปลงไปจากชุมชนชนบทไปสู่ชุมชนเมือง ที่ส่วนใหญ่เป็นบ้านจัดสรร อาชีพของประชาชนก็แปรเปลี่ยนจากการเกษตรมาเป็นรับราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ รับจ้าง ค้าขาย และยังคงเหลืออาชีพเกษตรกรรมเพียง 2 เปอร์เซ็นต์

การเมืองการปกครอง

สำหรับการเมืองการปกครอง ในพื้นที่ตำบลลพดอยมีการจัดการปกครองออกเป็น 2 ส่วน ส่วนที่หนึ่งราชอาณาจักรส่วนภูมิภาค ซึ่งปัจจุบันมีกำนันเป็นผู้ดูแลรับผิดชอบตาม พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 และส่วนที่สองราชอาณาจักรส่วนท้องถิ่น โดยกระทรวงมหาดไทยได้ประกาศจัดตั้งสภาตำบลลพดอยเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลลพดอยขึ้น 1 ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 2 มีนาคม พ.ศ. 2538 มีฐานะเป็นนิติบุคคล และเป็นราชการส่วนท้องถิ่น ตามมาตรา 95 วรรค 2 แห่งพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล

ประชากร

จากการที่มีผู้เข้ามาอยู่ในตำบลลพดอยมากขึ้น จึงเกิดการแยกหมู่บ้าน เริ่มจากหมู่ 1 บางส่วนเป็นหมู่ 6 ในปี พ.ศ. 2532 หมู่ 7 แยกออกจากหมู่ 6 ในปี พ.ศ. 2535 หมู่ 8 แยกจากหมู่ 7 ในปี พ.ศ. 2536 หมู่ 9 แยกจากหมู่ 5 ในปี พ.ศ. 2539 และหมู่ 10 แยกจากหมู่ 1 ปี พ.ศ. 2544

ปัจจุบันตำบลลพดอยมีประชากรทั้งหมด 14,373 คน 6,203 ครัวเรือน เป็นชาย 6,630 คน หญิง 7,743 คน ประชากรในตำบลลพดอยมีอาชีพรับราชการ/รัฐวิสาหกิจร้อยละ 43 (6,181 คน) อาชีพรับจ้างร้อยละ 28 (4,025 คน) อาชีพอื่นต่างๆ ไปร้อยละ 21 (3,018 คน) อาชีพค้าขายร้อยละ 6 (862 คน) และอาชีพเกษตรกรรมร้อยละ 2 (287 คน) ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในหมู่บ้านเดิม ในตำบลลพดอยประกอบไปด้วย 10 หมู่บ้านคือ หมู่ 1 บ้านพลับพลา หมู่ 2 บ้านน้ำริน หมู่ 3 บ้านดอยงาม หมู่ 4 บ้านป่าขาม หมู่ 5 บ้านห้วยปูเลย หมู่ 6 ห้วยน้ำงาม หมู่ 7 บ้านแก่งโสภา หมู่ 8 บ้านสุขกายสุขใจ หมู่ 9 บ้านแสงตะวันวิลล่า และหมู่ 10 บ้านใหม่พัฒนา

ตารางที่ 1 รายชื่อหมู่บ้าน จำนวนครัวเรือนและจำนวนประชากรในตำบลลพดอย

หมู่ที่	ชื่อบ้าน	จำนวนครัวเรือน	จำนวนประชากร (คน)		รวม
			ชาย	หญิง	
1	พลับพลา	285	769	763	1,532
2	น้ำริน	314	536	662	1,198
3	ดอยงาม	811	603	717	1,320
4	ป่าขาม	1,546	1,221	1,543	2,764
5	ห้วยปูเลย	1,636	1,401	1,623	3,024
6	ห้วยน้ำงาม	338	509	616	1,125
7	แก่งโสภา	616	636	691	1,327
8	สุขกายสุขใจ	226	408	470	878

หมู่ที่	ชื่อบ้าน	จำนวนครัวเรือน	จำนวนประชากร (คน)		รวม
			ชาย	หญิง	
9	แสงตะวันวิลล่า	281	332	373	705
10	ใหม่พัฒนา	150	215	285	500
		6,203	6,630	7,743	14,373

โครงสร้างพื้นฐาน

สำหรับทรัพยากรคนสร้าง ประกอบด้วย วัด 7 วัด โรงเรียนสังกัดสำนักงานประถมศึกษา 3 โรง และโรงเรียนเอกชน 3 โรง สถานที่ราชการอื่นๆ 11 แห่ง บริษัท 16 แห่ง ห้างร้าน 89 แห่ง หอพัก 35 แห่ง บ้านเช่า 40 หลัง ปิมน้ำมัน ปิมน้ำ 4 แห่ง โรงงานอุตสาหกรรม 3 แห่ง โรงแรม 2 แห่ง และบ้านจัดสรร 11 แห่ง

ตารางที่ 2 จำนวนวัด โรงเรียน และสถานที่ราชการในแต่ละหมู่บ้าน

หมู่ที่	ชื่อบ้าน	วัด	โรงเรียน	สถานที่ราชการ
1	พลับพลา	1 แห่ง	1 แห่ง	1 แห่ง
2	น้ำริน	1 แห่ง		2 แห่ง
3	ดอยงาม	3 แห่ง		3 แห่ง
4	ป่าขาม	1 แห่ง	1 แห่ง	1 แห่ง
5	ห้วยปูเลย	1 แห่ง	2 แห่ง	1 แห่ง
6	ห้วยน้ำงาม			1 แห่ง
7	บ้านแก่งโฮะ			2 แห่ง
8	สุขกายสุขใจ		1 แห่ง	
9	แสงตะวันวิลล่า			
10	ใหม่พัฒนา		1 แห่ง	

วัฒนธรรมประเพณี

ในด้านวัฒนธรรมประเพณี ตำบลริมดอยมีประเพณีสำคัญที่ถือปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน ดังนี้

- 1) ประเพณี "ฉลองพระธาตุ" จัดขึ้นทุกปี ในวันแรม 8 ค่ำ เดือน 8 (สำหรับปี พ.ศ. 2545 จัดขึ้นในวันที่ 3 มิถุนายน) เดิมจัดงานฉลองพระธาตุตรงกับวัดอื่น ทำให้มีผู้มาร่วมงานน้อย ประกอบกับในพิธีต้องใช้คณะสงฆ์

คณะเดียวกัน จึงได้เลื่อนการทดลองออกไปอีกหนึ่งอาทิตย์ ปัจจุบันได้รับการสนับสนุนงบประมาณการจัดงานจาก อบต.

2) ประเพณีบวงสรวงวิญญาณญะ-ย่าสะ ซึ่งจัดขึ้นในวันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 9 เหนือ ตามตำนานเป็นพิธี อัญเชิญญะ-ย่าสะ ซึ่งเป็นยักษ์มารับเครื่องสังเวย คือ ควายดำกลีบผึ่ง เพื่อขอให้ฝนตกต้องตามฤดูกาล จะได้ มีน้ำทำนา และให้ชาวบ้านอยู่เย็นเป็นสุข โดยชาวบ้านที่ศรัทธาจะบริจาคเงินร่วมกันเพื่อจัดงานประเพณีดังกล่าว ปัจจุบันเมื่อติดก้านและชาวบ้านส่วนหนึ่งที่ยังคงรักษาและอนุรักษ์ประเพณีบวงสรวงวิญญาณญะ-ย่าสะ โดยมี นางบัวบาน บุญใหญ่ เป็นแกนนำหลักในการเตรียมเครื่องบวงสรวง และในปีงบประมาณ พ.ศ. 2545 ได้รับการ สนับสนุนงบประมาณการจัดงานจาก อบต. จำนวน 50,000 บาท

3) ประเพณี “สรงน้ำพระธาตุ” วัดพลับพลา จัดขึ้นทุกปีในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 9 เหนือ (ในปี พ.ศ. 2545 ตรงกับวันที่ 26 พฤษภาคม) โดยมีอาจารย์วัด ผู้ใหญ่บ้าน และกรรมการหมู่บ้านเป็นผู้รับผิดชอบ มีกลุ่ม ต่างๆ ในตำบลริมดอยร่วมเป็นแกนในการจัดงาน ซึ่งมีทั้งกลุ่มที่จัดตั้งโดยหน่วยงานของรัฐ ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ ตำบล กลุ่มแม่บ้านตำบล ประชาคมตำบล อสม. ตำบล และกลุ่มที่เกิดขึ้นโดยชุมชน ได้แก่ กรรมการวัด ฅนปกิจ สงเคราะห์ คณะกรรมการบวงสรวงวิญญาณญะ-ย่าสะ โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก อบต.

ปัญหาสำคัญของตำบลริมดอย

ปัจจุบัน ตำบลริมดอยยังคงมีปัญหาหลายประการ ได้แก่ ปัญหาน้ำท่วมขังในบางฤดูกาล ส่วนใหญ่เป็นหมู่บ้านที่เกิดขึ้นที่หลัง และเป็นหมู่บ้านจัดสรร ในส่วนของหมู่บ้านดั้งเดิมนั้นมีปัญหาเรื่องการขาดน้ำในฤดูแล้ง และน้ำ ฝนระบายไม่ทันในช่วงที่ฝนตกหนัก นอกจากนี้ ยังมีปัญหาในด้านโครงสร้างพื้นฐาน อาทิเช่น ไฟฟ้าสาธารณะใน หมู่บ้าน ถนนเข้าหมู่บ้านในบางซอย และระบบน้ำประปายังไม่ทั่วถึง

สำหรับปัญหาทางด้านสุขภาพของประชาชนในตำบลริมดอย จากข้อมูลจำนวนผู้ป่วยนอก (ข้อมูลจาก สถานีอนามัย) ประชาชนเข้ามารับการรักษาโดยมีสาเหตุมาจากโรคต่างๆ ในปี พ.ศ. 2542 – พ.ศ. 2543 สิบอันดับแรกได้แก่ 1) ระบบทางเดินหายใจ 2) อาการกำหนดไม่ชัดแจ้ง 3) โรคติดเชื้อ 4) โรคผิวหนัง 5) ระบบกล้ามเนื้อ รวมโครงร่าง 6) ระบบย่อยอาหาร 7) ระบบไหลเวียนเลือด 8) อื่นๆ 9) โรคตา และ 10) ระบบสืบพันธุ์

4.2 หมู่บ้านที่ศึกษา

หมู่บ้านที่ศึกษามีจำนวน 5 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านพลับพลา หมู่ 1 บ้านห้วยน้ำงาม หมู่ 6 บ้านแก่งโงะ หมู่ 7 บ้านสุขกายสุขใจ หมู่ 8 และบ้านแสงตะวันวิลล่า หมู่ 9 ซึ่งหมู่บ้านที่ศึกษานั้นเป็นหมู่บ้านที่มีผู้นำด้านการเมือง การปกครองท้องถิ่นเป็นผู้หญิง โดย หมู่ 1 หมู่ 6 หมู่ 7 หมู่ 8 มีสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นผู้หญิง รวม 6 คน ส่วนหมู่ 9 มีผู้ใหญ่บ้านหญิง ทั้งนี้ในแต่ละหมู่บ้านจะนำเสนอข้อมูล 3 ด้าน ได้แก่ ข้อมูลทั่วไป ข้อมูลเบื้องต้นของผู้นำหญิง และข้อมูลภาพรวมเกี่ยวกับการสื่อสารของหมู่บ้าน ดังนี้

บ้านพลับพลา หมู่ 1

ข้อมูลทั่วไป

หมู่บ้านพลับพลา เป็นหมู่บ้านดั้งเดิมของตำบลริมดอย มี 285 หลังคาเรือน (ข้อมูลจากการรวบรวมของ อบต. ปี พ.ศ. 2544) จำนวนประชากรในหมู่บ้านพลับพลา มี 1,532 คน เป็นชาย 769 คน หญิง 763 คน ซึ่งประชากรประมาณร้อยละ 85 เป็นคนพื้นเพเดิม ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 15 นั้นเป็นคนที่ย้ายมาจากที่อื่น และคนบ้านนี้ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ

ผู้นำที่เป็นทางการหรือผู้ใหญ่บ้านชื่อนายสร้อยคำ พลับพลา เป็นผู้ใหญ่บ้านมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 ขณะนี้ดำรงตำแหน่งได้ 2 วาระแล้ว ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านชื่อนายวินัย ไกรทอง และนายรุ่งโรจน์ ดาบคำ มีคณะกรรมการหมู่บ้าน 9 คน ประชาคมหมู่บ้าน 20 คน (บางส่วนเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน และ สอบต.) คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง 15 คน และ สอบต. 2 คน เป็นหญิง 1 คน ชื่อนางบานชื่น สุขพลับพลา เป็น สอบต. มาแล้ว 2 สมัย ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2538 และ สอบต. ชายอีกคนหนึ่งชื่อนายเสกแก้ว ดาบคำเป็น สอบต. สมัยแรกจากการเลือกตั้งซ่อมเมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2544

ส่วนใหญ่คนในหมู่บ้านออกไปรับจ้างตามบริษัทในเมือง และมีบางส่วนเปิดร้านขายของชำในหมู่บ้าน ดังนั้นคนที่อยู่ประจำในหมู่บ้านจึงเป็นผู้สูงอายุ และผู้ที่มีฐานะดีเนื่องจากการขายที่ดินให้กับนายทุน

ในช่วง 4-5 ปี ที่ผ่านมามีหมู่บ้านพลับพลาเคยมีปัญหาน้ำแล้ง ชาวบ้านได้ทำหนังสือขอแจ้งกักน้ำจาก อบต. มาเก็บน้ำไว้ใช้บรรเทาความเดือดร้อน ต่อมาในปี พ.ศ. 2544 มีปัญหาน้ำท่วมในซอยระหว่างสองหมู่บ้าน ขณะนี้ได้ทำทางน้ำเพื่อแก้ไขปัญหานี้แล้ว

สาธารณประโยชน์

ภายในหมู่บ้านพลับพลา มีวัด 1 วัด ซึ่งเป็นวัดเก่าแก่และชาวบ้านศรัทธากันมาก มีอายุกว่า 500 ปี วัดนี้มีประเพณีสำคัญคืองานสงกรานต์ที่จัดในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 9 (พื้นเมือง) ภายในบริเวณวัดมีพื้นที่ว่างด้านหลัง ซึ่งชาวบ้านและเยาวชนในหมู่บ้านใช้เป็นลานกีฬาฟุตบอล โดยมาเล่นกันในช่วงเย็น และมีโรงเรียน 1 โรง ตั้งอยู่ในบริเวณวัด โรงเรียนนี้เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงระดับประถมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียน 156 คน ส่วนใหญ่เป็นลูกหลานของคนในหมู่บ้านพลับพลา

ภายในหมู่บ้านพลับพลา มีอาคารเอนกประสงค์ ซึ่งกลุ่มต่างๆ ได้แก่ ศูนย์ส่งเสริมการเกษตร กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง กลุ่มแม่บ้าน และ อสม. ได้ใช้ประโยชน์ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม เช่น กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองใช้เป็นสถานที่รับชำระเงินกู้จากสมาชิกกองทุนฯ ทุกวันที่ 5 ของเดือน ศูนย์ส่งเสริมการเกษตร ใช้เป็นสถานที่รับชำระเงินกู้จากสมาชิกทุกวันที่ 9 ของเดือน ส่วนกลุ่มแม่บ้านจะมาร่วมกันทำขนมทองม้วน และ อสม.

ของหมู่บ้านได้ใช้ศาลาเอนกประสงค์เป็นศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน (ศสมช.) ด้วย ทั้งนี้เพื่อบริการด้านสุขภาพอนามัย เช่น จำหน่ายยา วัดความดัน วัดไข้ และเป็นศูนย์ออกกำลังกาย เป็นต้น

กลุ่มในหมู่บ้าน

กลุ่มหรือองค์กรที่จัดตั้งขึ้นในหมู่บ้านพลับพลาประกอบด้วยกลุ่มแม่บ้าน ศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ราษฎรประจำหมู่บ้าน กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มหนุ่มสาว ชมรมกีฬา และกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กลุ่มเพื่อนรวมพลัง และกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน (ทั้ง 2 กลุ่มมีวัตถุประสงค์เหมือนกันคือเป็นกลุ่มฉกฉก)

ความสัมพันธ์ในหมู่บ้าน

ความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านค่อนข้างห่างเหิน จึงทำให้ไม่ค่อยมีการรวมตัวกันเท่าใดนัก เนื่องจากคนส่วนใหญ่ออกไปทำงานในเมือง ไม่ค่อยได้พบปะกัน ต่างคนต่างอยู่ ไม่สนใจทำกิจกรรมในหมู่บ้าน อีกทั้งคนวัยกลางคนในหมู่บ้านที่มีความคิดเห็นไม่ตรงกันด้านการเมืองท้องถิ่น แบ่งกันเป็น 2 ชั่วใหญ่ และ 4 กลุ่มย่อย ชั่วแรกคือชั่วของผู้ใหญ่บ้านคนเดิม (ผู้ใหญ่สิงห์คำ) ประกอบด้วยกลุ่มเก่าตำบล กลุ่มเพื่อนรวมพลัง และชาวบ้านบางส่วน อีกชั่วหนึ่งคือชั่วของผู้ใหญ่สร้อยคำ พลับพลาตำบล ประกอบไปด้วยกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน และกลุ่มอนุรักษ์ไก่ การแบ่งเป็น 2 ชั่วนี้เกิดขึ้นเพราะ มีความเห็นที่ไม่ตรงกันในเรื่องของการบริหารงานหมู่บ้าน อีกทั้งยังมีเรื่องผลประโยชน์ของวัดเข้ามาเกี่ยวข้อง ต่อมาเมื่อเจ้าอาวาสองค์ก่อนถูกปลดเนื่องจากประพฤติตัวไม่เหมาะสม คณะกรรมการชุดก่อนซึ่งเป็นชั่วของผู้ใหญ่สร้อยคำจึงลาออกทั้งหมด และเมื่อมีเจ้าอาวาสองค์ใหม่มาจำพรรษาอยู่ที่วัด คณะกรรมการอีกชุดหนึ่งซึ่งเป็นชั่วของผู้ใหญ่สิงห์คำจึงเข้ามาทำงานให้กับวัดแทน ทำให้คณะกรรมการชุดเก่าและชาวบ้านที่อยู่ในชั่วของผู้ใหญ่สร้อยคำต่อต้านไม่เข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของวัด

การสื่อสารในหมู่บ้าน

การสื่อสารในหมู่บ้านพลับพลาประกอบด้วย

1. **เสียงตามสาย** ชาวบ้านในหมู่บ้านได้รับข้อมูลจากเสียงตามสาย ซึ่งถือเป็นช่องทางหลักในการกระจายข้อมูลข่าวสารของหมู่บ้าน โดย สอบต. ทั้ง 2 คน ได้รับข้อมูลข่าวสารจาก อบต.ริมดอย เช่น ข่าวโครงการที่ได้รับอนุมัติแล้ว หรือ ข่าวบริการจาก อบต.ริมดอย ข่าวสารจากทาง อบจ. แล้วนำข้อมูลต่างๆ ไปให้ผู้ใหญ่บ้าน จากนั้นผู้ใหญ่บ้านก็นำข้อมูลข่าวสารเหล่านั้นรวมทั้งข้อมูลที่ได้รับจาก อำเภอ จังหวัด แจ้งสู่ชาวบ้านผ่านเสียงตามสาย

2. **ที่ประชุมแกนนำหมู่บ้าน** ในหมู่บ้านพลับพลามีการประชุมแกนนำหมู่บ้าน ณ วัดพลับพลา ซึ่งเป็นการประชุมแบบเป็นทางการ โดยในการประชุมจะมีแกนนำหมู่บ้านเข้าร่วม ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สอบต. 2 คน คณะกรรมการหมู่บ้าน 9 คน และ ประชาคมหมู่บ้าน 20 คน (บางส่วนเข้ากับคณะกรรมการหมู่บ้าน, สอบต. และ ผู้ใหญ่บ้าน) ซึ่งเป็นเรื่องการทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อตกลงกันว่าจะทำแผนอะไร จะจัดกิจกรรมอะไรในหมู่บ้าน ในช่วงระยะเวลาใด นอกจากนี้ ประชาคมหมู่บ้านและ สอบต. ทั้งสองคนจะนำเรื่องที่ชาวบ้านเสนอความ

ต้องการมาพูดคุยกันกับที่ประชุม สอบต. บานขึ้นนั้นมึบหมกในการประชุมนี้คือ เป็นผู้เสนอโครงการเกี่ยวกับกิจกรรมของกลุ่มสตรีแม่บ้าน สอบต.ชายอีกคนหนึ่งเสนอโครงการเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐานของหมู่บ้าน ประชาคมหมู่บ้านเป็นฝ่ายเสนอโครงการเกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี เช่นงานรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในวันปีใหม่เมือง เทไม้ค้ำไม้ข้าว สรงน้ำพระธาตุวัดพลับ-พลา เป็นต้น เมื่อตกลงเรื่องโครงการและการใช้งบประมาณต่างๆ ในที่ประชุมแล้ว สอบต. บานขึ้นจึงร่างโครงการเพื่อขอของบประมาณจาก อบต. ริมตอย เมื่อโครงการได้รับอนุมัติแล้วจึงนำข่าวสารมากระจายทางเสียงตามสายสู่ชาวบ้าน รวมทั้ง สอบต. ทั้งสองคนก็ประชาสัมพันธ์เองด้วย

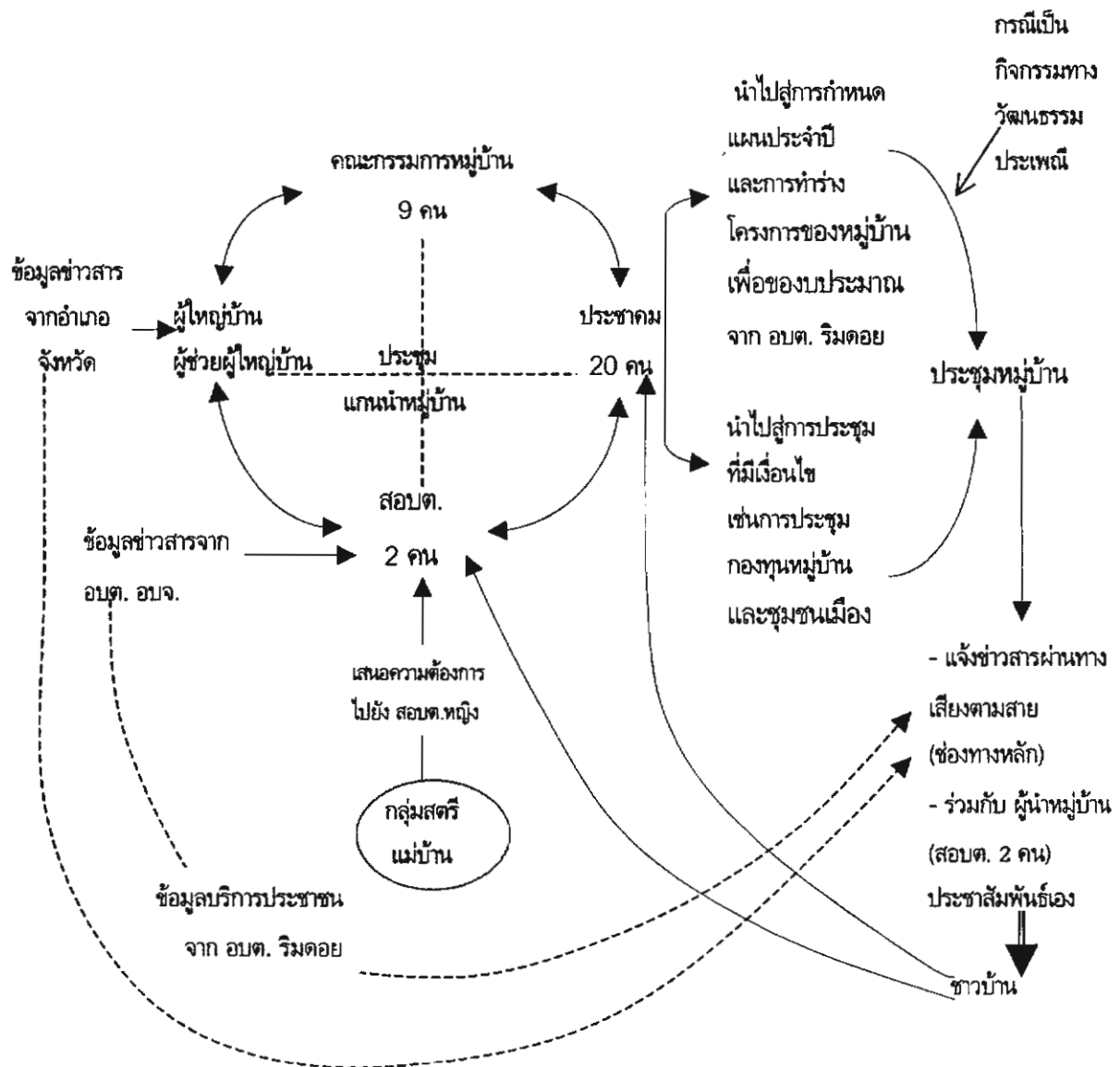
3. **ที่ประชุมหมู่บ้าน** การประชุมหมู่บ้าน ประชุมที่วัดพลับพลาและเป็นการประชุมแบบเป็นทางการเช่นเดียวกันกับการประชุมแกนนำหมู่บ้าน การประชุมหมู่บ้านนี้จะเป็นการเรียกประชุมชาวบ้านโดยผู้ใหญ่บ้านหลังจากที่ทางแกนนำหมู่บ้านได้ประชุมปรึกษาหารือการทำแผนพัฒนาหมู่บ้านเรียบร้อยแล้ว ในการประชุมหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านจะเป็นผู้กล่าวเปิดประชุมแจ้งวาระการประชุม ประชาคมหมู่บ้านจะแจ้งชาวบ้านเกี่ยวกับโครงการด้านวัฒนธรรมประเพณีของหมู่บ้าน ส่วน สอบต.บานขึ้นจะเป็นผู้แจ้งโครงการเกี่ยวกับกลุ่มสตรีแม่บ้านของหมู่บ้าน ด้าน สอบต.เสาแก้ว จะแจ้งโครงการเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐานของหมู่บ้าน อีกกรณีหนึ่งที่จะมีการเรียกประชุมหมู่บ้าน คือ กรณีของเรื่องที่มีเงื่อนไขกำหนดให้ชาวบ้านเข้าร่วมประชุม คือ เรื่อง กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

4. **การออกหนังสือเชิญประชุม** การสื่อสารอีกรูปแบบหนึ่งในหมู่บ้านคือ การออกหนังสือเชิญประชุม ซึ่งเป็นหนังสือเชิญประชุมของกลุ่มสตรีแม่บ้านหมู่บ้านพลับพลา ออกโดย สอบต. บานขึ้น ซึ่งมีตำแหน่งเป็นประธานกลุ่มสตรีแม่บ้านหมู่บ้านพลับพลา สอบต.บานขึ้น บอกว่า จะออกหนังสือเชิญประชุมเพื่อเรียกประชุมสมาชิกกลุ่มสตรีแม่บ้านของหมู่บ้าน ซึ่งการออกหนังสือนี้จะออกเป็นครั้งคราว แต่ระยะหลังๆ ไม่ใครได้ออกหนังสือเชิญประชุมเท่าใดนัก สอบต.บานขึ้นให้เหตุผลว่า ไม่ค่อยมีเวลาทำหนังสือ จึงใช้วิธีการบอกต่อๆ กันในหมู่สมาชิกกลุ่มสตรีแม่บ้านเพื่อแจ้งข่าวการประชุมของกลุ่มสตรีแม่บ้าน

5. **การพูดคุยแบบปากต่อปาก** การสื่อสารที่เกิดขึ้นเป็นประจำในหมู่บ้าน คือ การพูดคุยกันแบบปากต่อปาก ซึ่งเป็นการพูดคุยทั้งในระดับผู้นำกับผู้นำ ผู้นำกับชาวบ้าน และชาวบ้านกับชาวบ้านเอง ผู้นำจะพูดคุยกันเรื่อง การนัดประชุมแกนนำหมู่บ้าน โดยมี สอบต. บานขึ้น และ สอบต. เสาแก้ว เป็นผู้ประสานกลุ่มแกนนำหมู่บ้านให้มาประชุมแกนนำหมู่บ้านที่วัดพลับพลา ส่วนการพูดคุยระหว่างผู้นำกับชาวบ้าน ได้แก่การที่ สอบต. ทั้งสองคนบอกข่าวสารต่างๆ แก่ชาวบ้านอีกทั้งหากเป็นกรณีที่จะเอื้ออำนวยต่อความรู้สึกเช่นกรณีแจกทุนการศึกษา สอบต. จะเป็นคนไปบอกกับครอบครัวที่ได้รับทุนการศึกษาด้วยตนเอง ด้านชาวบ้านก็มีการสื่อสารกับกลุ่มแกนนำหมู่บ้านเกี่ยวกับการเสนอความต้องการของชาวบ้านเอง กล่าวคือ ชาวบ้านในหมู่บ้านจะเสนอความต้องการผ่านแกนนำหมู่บ้านที่กระจายอยู่ทั่วหมู่บ้าน หรือบางครั้งชาวบ้านที่อยู่บ้านใกล้เคียงกับ สอบต. ทั้งสองคนก็มาเสนอความต้องการกับ สอบต. ด้วยตนเอง ความต้องการที่ชาวบ้านเสนอนั้นได้แก่เรื่อง ความเดือดร้อนจากน้ำท่วมขัง ขอกู้เงินจากกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง การขอให้แก้ปัญหาร่องน้ำเน่าเหม็น ต้องการให้ทำทางระบายน้ำ การขอติดไฟกิ่ง หรือซ่อมไฟกิ่งที่ชำรุด ส่วนสมาชิกในกลุ่มสตรีแม่บ้านบางคนก็เสนอความต้องการเรื่องกิจกรรมของกลุ่ม ผ่านทาง สอบต. บานขึ้น ซึ่งมีตำแหน่งเป็นประธานกลุ่มสตรีแม่บ้านของหมู่บ้าน เรื่องที่เสนอได้แก่ การประดิษฐ์ดอกไม้จากกระดาษ

สา การเรียนทำขนม เป็นต้น ทางด้านชาวบ้านก็มีการสื่อสารระหว่างกัน ซึ่งจะพูดคุยกันถึงเรื่องราวของหมู่บ้าน และหากมีการประกาศเสียงตามสาย ชาวบ้านบางส่วนในหมู่บ้านซึ่งได้ยินเสียงตามสายไม่ชัดเจนก็จะถามจากเพื่อนบ้านในหมู่บ้าน ในกรณีที่มีการประชุมหมู่บ้านชาวบ้านบางส่วนที่ไม่ได้เข้าร่วมจะซักถามและคนที่เข้าประชุมก็จะเล่าให้ฟัง

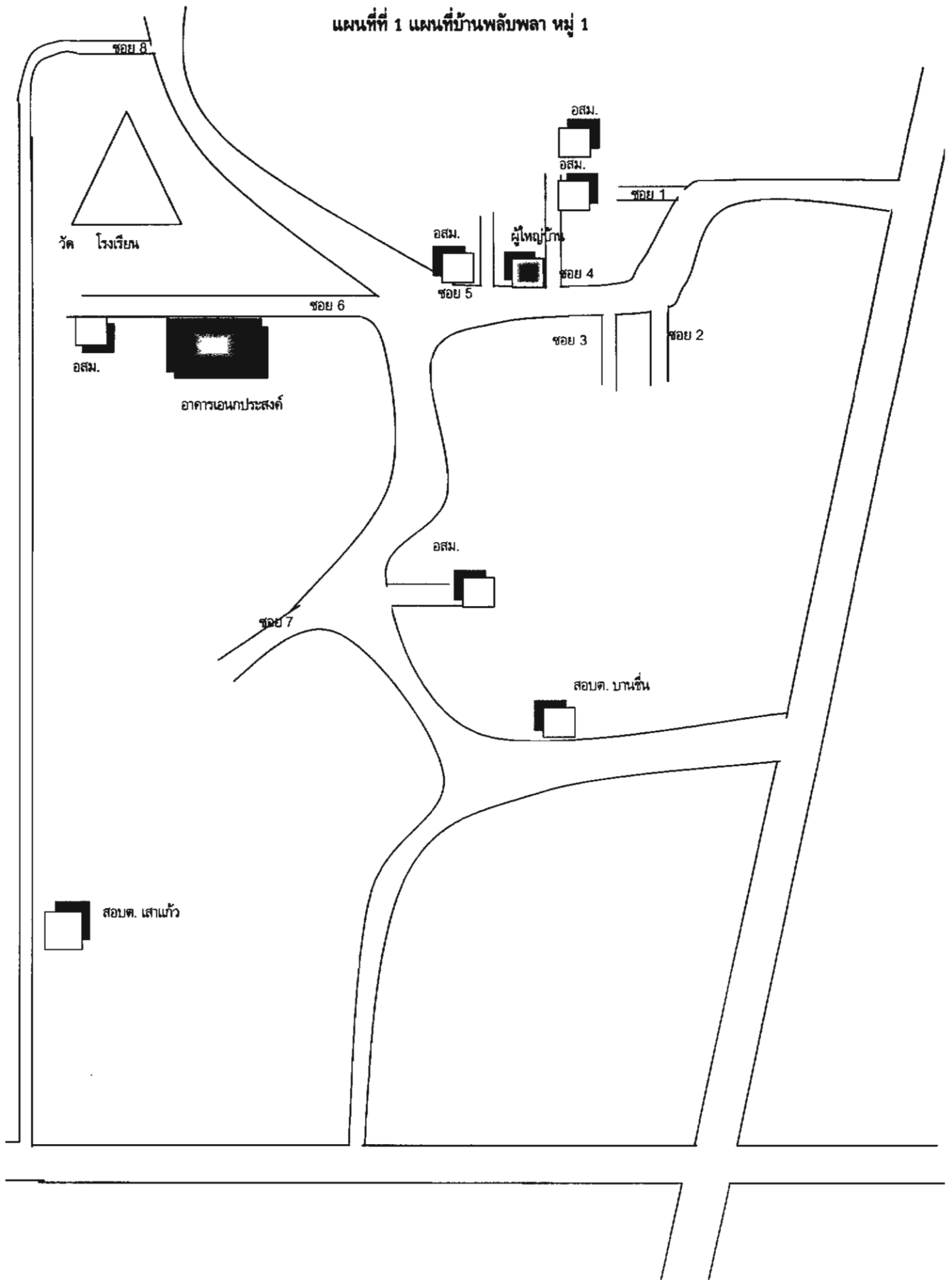
แผนภูมิที่ 1 แบบจำลองการสื่อสารในหมู่บ้านพลับพลา

จากแผนภูมิที่ 1 ข้อมูลข่าวสารที่หมู่บ้านพลับพลาได้รับมาจาก 2 ช่องทางได้แก่ ข้อมูลจากทางอำเภอ จังหวัด ที่ผ่านมาจากผู้ใหญ่บ้าน และ ข้อมูลจากทาง อบจ. และทาง อบต. ริมตอย ซึ่งผ่านมาจาก สอบต. ทั้งสองคน ข้อมูลข่าวสารเหล่านี้มีทั้งข้อมูลข่าวสารที่สามารถบอกกล่าวแก่ชาวบ้านได้เลย อย่างเรื่องการบริหารประชาชนของตำบลริมตอย เช่น การฉีดวัคซีนป้องกันโรคโปลิโอ การพ่นหมอกควันกำจัดยุงลาย ข้อมูลอีกส่วนหนึ่งต้องนำมาพูดคุยปรึกษาหารือในการประชุมแกนนำหมู่บ้าน เช่น การทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ทางแกนนำหมู่บ้านจะนำเรื่องเหล่านี้

นี้มาปรึกษากัน เมื่อได้มติที่ประชุมแล้วทาง สอบต. บานชื่นจะนำโครงการไปร่างและส่งไปยัง อบต. ริมดอยและจะแจ้งข่าวสารไปยังชาวบ้านผ่านเสียงตามสายเมื่อโครงการได้รับอนุมัติแล้ว ส่วนกรณีที่มีการเรียกประชุมหมู่บ้าน หลังจากการประชุมแกนนำหมู่บ้านมี 2 กรณีคือ เพื่อแจ้งเรื่องการทำกิจกรรมและโครงการด้านวัฒนธรรมประเพณีของหมู่บ้าน และกรณีที่มีการกำหนดเงื่อนไขให้ชาวบ้านมาประชุมคือกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง หลังจากประชุมหมู่บ้านแล้วก็จะแจ้งข่าวสารในการประชุมผ่านทางเสียงตามสายของหมู่บ้านอีกครั้งหนึ่ง รวมทั้ง สอบต. ทั้งสองคนก็ประชาสัมพันธ์ด้วยตนเองด้วย ส่วนข้อมูลที่ทาง สอบต. ทั้งสองคนประชาสัมพันธ์ด้วยตนเองอีกกรณีหนึ่งคือเรื่องทะเลาะเบาะแว้งต่อความรู้สึกเช่นแจกทุนการศึกษา สอบต. จะไปบอกกับครอบครัวที่ได้รับทุนการศึกษาด้วยตนเอง ทางด้านของชาวบ้านก็มีการเสนอความต้องการของตนเองซึ่งจะเสนอผ่านทางประชาคมหมู่บ้าน และ สอบต. ทั้งสองคน เช่นเรื่องการขอให้แก้ปัญหาร่องน้ำเน่าเหม็น ต้องการให้ทำรางระบายน้ำ การขอตัดไฟกิ่ง หรือซ่อมไฟกิ่งที่ชำรุด และทางกลุ่มสตรีแม่บ้านของหมู่บ้านก็ได้เสนอความต้องการผ่านทาง สอบต. หญิงของหมู่บ้านเช่นกัน

แผนที่ที่ 1 แผนที่บ้านพลับพลา หมู่ 1

บ้านห้วยน้ำงาม หมู่ 6

ข้อมูลทั่วไป

บ้านห้วยน้ำงาม หมู่ 6 แยกจากหมู่บ้านพลับพลา หมู่ 1 ในปี พ.ศ. 2532 มี 338 หลังคาเรือน จำนวนประชากร 1,125 คน เป็นหญิง 616 คน ชาย 509 คน นับถือศาสนาพุทธ ประชากรทั้งหมดเป็นคนที่มาจากที่อื่น โดยมาซื้อที่ดินจัดสรร ประมาณปี พ.ศ. 2524 ส่วนใหญ่เป็นคนในตัวเมือง และคนต่างจังหวัดเริ่มเข้ามาอยู่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524

โครงสร้างการปกครองและการบริหารงานหมู่บ้าน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านชื่อนายบุญมา พาโชค ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านจำนวน 3 คน คณะกรรมการหมู่บ้าน 4 คน สอบต. 2 คน คือ นางฤทัย แซ่มชื่น และนางวาสนา พาโชค ประชาคมหมู่บ้าน 6 คน ประกอบด้วย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 2 คน ประธานกลุ่มแม่บ้าน ประธานกลุ่มผู้สูงอายุ และชาวบ้าน 2 คน

อาชีพของคนในหมู่บ้าน ส่วนใหญ่รับราชการ และรัฐวิสาหกิจ รองลงมาประกอบธุรกิจส่วนตัว ทำงานบริษัท รับจ้างทั่วไปและค้าขาย ดังนั้นคนส่วนใหญ่จึงใช้ชีวิตภายนอกหมู่บ้าน โดยออกจากบ้านแต่เช้าและกลับมาในช่วงเย็น ส่วนในช่วงเวลากลางวันมีคนอยู่บ้างก็เป็นคนแก่คนแก่และคนดูแลบ้าน สำหรับวันเสาร์อาทิตย์ส่วนใหญ่จะอยู่บ้านซึ่งถือว่าเป็นเวลาพักผ่อนส่วนตัว

สำหรับปัญหาของหมู่บ้านห้วยน้ำงาม ในอดีตปัญหาหลักคือน้ำท่วมขัง และปัญหาในเรื่องโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ ถนน น้ำประปา ไฟฟ้าสาธารณะ ซึ่งได้รับการแก้ไขไปมากแล้ว จะมีอยู่บ้างก็คือปัญหาน้ำท่วมขังในบางส่วน เนื่องจากการถมที่ให้สูงขึ้นเพื่อปลูกบ้าน มีถนนบางซอยที่ยังเป็นดินแดง และระบบประปายังมีไม่ทั่วถึงโดยเฉพาะซอย 7 ปัจจุบันนอกเหนือจากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ยังมีปัญหาด้านความสัมพันธ์ทั้งระหว่างผู้นำกับผู้นำ ซึ่งมีความสัมพันธ์ในเชิงขัดแย้งและความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับชาวบ้านที่ค่อนข้างจืดจาง ส่วนความต้องการของชาวบ้านในการพัฒนา พบว่า ในส่วนชาวบ้านต้องการสาธารณูปโภคที่ยังขาด ส่วนความต้องการของผู้นำโดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้านต้องการพื้นที่เพื่อสร้างศาลาเอนกประสงค์ที่จะใช้เป็นที่ให้คนมาพบปะรู้จักกัน

สาธารณะประโยชน์

พื้นที่ของหมู่บ้านห้วยน้ำงามค่อนข้างกว้าง มีซอยมากถึง 14 ซอย กระจายอยู่ทั้งสองฝั่งถนน แต่เป็นพื้นที่ส่วนบุคคลเกือบทั้งหมด ไม่มีพื้นที่สาธารณะภายในหมู่บ้าน สาธารณะประโยชน์ของหมู่บ้านมีเพียงสถานที่ติดประกาศข่าวสารข้อมูล (บริเวณสุดซอย 4) หอกระจายข่าว (ซึ่งในช่วงที่ผู้วิจัยเข้าไปในพื้นที่ หอกระจายข่าวใช้การไม่ได้) ไม่มีวัด โรงเรียน ศาลาการประชุมหรืออาคารเอนกประสงค์ของหมู่บ้าน ดังนั้น หากมีการประชุมหรือการพบปะกันก็ใช้บ้านผู้ใหญ่บ้าน

กลุ่มในหมู่บ้าน

สำหรับกลุ่มในหมู่บ้านประกอบด้วยกลุ่มแม่บ้านมีนางแววดาว รัตนา เป็นประธานกลุ่ม มีสมาชิก 18 คน กลุ่มผู้สูงอายุมีนายสำเนียง เสียงหวาน เป็นประธานกลุ่ม สมาชิกคือผู้สูงอายุทั้งหมดของหมู่บ้าน มีประมาณ 90

กว่าคน กลุ่มสัจจะออมทรัพย์มีสมาชิกจำนวน 83 คน มีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน กลุ่มธุรกิจรวมซื้อเพื่อการบริโภคมีสมาชิก 26 คนมี สอบต. ฤทัย แซ่มชื่น เป็นที่ปรึกษากลุ่ม คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง จำนวน 15 คน นอกจากนี้ยังมีกลุ่ม อสม. จำนวน 7 คนมี สอบต. วาสนา พาโชค เป็นประธานกลุ่ม สำหรับกลุ่มเยาวชน ไม่มีการรวมตัวเป็นกลุ่มที่ชัดเจน

ความสัมพันธ์ในหมู่บ้าน

เนื่องจากชาวบ้านทั้งหมดเป็นคนภายนอกที่เข้ามาอยู่อาศัยในพื้นที่หมู่บ้านที่ค่อนข้างกว้าง แต่ไม่มีพื้นที่สาธารณะประโยชน์ที่จะทำให้คนพบปะกันไม่ว่าจะเป็นวัด ศาลาการประชุม อีกทั้งการประกอบอาชีพในลักษณะเข้าไปเย็นกลับ ประกอบกับความสัมพันธ์ของแกนนำ โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่าง สอบต. ทั้งสองคนไม่ค่อยราบรื่นนัก ส่งผลให้มีการแบ่งกลุ่มแกนนำออกเป็น 2 ฝ่าย โดยที่การทำงานกับชาวบ้านนั้นขึ้นอยู่กับว่าแกนนำคนใดหรือฝ่ายใดเป็นผู้รับผิดชอบ (โดยเฉพาะโครงการที่ได้รับการสนับสนุนจาก อบต.) ก็จะสนับสนุนหรือขอความร่วมมือกับกลุ่มหรือฐานเสียงของตนเอง อนึ่งการแบ่งเป็น 2 ฝ่ายนั้นไม่ได้หมายถึงความขัดแย้งในระดับที่ไม่สามารถทำงานร่วมกันได้เลย ยังมีการพบปะ พูดคุยกันบ้างในกิจกรรมที่ต้องเกี่ยวข้องกัน

ความพยายามสร้างความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านก็มีบ้าง เช่น การที่ผู้ใหญ่บ้านริเริ่มตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ ก็มุ่งหวังให้ชาวบ้านมีโอกาสพบปะพูดคุยและทำกิจกรรมร่วมกัน แต่ยังไม่สำเร็จมากนัก เวลาเรียกประชุมก็ไม่ค่อยมีคนมา ในแต่ละเดือนที่สมาชิกต้องนำเงินมาเข้ากลุ่ม ส่วนมากจะฝากคนอื่นมาให้ ผู้ใหญ่บ้านบอกกล่าวความรู้สึกกับสิ่งที่พยายามทำว่า "...แต่ๆ แล้ว บ่ได้หวังมาก ขอประมาณชาวท่าเปือยเห็นดีก็ถือว่าสำเร็จ (ความสัมพันธ์ของสมาชิก) ถึงจะยาก แต่ก็ต้องยะ"

การสื่อสารในหมู่บ้าน

รูปแบบการสื่อสารในหมู่บ้านห้วยน้ำงามประกอบด้วย

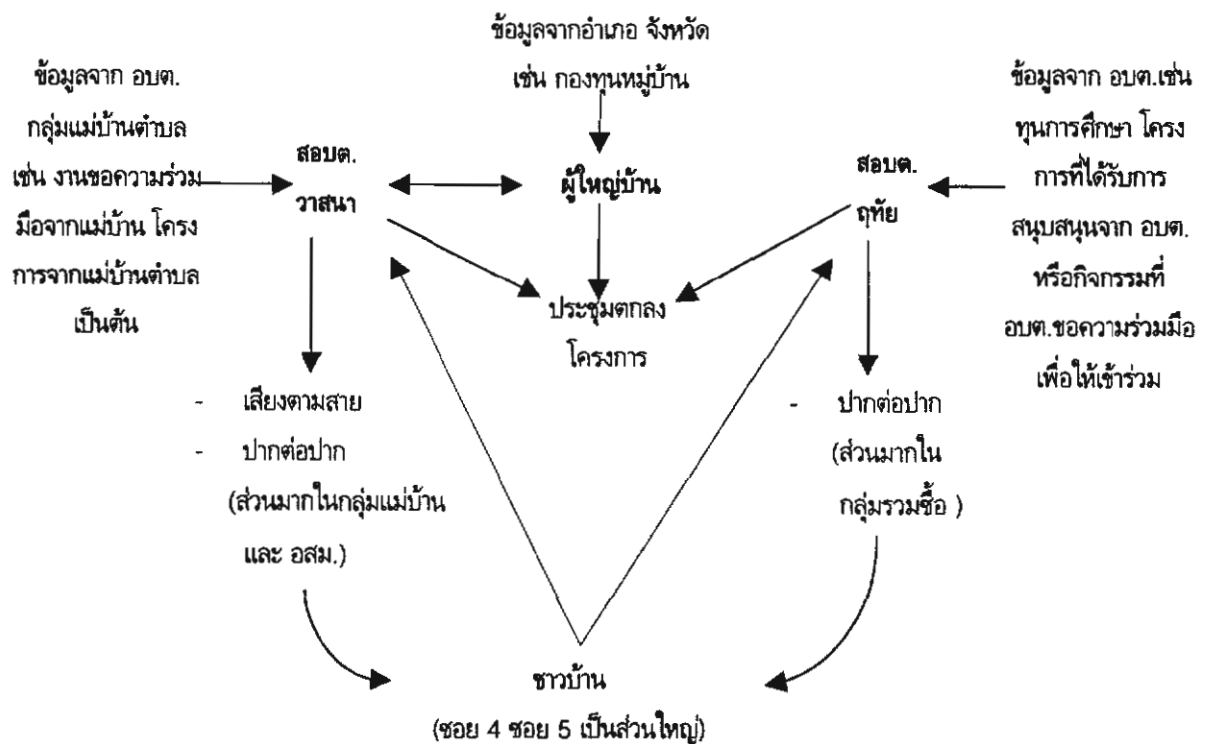
1. การพูดคุยแบบปากต่อปาก การบอกปากต่อปากเป็นการสื่อสารหลัก ทั้งในระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้านด้วยกัน (เป็นบางส่วน) และระหว่างผู้นำกับชาวบ้าน โดยทาง สอบต. และผู้ใหญ่บ้านจะบอกกับแกนนำ เช่น กรรมการหมู่บ้านประธานแม่บ้านหรือ อสม. ในเรื่องราวที่เกี่ยวข้อง แล้วแกนนำเหล่านี้จะไปบอกกันต่อ แต่ส่วนมากจะแยกกันบอกเฉพาะในกลุ่มหรือในพวกของตน กรณี สอบต. วาสนาก็จะบอกประธานแม่บ้านหรือ อสม. ที่ใกล้ชิด ในขณะที่ สอบต. ฤทัยก็จะบอกแกนนำในกลุ่มรวมซื้อหรือผู้สูงอายุบางคน

2. เสียงตามสาย มีการประกาศผ่านเสียงตามสายอยู่บ้างในช่วงที่ทีมวิจัยเริ่มลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลหมู่บ้าน โดยผู้ใหญ่บ้านเป็นคนประกาศแจ้งข่าวสารและการประชาสัมพันธ์งานต่างๆ ทั้งข้อมูลจากทางราชการที่ผู้ใหญ่บ้านไปรับมาและจาก สอบต. วาสนา ในข่าวสารที่เกี่ยวกับงาน อบต. แต่หลังจากนั้นก็ไม่ได้ใช้อีกเลย เนื่องจากเสียงตามสายชำรุดและไม่ได้นำไปซ่อมแซม โดยผู้ใหญ่บ้านบอกว่ายังไม่มียงบประมาณมาดำเนินการ

3. ที่ประชุมแกนนำหมู่บ้าน ส่วนผู้นำกับผู้นำนั้นมีการสื่อสารกันบ้างแต่น้อยมาก เช่น การประชุมแกนนำของหมู่บ้านอย่างเป็นทางการปีละ 1-2 ครั้ง ซึ่งเป็นการประชุมเพื่อตกลงในเรื่องการจัดสรรทรัพยากรหรือ

งบประมาณระหว่างกลุ่มของผู้นำ (สอบต. วาสนาและผู้ใหญ่บ้านกับ สอบต. ฤทัย) เช่น การแบ่งโควตาทุนการศึกษา การจัดทำโครงการของหมู่บ้านในงบประมาณ อบต. เป็นต้น

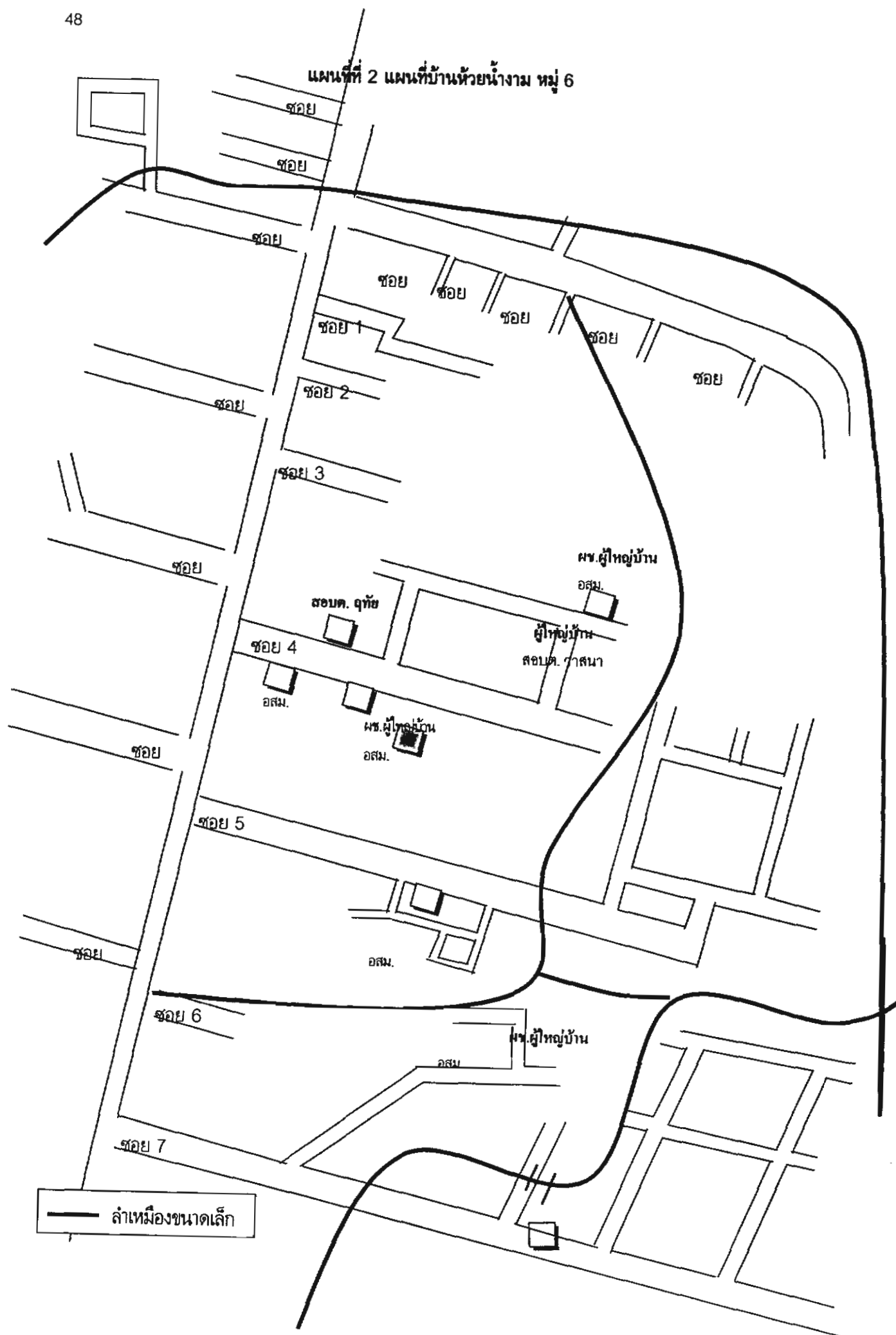
แผนภูมิที่ 2 แบบจำลองการสื่อสารในหมู่บ้านห้วยน้ำงาม

จากแผนภูมิที่ 2 จะเห็นว่า การสื่อสารส่วนมากเป็นการสื่อสารแนวดิ่ง โดยผู้นำหญิงจะได้รับข้อมูลข่าวสารจากภายนอก ทั้งจาก อบต. หน่วยงานต่างๆ หรือเกิดจากการคิดริเริ่มของผู้นำ จากนั้นผู้นำหญิงก็จะไปกระจายต่อโดยการบอกปากต่อปากในกลุ่มและพวกของตนเอง แต่ส่วนมากชาวบ้านที่ได้รับข้อมูลข่าวสารจะเป็นชาวบ้านบางส่วนโดยเฉพาะในซอย 4 และ ซอย 5 และมีความสัมพันธ์กับผู้นำไม่ฝ่ายใดก็ฝ่ายหนึ่ง ในขณะที่ชาวบ้านส่วนใหญ่ของหมู่บ้านได้รับข้อมูลข่าวสารน้อย

ในส่วนการสื่อสารจากล่างขึ้นบน ซึ่งเป็นการเสนอความต้องการของชาวบ้านให้กับผู้นำก็มีอยู่บ้างเป็นครั้งคราว แต่มีน้อยมาก กล่าวคือ จะมีการเสนอความต้องการก็ต่อเมื่อตนเองได้รับความเดือดร้อน เช่น กรณีน้ำท่วม ชาวบ้านก็จะเสนอขอความช่วยเหลือจากผู้นำที่ตนเองใกล้ชิด แต่ไม่มีช่องทางหรือมีพื้นที่ที่ชาวบ้านจะได้มีโอกาสเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้านของตนเองมากนัก

แผนที่ที่ 2 แผนที่บ้านห้วยนางาม หมู่ 6

บ้านแก่งโตะ หมู่ 7

ข้อมูลทั่วไป

เมื่อ 40 ปีที่แล้ว หมู่ 7 มีบ้านอยู่ 10 หลังคาเรือน ขึ้นอยู่กับอีกหมู่บ้าน โดยย้ายมาจากอีกฝากถนน เพราะมีการเวนคืนที่ดินเพื่อสร้างสถานที่ราชการ และเมื่อปี พ.ศ. 2524 นายทุนมาซื้อที่นา แล้วนำมาจัดสรรที่ดินขาย คนที่เข้ามาซื้อ มาอาศัยอยู่ที่หลัง ส่วนใหญ่มาจากในเขตตัวเมือง ในปี พ.ศ. 2532 ได้แยกหมู่บ้านจากหมู่บ้านพลับพลา แยกเป็นหมู่ 6 บ้านห้วยน้ำงาม และแยกอีกครั้งเป็นหมู่ 7 บ้านแก่งโตะเมื่อปี พ.ศ. 2535 ผู้ใหญ่บ้านบอก ว่า “ถือได้ว่าเป็นหมู่บ้านแก่งโตะ (แก่งรวม) หรือบ้านแก่งแค” (ผักรวม)

ปัจจุบันประชากรทั้งหมดตามทะเบียนบ้านที่แจ้งไว้มี 1,327 คน 616 ครัวเรือน เป็นชาย 636 คน หญิง 691 คน แต่ที่อาศัยอยู่จริงๆ มีประมาณ 400 ครัวเรือน ประชากรในหมู่บ้านประมาณร้อยละ 80 เป็นคนที่ทำงานในเมือง ส่วนหนึ่งเป็นข้าราชการ โดยออกไปทำงานตอนกลางวัน และกลับมาในตอนเย็น อีกร้อยละ 20 เป็นชาวบ้านที่อยู่ในหมู่บ้านประกอบอาชีพค้าขาย รับจ้างซัก อบ รีด รับจ้างหล่อพระพุทธรูป และรับจ้างทั่วไป

ลักษณะบ้านเรือน ประกอบด้วยบ้านที่ปลูกอาศัยอยู่เอง บ้านเช่า และหอพัก คนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม 6 ครอบครัว

ผู้ใหญ่บ้านชื่อนายบุญมั่น สิงห์ราช เป็นผู้ใหญ่บ้านตามกฎหมายเดิมที่เกษียณอายุ 60 ปี เป็นผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่แยกหมู่บ้านใหม่ มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 4 คน กรรมการหมู่บ้าน 7 คน ประชาคมหมู่บ้าน 5 คน ซึ่ง 3 คนเป็นผู้ใหญ่บ้านและผู้ช่วยอีก 2 คน ประธานประชาคมพึงได้รับการแต่งตั้งเมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2545 เนื่องจากคนเดิมลาออก สำหรับสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล 2 คน เป็นหญิง 1 คน ชื่อนางจันทร์ศรี บัวผ่อง และชาย 1 คน ชื่อนายสมชาย สอน่าย เป็น สอบต. สมัยแรกทั้งคู่ ทั้งสองคนไม่ได้มีการประสานการทำงานกันมากนัก

ปัญหาของหมู่บ้านคือปัญหาความขัดแย้งของแกนนำในหมู่บ้าน นอกจากนี้คนในหมู่บ้านบางส่วนที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน ในลักษณะของบ้านเช่า หอพัก และคนที่ออกไปทำงานในเมืองไม่ได้ให้ความร่วมมือในการพัฒนาหมู่บ้าน ปัญหาด้านโครงสร้างพื้นฐาน เช่น ถนนเข้าสู่บ้านบางส่วนไม่ดี น้ำท่วมขัง มีไฟฟ้าสาธารณะแต่ใช้งานไม่ได้ น้ำประปาบางซอยยังไม่มีใช้ และระบบแยกขยะในหมู่บ้าน ซึ่งเริ่มโดย สอบต. สมชาย ไม่มีใครมาดำเนินการทำให้ชาวบ้านบางส่วนที่ไม่เข้าใจ นำขยะที่ไม่ได้แยกไปกองรวมไว้ทำให้มีกลิ่นเหม็น

สถานะประโยชน์

หมู่บ้านนี้ไม่มีที่สาธารณะประโยชน์ ไม่มีวัด ชาวบ้านจะไปวัดในเขตเมืองที่ตนเองเคยเป็นศรัทธาอยู่ และวัดพลับพลา หมู่ 1 เนื่องจากไม่มีที่สาธารณะประโยชน์ ดังนั้น งานสืบชะตาหมู่บ้านและรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุเมื่อปี พ.ศ. 2545 จึงใช้ที่ดินว่างเปล่าข้างสนามกีฬา (เป็นที่ดินส่วนบุคคลที่เจ้าของยังมิใช่ประโยชน์) เป็นสถานที่จัดงาน โดยทางเดินที่ ส่วนการประชุมของหมู่บ้านใช้บริเวณบ้านของผู้ใหญ่บ้าน

กลุ่มในหมู่บ้าน

ในหมู่บ้านแก่งโสมมีกลุ่มที่ทางราชการจัดตั้ง 5 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเยาวชน กลุ่ม อสม. และกลุ่มกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง ส่วนกลุ่มที่ทางหมู่บ้านจัดตั้งเองมีเพียงกลุ่มสัจจะเท่านั้น กลุ่มแม่บ้านมีนางหอม จรรย์ใจ เป็นประธานแม่บ้าน มีสมาชิก 12 คน ส่วนใหญ่ไม่มีกิจกรรมที่ทำร่วมกัน เป็นการรวมตัวเพื่อเข้าร่วมกิจกรรมในนามของหมู่บ้าน และตามคำร้องขอจากทางราชการ กลุ่มผู้สูงอายุมีการรวมตัวกันเพื่อรองรับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด มีนายบุญธรรม จิตสงบ เป็นประธาน มีสมาชิก 50 คน กิจกรรมส่วนใหญ่ยังไม่ได้ดำเนินการ กลุ่มเยาวชนมีสมาชิก 20 คน ผู้ช่วยผู้ใหญ่เป็นแกนนำกลุ่มเยาวชน ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก อบต. ในปี พ.ศ. 2545 เป็นเงิน 30,000 บาท นำไปจัดซื้ออุปกรณ์กีฬา เช่น เปตอง ตะกร้อ แบดมินตัน และชุดฝึกซ้อมมวย ในกลุ่มเยาวชนมีการเล่นกีฬาในตอนเย็นๆ โดยได้ประสานขอใช้สถานที่ว่างในหมู่บ้านจากเจ้าของที่ดินเป็นสนามเล่นฟุตบอล

กลุ่มสัจจะมีผู้ใหญ่บ้านเป็นที่ปรึกษา มีกรรมการ 3 คน นางรจนา ทำนา เป็นประธาน มีสมาชิก 18 คน รวมตัวเพื่อกู้เงิน 100,000 บาท โดยให้สมาชิก 18 คน กู้คนละ 5,000 บาท ดอกเบี้ยเดือนละ 100 บาท ต้องส่งคืนเงินทั้งต้นและดอกเบี้ย ในเวลา 5 ปี เหลือไว้ 10,000 บาท ให้สมาชิกกู้ฉุกเฉิน กลุ่มนี้ดำเนินการมาได้ 1 ปี และครบกำหนดที่ต้องส่งคืนเงินงวดแรกจำนวน 20,000 บาท ให้กับองค์การบริหารส่วนตำบล ส่วนกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีประธานอยู่หมู่บ้านฟ้าใหม่ (เป็นบ้านจัดสรรในหมู่ 7) ปัจจุบันทางรัฐบาลได้โอนเงินเข้าบัญชีของหมู่บ้านแล้ว และอยู่ในขั้นตอนที่คณะกรรมการกองทุนฯ กำลังยกร่างข้อบังคับเพื่อเสนอให้ชาวบ้านปรับแก้ไขและตัดสินใจก่อนใช้เป็นข้อบังคับของหมู่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) มีสมาชิก 4 คน สออบต. สมชาย สอน่าย เป็นประธาน อสม. หมู่บ้าน โดยดำเนินงานตามแผนงานของสถานีอนามัยป่าขาม

ความสัมพันธ์ในหมู่บ้าน

ความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านนี้ไม่ดีเท่าที่ควร โดยเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้านค่อนข้างเหินห่าง มีลักษณะคล้ายกับคนในชุมชนเมือง คือต่างคนต่างอยู่ อีกทั้งความสัมพันธ์ระหว่างแกนนำหมู่บ้านเป็นความสัมพันธ์ที่ขัดแย้ง โดยมีการแบ่งออกเป็น 2 ชั่วชัดเจน ชั่วที่หนึ่งมีประมาณร้อยละ 60 ของคนในหมู่บ้าน ประกอบไปด้วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สออบต. หึง กลุ่มผู้สูงอายุบางส่วน กลุ่มแม่บ้าน ประชาคมหมู่บ้าน และชาวบ้าน ซึ่งมีความคิดว่างานในหมู่บ้านต้องยึดผู้ใหญ่บ้านเป็นหลัก ประธานประชาคมบอกว่า “เรื่องอะไรก็ตามผู้ใหญ่บ้านต้องรู้ ต้องผ่านผู้ใหญ่บ้าน อย่างการประชุมผู้สูงอายุ เพื่อที่จะเอางบประมาณงานสืบชะตาหมู่บ้าน และรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุออกมา ไปแอบประชุมกันเองโดยไม่มาประชุมที่บ้านผู้ใหญ่ ต้องมาประชุมกันใหม่อีกรอบที่บ้านผู้ใหญ่” ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน บอกว่า “ผมไม่มีปัญหา ไม่เข้าข้างฝ่ายใด ถ้าผมจะทำงาน ผมทำหมด” ชั่วที่สองมีประมาณร้อยละ 40

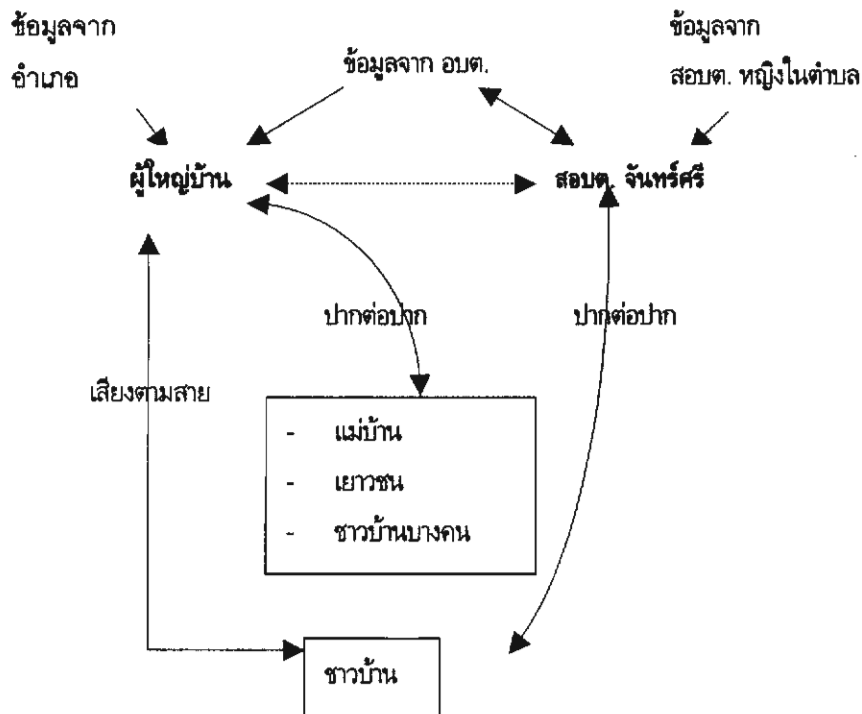
ประกอบด้วย อดีตประธานบริหาร อบต. สมัยแรก และ สอบต. สมชาย ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ผู้สูงอายุบางกลุ่ม และชาวบ้าน คนกลุ่มนี้มีความคิดว่าผู้ใหญ่บ้านหัวโบราณไม่ยอมเปลี่ยนแปลง ใช้วิธีการแบบเดิมๆ สอบต. สมชายบอกว่า “ตรงนี้มีอุปสรรคมาตลอด ตั้งแต่เข้ามาเป็น สอบต. จนถึงขณะนี้ก็เข้าไปเป็นปีที่สามแล้ว ที่ผมไม่ได้รับความร่วมมือกับผู้นำชาวบ้าน คือ ผู้ใหญ่บ้าน ไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร เพราะเขาก็ต้องการเอาชนะอย่างเดียว”

การสื่อสารในหมู่บ้าน

การสื่อสารในหมู่บ้านแก่งโสมประกอบด้วย

1. การพูดคุยแบบปากต่อปาก เป็นการสื่อสารระหว่างผู้นำกับผู้นำ เช่น สอบต.หญิง กับผู้นำในบางเรื่อง หลังจากที่ สอบต.หญิงได้ข้อมูลจาก อบต. และการสื่อสารระหว่างผู้นำกับชาวบ้าน เช่น สอบต.หญิง ขอความร่วมมือชาวบ้านในการให้ข้อมูลเพื่อกรอกแบบสำรวจ จปฐ. ในขณะเดียวกันชาวบ้านก็จะบอกถึงปัญหาความเดือดร้อนต่างๆ นอกจากนี้ก็เป็นการสื่อสารระหว่างชาวบ้านกันเอง
2. เสียงตามสาย ผู้ใหญ่บ้านใช้ระบบเสียงตามสายประกาศแจ้งข้อมูลของทางราชการหรือเชิญชาวบ้านมาประชุมในวาระต่างๆ แต่เสียงตามสายในหมู่บ้านนี้ชาวบ้านได้ยินไม่ทั่วถึง
3. ที่ประชุมหมู่บ้าน การประชุมที่เป็นทางการปีละ 1-2 ครั้ง ระหว่างผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านใช้สถานที่ที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน โดยผู้ใหญ่บ้านเปิดประชุมอย่างเป็นทางการ พร้อมแจ้งข้อมูลข่าวสารของทางราชการ ทั้งนี้ในการประชุมหากหาข้อสรุปไม่ได้ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านจะเข้ามาช่วยควบคุมสถานการณ์
4. การรวมกลุ่มพูดคุย ในหมู่บ้านมีการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการในกลุ่มผู้หญิงที่เป็นสมาชิก และไม่เป็นสมาชิก 5 - 6 คน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเครือญาติของผู้ใหญ่บ้านและบริเวณบ้านใกล้เคียง ที่ประกอบอาชีพรับงานมาทำที่บ้านและว่างเว้นจากการทำงานบ้านแล้ว มารวมกลุ่มกับที่บ้านผู้ใหญ่พูดคุยเรื่องต่างๆ ในหมู่บ้าน เช่น การใช้หนี้กองทุนเงินล้าน การส่งหนูน้อยนพมาศเข้าร่วมประกวดในงานลอยกระทงของ อบต.

แผนภูมิที่ 3 แบบจำลองการสื่อสารในหมู่บ้านแก้งโสะ

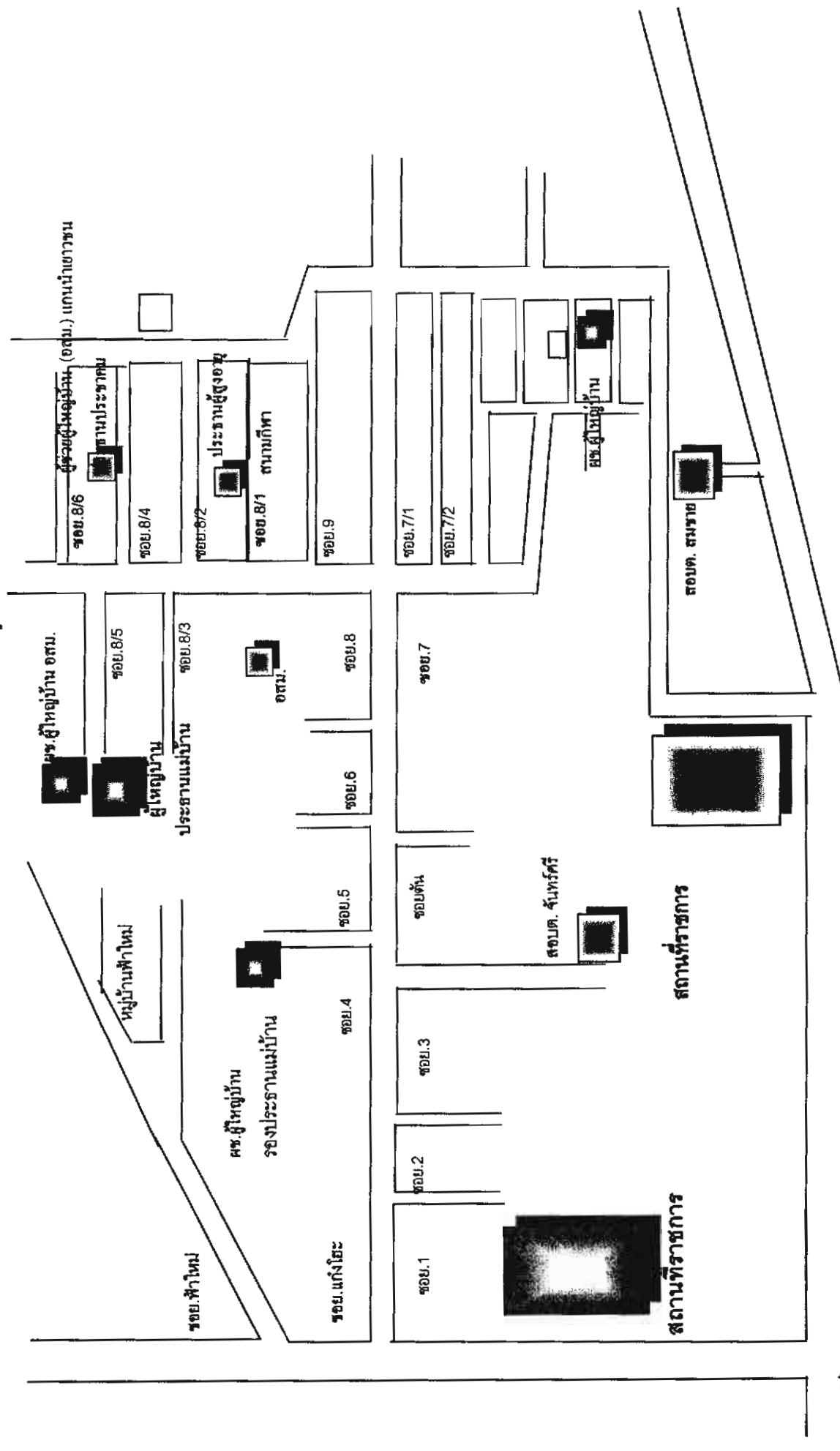

จากแผนภูมิที่ 3 จะเห็นว่า สอ.บต. ท้องสื่อสารสองทางกับชาวบ้านที่เป็นกลุ่มดั้งเดิม ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชาวบ้านโดยตรง เช่น ขอความร่วมมือให้กรอกข้อมูลแบบสำรวจ จปฐ. หรือข้อมูลข่าวสารจาก อบต. ทั้งจากการประชุมและจาก สอ.บต. ท้องของหมู่ 8 (สอ.บต. ประไพพรรณ) ส่วนชาวบ้านก็จะแจ้งเรื่องเดือดร้อนแต่ไม่รุนแรง เช่น หลอดไฟกิ่งขาด ถ้าเป็นเรื่องเดือดร้อนมากๆ ชาวบ้านจะไปแจ้งที่ผู้ใหญ่บ้าน เช่น น้ำท่วมบ้านและได้รับความเสียหาย

สอ.บต. ท้องสื่อสารกับผู้ใหญ่บ้าน เมื่อมีเรื่องที่ต้องปรึกษา หรือต้องการมติจากชาวบ้าน เช่น การจัดทำข้อบังคับของหมู่บ้านที่ต้องการขอสนับสนุนงบประมาณจาก อบต. ในแต่ละปี

ผู้ใหญ่บ้านสื่อสารสองทางกับชาวบ้านในกลุ่มดั้งเดิมที่อยู่ในบริเวณใกล้กับบ้านของผู้ใหญ่บ้าน ส่วนชาวบ้านทั่วไปใช้เสียงตามสายในหมู่บ้าน เช่น เรื่องต่างๆ ที่ได้รับทราบจากอำเภอ หรือ อบต. นอกจากนี้ใช้การประชุมหมู่บ้านเพื่อจัดทำแผนงาน/โครงการ เสนอ อบต. เพื่อจัดทำข้อบังคับของตำบล ส่วนการสื่อสารของชาวบ้านต่อผู้ใหญ่บ้านก็จะแจ้งเรื่องที่เดือดร้อน เช่น บ้านถูกน้ำท่วม ถนนในหมู่บ้านเสียหาย

แผนผังที่ 3 แผนที่บ้านแก่งโฮะ หมู่ 7

บ้านสุขกายสุขใจ หมู่ 8

ข้อมูลทั่วไป

บ้านสุขกายสุขใจอยู่ห่างจากสี่แยกกลางเวียงประมาณ 7 กิโลเมตร บ้านนี้เรียกกันสั้นๆ ว่า บ้านสุขกาย แต่เดิมรวมอยู่กับหมู่ 1 แล้วเปลี่ยนมาเป็นหมู่ 6 หมู่ 7 จนกระทั่งปี พ.ศ. 2536 ได้แยกมาเป็นหมู่ 8 บ้านสุขกายสุขใจในอดีตบริเวณหมู่บ้านมีลักษณะเป็นป่า และเมื่อประมาณ 20 ปีที่แล้วมีการจัดสรรที่ขาย ผู้คนจึงเริ่มเข้ามาปลูกบ้านอยู่ ทั้งนี้คนในหมู่บ้านประมาณร้อยละ 60 เป็นคนที่มาจากที่อื่นไม่ใช่คนที่มีพื้นเพอยู่ในตำบลนี้มาก่อน ซึ่งในส่วนนี้มีชาวเขาเผ่าอากี้อและเผ่าม้งรวมอยู่ด้วย

หมู่บ้านสุขกายสุขใจมี 226 หลังคาเรือน (ตามสำเนาทะเบียนบ้านที่กรรมการกองทุนหมู่บ้านฯ รวบรวมได้) แต่อันที่จริงมีประมาณ 300 หลังคาเรือน (บางคนมีบ้านสองหลัง ให้เช่าหลังหนึ่ง บางบ้านไม่มีคนอยู่จึงไม่มีการนับ เพราะเกรงจะเสียสิทธิ เนื่องจากตามระเบียบกองทุนหมู่บ้านฯ ต้องมีผู้เข้าร่วมประชุม 3 ใน 4) จำนวนคนในหมู่บ้าน 878 คน เป็นชาย 408 คน และหญิง 470 คน ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง บางส่วนออกไปค้าขายนอกหมู่บ้าน รับราชการ ทำงานรัฐวิสาหกิจและมีกิจการเป็นของตนเอง ส่วนคนที่อยู่บ้านเป็นผู้สูงอายุกับคนที่มีฐานะปานกลางสำหรับศาสนาต่างๆ ที่คนในหมู่บ้านนับถือนั้น เรียงตามลำดับจากมากไปน้อย คือ พุทธ อิสลาม คริสต์ และบาไฮ

ผู้นำที่เป็นทางการหรือผู้ใหญ่บ้านชื่อนายศรีศักดิ์ ทะนุบำรุง เป็นผู้ใหญ่บ้านมาตั้งแต่บ้านสุขกายสุขใจ แยกมาเป็นหมู่ 8 ขณะนี้ดำรงตำแหน่งมาเป็นวาระที่สองแล้ว ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 2 คน คือนายวัฒนา สืบสันติ นางสาวภัทราวดี สุขใจ และคณะกรรมการหมู่บ้าน 9 คน ส่วนประชาคมหมู่บ้านมีทั้งหมด 11 คน ซึ่งใน 11 คนนี้มี 3 คนที่เป็นกรรมการหมู่บ้านด้วย ประชาคมหมู่บ้านนี้มีหลากหลายอาชีพ อาทิ รับเหมาก่อสร้าง รับจ้าง ค้าขาย และตัดเย็บเสื้อผ้า สำหรับสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล หรือ สอบต. ของหมู่บ้านสุขกายสุขใจมี 2 คน เป็นผู้หญิงและดำรงตำแหน่งสมาชิกสภา อบต. มาแล้วสองวาระทั้งคู่โดยเริ่มเป็นสมัยแรกเมื่อปี พ.ศ. 2538 ทั้งนี้โครงสร้างการบริหารงานในหมู่บ้านสุขกายสุขใจ ตัวหลักคือผู้ใหญ่บ้าน ส่วน สอบต. ทำหน้าที่ประสานงานระหว่าง อบต. กับผู้ใหญ่บ้าน เมื่อมีแผนงานหรือโครงการอะไรที่เข้ามาหรือจะต้องจัดทำ สอบต. จะบอกกับผู้ใหญ่บ้านแล้วผู้ใหญ่บ้านก็จะให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (นางสาวภัทราวดี) ไปบอกกล่าวให้กรรมการทุกคนมาประชุม ซึ่งกรรมการในที่นี้มีทั้งกรรมการหมู่บ้าน ประชาคม กลุ่มแม่บ้าน และ อสม. ซึ่งบางครั้งก็มีชาวบ้านที่สนใจ 1-2 คน เข้าร่วมประชุมด้วย ส่วนทางประชาคมจะมีผู้เข้าร่วมประชุม 2 คน (นายพงษ์ศักดิ์ นายวิชัย หรือนายพินิจ) กลุ่มแม่บ้าน กลุ่ม อสม. 1-3 คน (กลุ่มแม่บ้านก็เป็นแม่หลวงและนางทองเพียร กลุ่ม อสม. ได้แก่นางแสงจันทร์และนางสมเพียร)

อนึ่ง ก่อนที่จะมารับตำแหน่งต่างๆ ดังกล่าว กลุ่มคนเหล่านี้ (กม.,ประชาคม,อสม.,sobot.) เคยทำงานในหมู่บ้านร่วมกันมาก่อน เช่น การกำจัดขยะ การถางหญ้า การพัฒนาหมู่บ้านในวันสำคัญต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นวันที่ 12 สิงหาคม วันที่ 5 ธันวาคม จุดเด่นของกลุ่มนี้คือมักจะออกมาช่วยกันพัฒนาหมู่บ้าน จึงรู้จักคุ้นเคยกัน พอจะตั้งกรรมการจึงดึงคนเหล่านี้เข้ามา นอกจากนี้การทำงานร่วมกันก็ไม่ใคร่มีความขัดแย้ง ทั้งนี้เพราะก่อนจะดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งจะมีการประชุมปรึกษาหารือกันก่อนถ้าที่ประชุมเห็นชอบจึงลงมือทำ

ในอดีต หมู่บ้านนี้มีปัญหาเรื่องยาเสพติด เด็กและเยาวชนในหมู่บ้านส่วนหนึ่งดื่มกาวและเสพยากันในบ้าน ที่ผู้ปกครองไปทำงาน ต่อมาเกิดการลักเล็กขโมยน้อยบริเวณบ้านใกล้เคียง เมื่อแจ้งตำรวจ เด็กๆ ก็ถูกจับไปและปล่อยออกมา แล้วกลับมาหัวสุมกันอีก ในปี พ.ศ. 2541 – พ.ศ. 2542 ทาง สอบต. และคณะกรรมการหมู่บ้านจึงหาทางแก้ไขปัญหา โดยไปขออุปกรณ์กีฬามาให้กลุ่มเยาวชน หลังจากนั้นเด็กกลุ่มนี้จึงเริ่มหันมาสนใจเล่นกีฬา ต่อมาอีกหนึ่งปีคือปี พ.ศ. 2543 ได้ของบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลริมตอมาจัดกีฬา ฟุตบอลสุขภาพ สุขใจคัพ ครั้งที่ 1 โดยจัดซื้ออุปกรณ์และเสื้อผ้าให้เด็กและเยาวชน รวมถึงนักกีฬาในหมู่บ้าน ปรากฏว่าได้ผล เพราะเมื่อเด็กๆ กลับจากโรงเรียนจะเปลี่ยนชุดกีฬา แล้วออกมาเล่นกีฬากันที่สนาม พ่อแม่ผู้ปกครองของเด็กๆ พอใจมาก และจากบัดนั้นเป็นต้นมา ปัญหายาเสพติดและการลักขโมยในหมู่บ้านก็หมดไป สำหรับปัญหาในปัจจุบันคือปัญหาของคนบางกลุ่มในหมู่บ้านที่ไม่ค่อยให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ ซึ่งคนกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่เคยลงสมัครเป็นผู้ใหญ่บ้านแล้วไม่ได้รับเลือก

ส่วนความต้องการของคนในหมู่บ้านนั้น เท่าที่มีการสำรวจของนักศึกษาที่เข้าไปสำรวจความต้องการของหมู่บ้านในขณะนี้ พอจะได้ข้อมูลว่า ชาวบ้านส่วนหนึ่งอยากให้มีสนามเด็กเล่น ทั้งนี้ความเป็นไปได้ของการจะหาที่สร้างสนามเด็กเล่นดังกล่าวอาจจะมีความเป็นไปได้น้อย เนื่องจากในหมู่บ้านไม่มีที่สาธารณะแล้ว

สาธารณประโยชน์

โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในหมู่บ้านสุขการสุขใจคือโรงเรียนอนุบาลเด็กน่ารัก เป็นโรงเรียนเอกชน ส่วนวัดนั้นไม่มีคนในหมู่บ้านจึงไปวัดที่เคยเป็นศรัทธาหรือไปวัดที่อยู่ใกล้หมู่บ้าน สำหรับที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน หมู่บ้านนี้ยังไม่มี นอกจากนี้ในหมู่บ้านยังมีอาคารเอนกประสงค์ ที่ได้รับงบประมาณในการก่อสร้างจากองค์การบริหารส่วนตำบลริมตอ ซึ่งสร้างขึ้นบนพื้นที่เจ้าของหมู่บ้านเดิมที่ชาวบ้านเรียกกันว่าแม่นาย และได้มอบให้เป็นที่ตั้งสาธารณะของหมู่บ้าน มีเนื้อที่ประมาณ 70 ตารางวา อาคารนี้ใช้สำหรับจัดกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้าน ใช้เป็นที่ประชุมกรรมการหมู่บ้าน ที่ประชุมกองทุนหมู่บ้าน เป็นต้น ส่วนการจัดกิจกรรมอื่นๆ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันเด็ก หรือวันรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ มักจัดขึ้นบนพื้นที่ว่างในหมู่บ้าน ซึ่งอยู่ตรงข้ามบ้านของผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน พื้นที่ดังกล่าวเจ้าของยังมีได้มาปลูกสร้างบ้านแต่อย่างใด

กลุ่มในหมู่บ้าน

กลุ่มหรือองค์กรที่จัดตั้งขึ้นในหมู่บ้าน นอกจากกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) แล้วยังมีชมรมผู้สูงอายุ ชมรมกีฬา อาสาพัฒนาชุมชน (อช.) และกลุ่มฌาปนกิจ

กลุ่มแม่บ้าน มีสมาชิกที่เป็นแม่บ้านประมาณ 30 – 40 คน ทั้งนี้เวลาว่างหรือกิจกรรมในหมู่บ้านสมาชิกเกือบทุกคนจะออกมาช่วยกัน แต่หากเป็นงานนอกหมู่บ้าน สมาชิกที่ไปร่วมจะไม่มีมากนัก เพราะหลายคนติดภารกิจ ประธานของกลุ่มบ้านนี้มี 2 คน คือถ้าเป็นงานในหมู่บ้าน แม่หลวง (ภรรยาผู้ใหญ่บ้าน) เป็นประธาน ส่วน สอบต. ประไพพรรณเป็นประธาน เวลาที่ไปทำกิจกรรมนอกหมู่บ้าน กิจกรรมที่กลุ่มแม่บ้านไปร่วมหรือดำเนินการ เช่น การเดินรณรงค์ต่อต้านสงครามในวันสตรีสากล (8 มีนาคม พ.ศ. 2546) งานอบรม งานศพ งานประเพณีต่างๆ

กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้านหรือกลุ่ม อสม. ประธานกลุ่มคือ สอบต. ประไพพรรณ มีสมาชิกทั้งหญิงและชาย รวม 6 คน ทำงานเชื่อมโยงกับสถานีอนามัยป่าขาม เป็นกลุ่มที่ชัดเจนทั้งในระดับหมู่บ้านและระดับตำบล ทั้งนี้เป็นเพราะมีกิจกรรมและการประชุมสม่ำเสมอ นอกจากนี้ยังประสานงานกับกลุ่ม อสม. หมู่บ้านอื่นด้วย

กลุ่มฌาปนกิจ ประธานได้แก่นางอรรณ กลิ่นดี จำนวนสมาชิกนั้นไม่แน่นอน เพราะมีคนเข้าๆ ออกๆ เป็นประจำ และในระยะหลังนี้คนจะออกมากกว่าเข้า ตัวผู้ใหญ่บ้านและ สอบต. ของบ้านนี้มิได้เข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม เพราะเห็นว่าการดำเนินงานบางอย่างไม่ถูกต้องนัก

กลุ่มอาสาพัฒนาชุมชน (อช.) มีสมาชิก 4 คน คือ สอบต. ประไพพรรณ สอบต. จงจิตร นายสุรินทร์ แสงโชค และนายอนันต์ พุฒา กลุ่มนี้ไม่ได้เคลื่อนไหวทำกิจกรรมของ อช. โดยตรง เพราะเวลาที่ประธาน อช. คนเดิมของตำบลไปร่วมประชุมก็ไม่ได้นำมาถ่ายทอดต่อ แต่ สอบต. เองมองว่าการพัฒนาหมู่บ้านหรือตำบลก็เป็นสิ่งที่ตนดำเนินการอยู่แล้ว

ชมรมกีฬา ประธานของชมรมคือ นายนิพนธ์ รั้งมี กีฬาที่เล่นกันเป็นส่วนใหญ่คือ ฟุตบอล และตะกร้อ

ชมรมผู้สูงอายุ มีสมาชิกประมาณ 50-60 คน ประธานได้แก่ นายสันหัต จรัสแสง ในหมู่บ้านไม่มีกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุโดยตรง

ความสัมพันธ์ในหมู่บ้าน

ในหมู่บ้านมีลักษณะคล้ายกับคนในชุมชนเมือง นั่นคือต่างคนต่างอยู่ ทั้งนี้เพราะคนส่วนใหญ่ออกไปทำงานนอกหมู่บ้าน บางส่วนออกไปแต่เช้าและกลับเข้ามาในตอนเย็นหรือตอนค่ำ และบางส่วนออกไปทำงานช่วงเย็นและกลับมาตอนดึกหรือตอนเช้า ด้วยเหตุนี้การประชุมชาวบ้านจึงจัดได้ปีละ 1-2 ครั้ง เฉพาะเรื่องใหญ่ๆ เช่น กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เรื่องอื่นๆ มักประชุมเฉพาะกลุ่มกรรมการแล้วประกาศให้ชาวบ้านทราบทางเสียงตามสาย ซึ่งผู้ประกาศคือผู้ใหญ่บ้าน ทั้งนี้อุปกรณ์ต่างๆ ก็ตั้งอยู่ที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน

การสื่อสารในหมู่บ้าน

บ้านสุขกายสุขใจมีการสื่อสารหลายรูปแบบ ได้แก่

1. การพูดคุยแบบปากต่อปาก สอบต. สื่อสารกับผู้นำโดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้านเป็นประจำ (บ้าน สอบต. ประไพพรรณจะเป็นจุดหลักในการไปมาหาสู่ระหว่าง สอบต. และผู้ใหญ่บ้าน เพราะอยู่บนถนนหลักที่เป็นทางเข้าออกหมู่บ้าน และบ้านผู้ใหญ่บ้านก็อยู่ไม่ไกลจากบ้าน สอบต. ประไพพรรณ ส่วนบ้านผู้ใหญ่บ้านเป็นที่ที่พบปะระหว่างกรรมการหมู่บ้าน สอบต. และประชาคมหมู่บ้าน) แทบทุกครั้งที่ สอบต. ไปประชุมที่ อบต. หรือได้รับข้อมูลจาก อบต. รวมทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเช่นสถานีอนามัยหรือพัฒนาชุมชนและผู้ใหญ่บ้านไปประชุมที่อำเภอมาแล้วก็จะพูดคุยกันเพื่อบอกกล่าวถึงเรื่องที่ได้ประชุมหรือได้รับทราบ ได้รับการร้องขอ ทั้งนี้การบอกปากต่อปากเกิดขึ้นเป็นประจำทั้งในระหว่างชาวบ้านกันเอง ผู้นำกับชาวบ้าน ผู้นำกับผู้นำ เช่น เรื่องอบรมการเย็บกระเป๋าคัดผ้าให้กับกลุ่มแม่บ้าน ทาง สอบต. ก็บอกกับกรรมการแม่บ้านหรือสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน แล้วคนเหล่านี้จะไปบอกกันต่อ หรือ

เรื่องการออกกำลัง ชาวบ้านก็ชักชวนกันมาโดยใช้วิธีบอกต่อกันไป นอกจากนี้ ก่อนการประชุมแกนนำ ผู้ใหญ่บ้านก็จะไปบอกกับผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านให้บอกกรรมการคนอื่นๆ เป็นการบอกกันเป็นทอดๆ หรือเรื่องที่ประกาศผ่านเสียงตามสาย ซึ่งในหมู่บ้านนี้จะประกาศในช่วงเช้าและเย็น แต่ชาวบ้านบางคนไม่อยู่ในช่วงเวลาดังกล่าว เพื่อนบ้านหรือญาติพี่น้องก็จะบอกกัน

2. **เสียงตามสาย** ผู้ใหญ่บ้านจะนำเรื่องที่ได้รับความทราบจากที่ประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้าน อบต. ทางอำเภอในส่วนที่เกี่ยวข้องกับคนที่เกี่ยวข้องกับคนในหมู่บ้านมาประกาศทางเสียงตามสาย นอกจากนี้ก็มีเรื่องที่เกิดขึ้นในชุมชน เช่น งานบุญ งานศพ การประชุมหมู่บ้าน เป็นต้น

3. **ที่ประชุมแกนนำหมู่บ้าน** มีทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งหมู่บ้านนี้คณะกรรมการหมู่บ้าน ประชาคม และ อบต. พบปะพูดคุยกันบ่อยครั้งที่บ้านผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งผู้ใหญ่บ้านเล่าให้ฟังว่า “กรรมการหมู่บ้านและ อบต.คุยกันบ่อยมาก กินข้าวด้วยกันกินเดือนละครั้ง สนิทกัน เวลาอะไรก็มาแบ่งกันกิน คุยกันบ่อย ไม่ใช่เรื่องของทางราชการ เป็นเรื่องของใจมากกว่า”

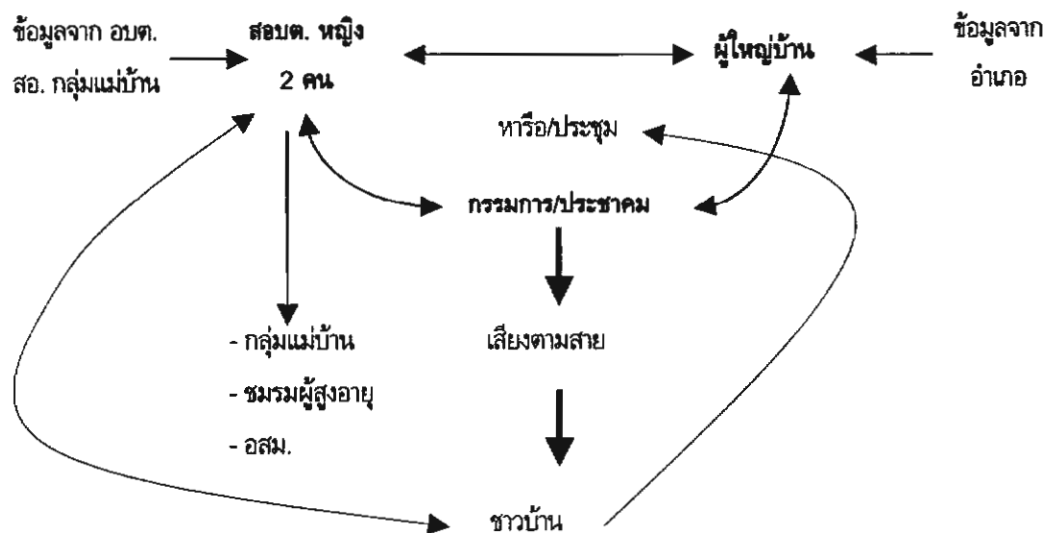
การพูดคุยที่เป็นทางการของแกนนำหมู่บ้านนี้เป็นการประชุม ซึ่งบางครั้งทาง สอบต. เป็นผู้ขอให้ผู้ใหญ่บ้านจัดประชุม เมื่อถึงเวลาประชุม ผู้ใหญ่บ้านจะเป็นผู้ดำเนินการ หากมีเรื่องเกี่ยวกับ อบต. สอบต. ทั้งสองคนจะช่วยกันร่างสิ่งที่จะนำเสนอในที่ประชุม เมื่อถึงวาระของ อบต. ผู้ใหญ่บ้านจะเชิญให้ สอบต. พูด ซึ่ง สอบต. ประไพพรรณ จะเป็นหลักในการพูดในที่ประชุม ตัว สอบต. จงจิตรจะพูดเสริมในบางช่วง พร้อมกับบันทึกการประชุม ทั้งนี้ การประชุมแกนนำจะดูที่ความสำคัญของเรื่อง เช่นเมื่อมีงบประมาณหรือจะทำโครงการใดโครงการหนึ่ง ทางคณะกรรมการหมู่บ้าน ประชาคมและ สอบต. จะประชุมกันเอง ซึ่ง สอบต. บอกว่ากลุ่มคนเหล่านี้กระจายอยู่ตามที่ต่างๆ ในหมู่บ้าน รู้ข้อมูลของคนรอบข้าง ตัว สอบต. เองก็ทำงานมานาน พอที่จะรู้ปัญหา ความต้องการของชาวบ้าน แต่บางครั้ง ในการประชุมแกนนำก็เปิดโอกาสให้ชาวบ้านมาเข้าร่วม โดยแกนนำเป็นผู้ชักชวนให้ชาวบ้านที่ตนเองพบระหว่างเดินทางไปประชุมเข้าร่วมประชุมด้วย เช่นการประชุมเรื่องการใช้งบอุดหนุน 80,000 บาทของ อบต. เมื่อวันที่ 8 เมษายน พ.ศ.2545 ซึ่งชาวบ้านที่มาร่วมพูดคุยจะได้รับรู้เรื่องที่แกนนำหารือกันและได้ร่วมแสดงความเห็น ในขณะเดียวกันทางแกนนำก็ได้รับความต้องการของชาวบ้านในบางเรื่องด้วย หากมีเรื่องที่ต้องตัดสินใจ กรรมการหรือแกนนำหมู่บ้านจะเป็นผู้ตัดสินใจ แต่ก็รับฟังข้อคิดเห็นหรือความเห็นของชาวบ้าน

ส่วนการพูดคุยแบบไม่เป็นทางการนั้น แกนนำกลุ่มเล็กๆ ประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน สอบต. และกรรมการหมู่บ้าน 4-5 คนมานั่งคุยกัน รับรู้ในบางเรื่องร่วมกันและอาจแสดงความเห็นในประเด็นใดประเด็นหนึ่ง แล้วสรุปความเห็นร่วมกัน จากนั้นจึงนำไปบอกต่อแกนนำคนอื่นๆ

4. **ที่ประชุมหมู่บ้าน** ผู้ใหญ่บ้านจัดประชุมหมู่บ้าน ณ อาคารเอนกประสงค์ ซึ่งช่วงปีสองปีที่ผ่านมามักจะประชุมพร้อมกับกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และในการประชุมหมู่บ้าน สอบต. ก็มาร่วมประชุมทุกครั้ง พร้อมกับใช้โอกาสนี้แจ้งให้ที่ประชุมทราบถึงผลงานและสอบถามความต้องการของชาวบ้าน โดย สอบต. ประไพพรรณเป็นผู้นำเสนอและสอบถามในที่ประชุม แต่หากการประชุมหมู่บ้านตรงกับช่วงที่โครงการต่างๆ ของหมู่บ้านผ่านการ

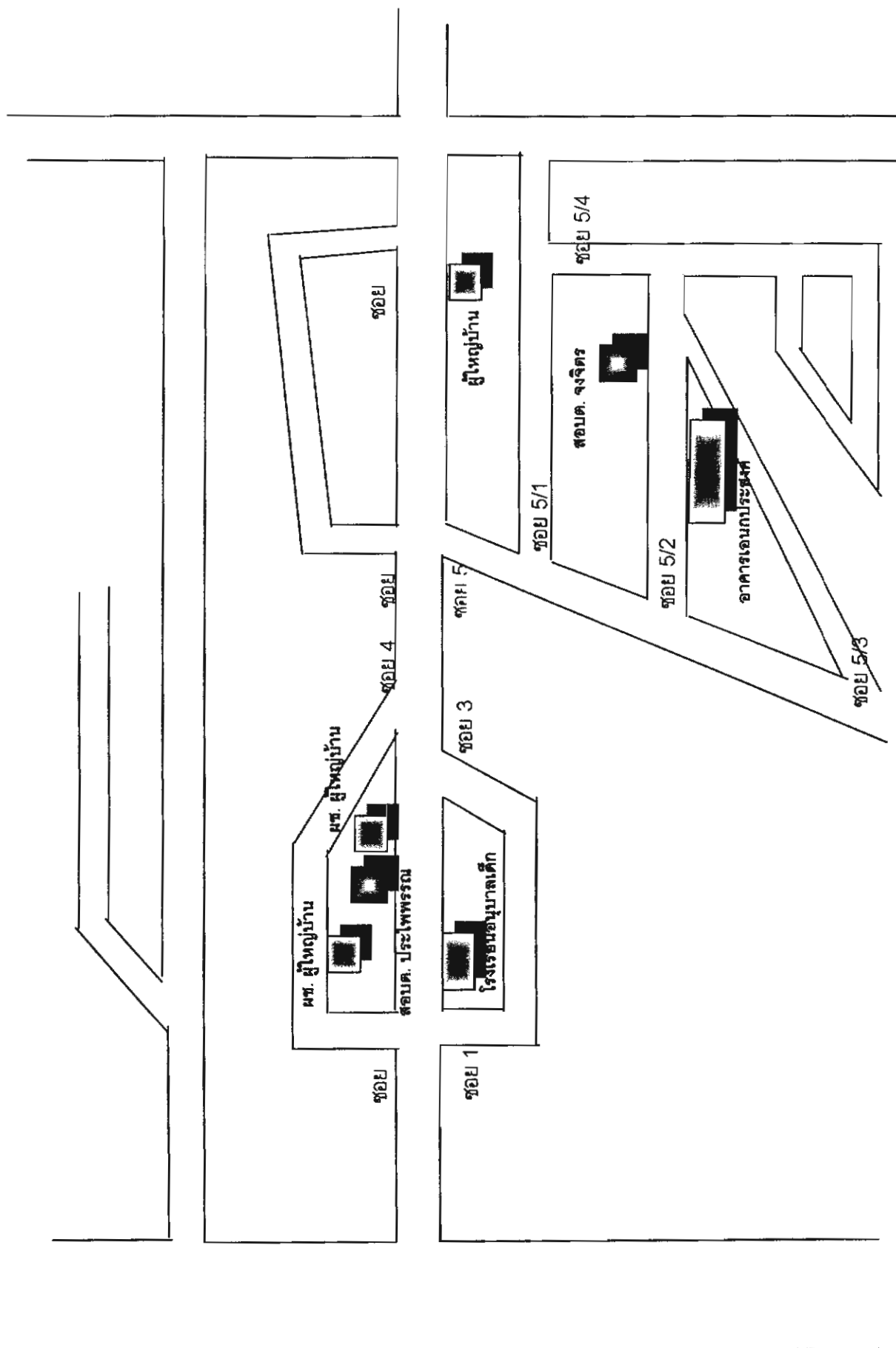
พิจารณาจาก อบต. แล้วก็จะแจ้งให้ทราบว่าโครงการและงบประมาณที่หมู่บ้านได้รับมีอะไรบ้าง ทั้งนี้จะเตรียมข้อมูลกับ สอบต. จงจิตรก่อน

แผนภูมิที่ 4 แบบจำลองการสื่อสารในหมู่บ้านสุขกายสุขใจ

จากแผนภูมิที่ 4 จะเห็นว่า สอบต. หมู่ 2 และผู้ใหญ่บ้านมีการสื่อสารสองทาง โดยทั้งสองฝ่ายได้รับข้อมูลซึ่งกันและกัน แล้วจึงพิจารณาเรื่องเหล่านั้นว่าจะดำเนินการต่ออย่างไร บางเรื่องจำเป็นต้องขอความเห็นชอบหรือนำเข้าที่ประชุมแกนนำในหมู่บ้านก่อนจึงจะแจ้งให้ชาวบ้านทราบ แต่บางเรื่องสามารถแจ้งให้ชาวบ้านทราบได้เลย เช่น ทาง อบต. จะมาจัดฟันยากันยุงในหมู่บ้านในช่วงวันเวลานั้น เป็นต้น ผู้ใหญ่บ้านก็จะประกาศผ่านเสียงตามสาย ในขณะที่บางเรื่องเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องเฉพาะกลุ่ม เฉพาะคน เช่นกลุ่มแม่บ้าน ชมรมผู้สูงอายุ อสม. ผู้ได้รับทุนการศึกษา ทาง สอบต. ก็จะไปพบกลุ่มนั้นหรือเชิญมาพูดคุยกันหรือบอกต่อๆ กันไป เช่นเบี้ยยังชีพสำหรับผู้สูงอายุ การทำโครงการของกลุ่มแม่บ้าน การไปศึกษาดูงานของกลุ่ม อสม. เป็นต้น ในส่วนของชาวบ้านเอง เมื่อมีความต้องการหรือมีปัญหาต่างๆ และเห็นว่าเรื่องนั้นเป็นหน้าที่ของ อบต. ก็จะไปบอกถึงความต้องการ ความเดือดร้อน เช่นเมื่อชาวบ้านเห็น สอบต. จงจิตรกำลังดูช่างทำถนนเส้นหนึ่งในหมู่บ้านก็เข้าไปบอกว่าอยากจะให้ทำถนนในซอยของตนเองหรือแจ้งปัญหาที่ประสบเช่นน้ำท่วมบ้าน นอกจากนี้ชาวบ้านบางส่วนยังมีโอกาสได้เข้าร่วมประชุมแกนนำเป็นครั้งคราว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเนื้อหาหรือประเด็น

แผนที่ที่ 4 แผนที่บ้านสุขกายสุขใจ หมู่ 8

บ้านแสงตะวันวิลล่า หมู่ 9

ข้อมูลทั่วไป

หมู่บ้านแสงตะวันวิลล่า เป็นหมู่บ้านจัดสรรที่สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2525 เดิมอยู่ในหมู่ 5 และแยกออกมาเป็นหมู่ 9 มีจำนวน 281 หลังคาเรือน ลักษณะบ้านมีทั้งบ้านเดี่ยวและห้องแถว และบ้านเช่า ประมาณ 60 หลัง มีประชากรจำนวน 705 คน เป็นชาย 332 คน และหญิง 373 คน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีครอบครัวคริสต์เตียน 2 ครอบครัว ในหมู่บ้านไม่มีวัดและโรงเรียน คนที่นับถือศาสนาพุทธก็จะเข้าวัดในตำบลริมดอยและในตัวเมือง (คนที่นับถือศาสนาคริสต์ก็จะเข้าโบสถ์ในเขตเมือง และในช่วงวันสำคัญทางศาสนา ผู้นำมักจะนิมนต์พระมาบิณฑบาตในหมู่บ้าน)

ผู้นำที่เป็นทางการหรือผู้ใหญ่บ้านของหมู่บ้านแสงตะวันวิลล่าเป็นหญิง คือ นางบัวแก้ว อยู่สุข เป็นผู้ใหญ่บ้านคนที่สองของหมู่ 9 มีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 2 คน เป็นชาย 1 คน และหญิง 1 คน คือนายสมศักดิ์ สุขแสน และนางศิริลักษณ์ เทพรักษา มีคณะกรรมการหมู่บ้าน 12 คน มีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานโดยตำแหน่ง ที่ปรึกษาคณะกรรมการหมู่บ้าน 1 คน คือนางลักขณา บุญยิ่ง สมาชิกสภา อบต. 2 คน คือ นายอภิเดช อยู่สุข และ นายสุวิทย์ พรประเสริฐ และประชาคมหมู่บ้าน 6 คน มีนายนิรันดร์ มั่นคง เป็นประธาน

คนในหมู่บ้านประกอบอาชีพที่หลากหลาย ทั้งรับจ้างทั่วไป ลูกจ้างบริษัท ค้าขาย ตัดเย็บเสื้อผ้า รับราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ แม่บ้าน นอกจากนี้ยังมีข้าราชการเกษียณ ฐานะของคนในหมู่บ้านส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง และจากการสังเกตบ้านเรือน ความเป็นอยู่เห็นว่ามีหลายหลังคาเรือนที่ดูค่อนข้างฐานะดี (พนักงานรัฐวิสาหกิจ ข้าราชการ ข้าราชการเกษียณ) และมีคนที่ยากจนที่สุดเพียง 1 ครอบครัว

สาธารณะประโยชน์

ในหมู่บ้านมีสนามกีฬาเอนกประสงค์ 1 แห่ง เป็นพื้นที่กว้างอยู่ด้านหน้าหมู่บ้านซึ่งเป็นที่ดินที่มีเจ้าของแต่ยังไม่ใช้ประโยชน์ หมู่บ้านจึงได้ปรับปรุงพื้นที่เป็นสนามกีฬา และจัดกิจกรรมของหมู่บ้าน อาทิเช่น กิจกรรมวันแม่ วันเด็ก เป็นต้น หมู่บ้านมีศาลา 2 แห่ง แห่งหนึ่งเป็นศาลาเอนกประสงค์ใช้สำหรับการประชุมการอบรม การจัดกิจกรรมหมู่บ้านที่มีผู้เข้าร่วมไม่มากนัก เช่น การรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ ส่วนศาลาอีกแห่งหนึ่งใช้เป็นสถานที่เก็บของ ซึ่งทั้งสองแห่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก อบต.

กลุ่มในหมู่บ้าน

กลุ่มหรือองค์กรที่จัดตั้งขึ้นในหมู่บ้านแสงตะวันวิลล่า ประกอบไปด้วยชมรมผู้สูงอายุ มีสมาชิก 70 คน มีนางสมใจ ชัยศรี เป็นประธานชมรม กลุ่มแม่บ้าน มีสมาชิกประมาณ 30-40 คน กลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุข (อสม.) 6 คน มีนางบัวแก้ว อยู่สุข เป็นประธานของทั้งสองกลุ่ม และมีกองทุน 1 กองทุน คือ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง (กองทุนหนึ่งล้านบาท) มีสมาชิก 180 คน โดยมีนายนครินทร์ มงคล เป็นประธาน และมีคณะกรรมการจำนวน 15 คน เป็นหญิง 8 คน และชาย 7 คน

ปัจจุบันบ้านแสงตะวันวิลล่าได้รับเลือกเป็นหมู่บ้านนำร่องในหลายๆ ด้าน ได้แก่ หมู่บ้านปลอดยาเสพติด หมู่บ้านสีขาว (บ้านปลอดขยะ) และหมู่บ้านนำร่องชมรมผู้สูงอายุ นอกจากนี้ สำนักงานควบคุมโรคติดต่อเขต 10 (สคต. 10) ร่วมกับโรงพยาบาลแม่และเด็ก ได้ดำเนินการโครงการนำร่องการดูแลสุขภาพผู้สูงอายุโดยครอบครัว เปิดรับสมัครเมื่อวันที่ 16 เมษายน พ.ศ. 2545

ความสัมพันธ์ในหมู่บ้าน

ถึงแม้ว่าหมู่บ้านแสงตะวันวิลล่าจะเป็นหมู่บ้านจัดสรรที่คนย้ายเข้ามาอยู่จากหลายๆ ที่ทั้งจากอำเภอเมือง จากต่างจังหวัด และหลากหลายอาชีพ แต่จากการลงหมู่บ้าน การร่วมกิจกรรม และการพูดคุยกับคนในหมู่บ้าน เห็นว่าคนส่วนใหญ่รู้จักกัน ทักทาย ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความร่วมมือกันดี มาร่วมและช่วยกันจัดกิจกรรมให้สำเร็จลุล่วง ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมวันขึ้นปีใหม่ วันเด็ก การรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ หรือกิจกรรมการณรงค์ป้องกันโรคไข้เลือดออก

เนื่องจากผู้นำในหมู่บ้านมีความสัมพันธ์กันดี กล่าวคือ สอบต. ทั้งสองคนเป็นเพื่อนกัน และ สอบต. คนหนึ่ง คือ นายอภิเดช อยู่สุข เป็นสามีของผู้นำหมู่บ้าน ประกอบกับผู้นำคนอื่นๆ ได้แก่ ประธานชมรมผู้สูงอายุ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน ประสานการทำงานร่วมกันดี จึงทำให้การทำงานของหมู่บ้านเป็นไปในทิศทางเดียวกัน จากการพูดคุยกับผู้นำทราบว่ามีเพียงบางกลุ่มซึ่งประมาณหนึ่งในสี่ของคนในหมู่บ้าน ส่วนหนึ่งคือคนที่มาเช่าบ้านอยู่ในหมู่บ้าน ที่ไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร ซึ่งผู้นำก็พยายามและหาวิธีการเพื่อให้คนกลุ่มนี้เข้าร่วมมือกับหมู่บ้าน

การสื่อสารในหมู่บ้าน

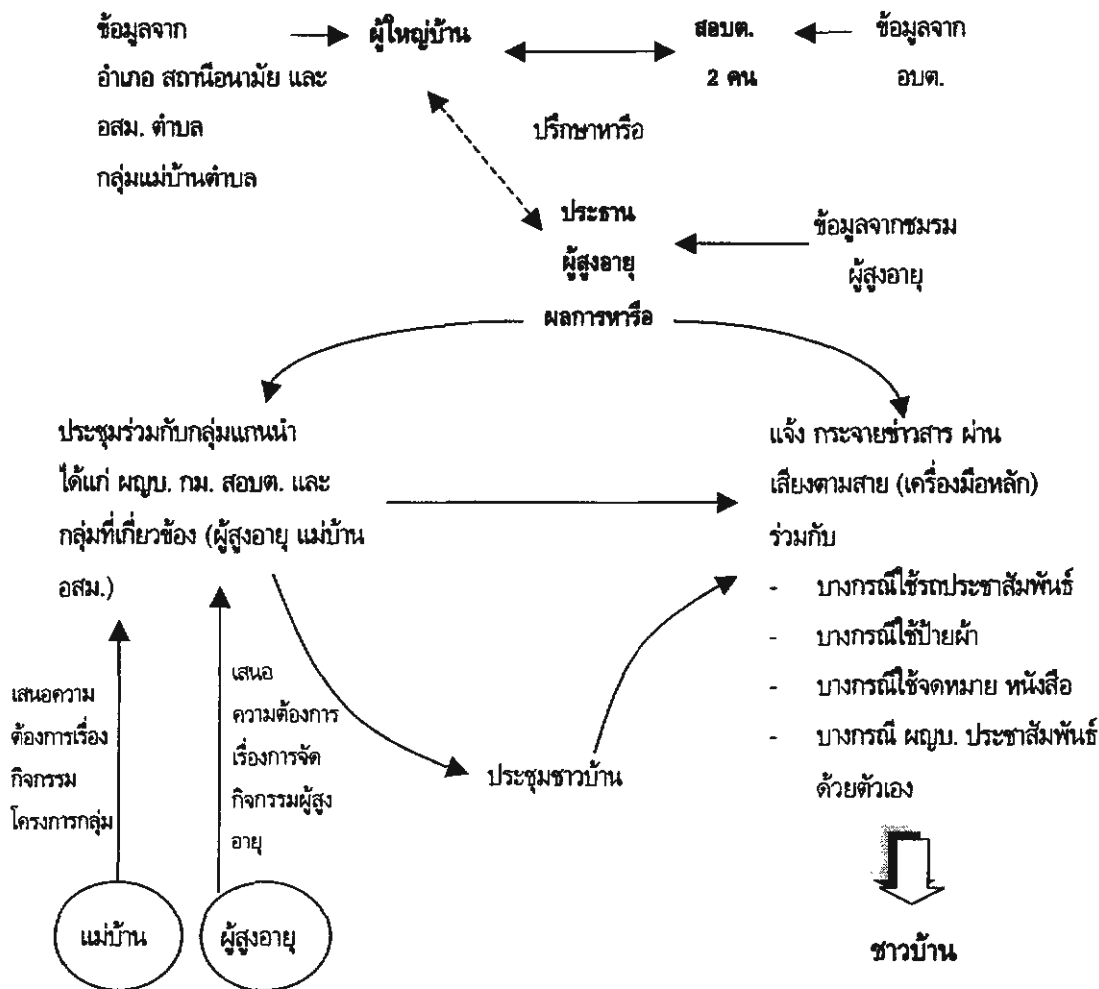
การสื่อสารในหมู่บ้านแสงตะวันวิลล่า ประกอบด้วย

1. ที่ประชุมแกนนำหมู่บ้าน การแลกเปลี่ยนพูดคุยกันในกลุ่มแกนนำ คือ ผู้ใหญ่บ้าน สอบต. 2 คน และประธานผู้สูงอายุ โดยเรื่องที่พูดคุยแลกเปลี่ยนกันนั้นจะเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมกลุ่ม หรือกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน ฯลฯ
2. การพูดคุยแบบปากต่อปาก ซึ่งมีทั้งระหว่างผู้นำกับผู้นำ ผู้นำกับชาวบ้าน และชาวบ้านกับชาวบ้าน ซึ่งรูปแบบปากต่อปากนี้ผู้นำหญิง (ผู้ใหญ่บ้าน) จะใช้มากที่สุด
3. เสียงตามสาย ผู้ใหญ่บ้านจะนำเรื่องที่ได้ทราบมาจากช่องทางต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องราวที่ได้รับมาจากการประชุมกำนันผู้ใหญ่บ้าน การประชุม อสม. หรือการประชุม อบต. มาประกาศทางเสียงตามสาย ตัวอย่างเรื่องที่ประกาศเช่น ประกาศสัมพันธ์เชิญชวนให้ชาวบ้านร่วมรณรงค์ป้องกันไข้เลือดออก เชิญชวนร่วมกิจกรรมชุมชน หรือประกาศให้ข้อมูลเรื่องการดับกระแสไฟของการไฟฟ้า
4. ที่ประชุมหมู่บ้าน จะมีการจัดประชุมหมู่บ้านภายหลังจากการปรึกษาหารือระหว่างแกนนำหมู่บ้านหรือหลังการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านเรียบร้อยแล้ว ส่วนใหญ่เป็นการประชุมเพื่อแจ้งให้ทราบ ขอความร่วมมือ เช่น การประชุมเพื่อแจ้งนโยบายด้านการป้องกันยาเสพติดในหมู่บ้าน และขอความร่วมมือชาวบ้านช่วยกันสอดส่องดูแล หรือการประชุมเพื่อชี้แจงและหาวิธีการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง เป็นต้น

5. การออกหนังสือเชิญประชุม ในกรณีที่ต้องการให้ชาวบ้านเข้าร่วมประชุมจำนวนมาก ผู้นำจะใช้วิธีออกหนังสือเชิญประชุมควบคู่ไปกับวิธีอื่น ได้แก่ การประชุมเรื่องการจัดตั้งกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง

ทั้งนี้รูปแบบที่ใช้เป็นหลักคือเสียงตามสาย ส่วนการออกหนังสือเชิญนั้น ใช้น้อยที่สุด

แผนภูมิที่ 5 แบบจำลองการสื่อสารในหมู่บ้านแสงตะวันวิลล่า

จากแผนภูมิที่ 5 จะเห็นว่า ข้อมูลข่าวสารที่หมู่บ้านได้รับมีช่องทางหลักๆ อยู่ 3 ช่องทาง ได้แก่ 1) ข้อมูลที่ผ่านมาจากผู้ใหญ่บ้าน เป็นข้อมูลจากอำเภอ จังหวัด และหน่วยงานทางด้านสาธารณสุข เช่น สถานีอนามัยปทุมมา โรงพยาบาลแม่และเด็ก สำนักงานควบคุมโรคติดต่อเขต 10 และข้อมูลจากกลุ่มแม่บ้านตำบล 2) ข้อมูลที่ผ่านทางสมาชิก อบต. ทั้งสองคน ซึ่งเป็นข้อมูลจาก อบต. อบจ. และ 3) ข้อมูลที่ผ่านมาจากประธานผู้สูงอายุหมู่บ้าน ซึ่งได้แก่ข้อมูลจากชมรมผู้สูงอายุตำบลริมดอย

ข้อมูลข่าวสาร ที่ผ่านมาแต่ละช่องทาง จะมีการพูดคุยปรึกษาหารือกันระหว่างผู้นำทั้ง 3 ฝ่าย (บางครั้ง 2 ฝ่าย คือ สอบต. กับผู้ใหญ่บ้าน) จะมีการพิจารณาวิธีการกระจายข้อมูลข่าวสารต่างๆ หรือประชุมเพื่อหารือ ชี้แจง ข้อมูลข่าวสาร แล้วแต่กรณี ดังนี้

ปรึกษาหารือระหว่างแกนนำ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กับ สอบต. หรือในกรณีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุก็จะหารือระหว่างผู้ใหญ่บ้านและประธานผู้สูงอายุ โดยบางเรื่องจะประชาสัมพันธ์โดยวิธีการต่างๆ ให้กับชาวบ้าน แต่ในบางเรื่องจะมีการประชุมแกนนำหมู่บ้านก่อน

ประชุมร่วมระหว่างกลุ่มแกนนำ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน สอบต. และกลุ่มที่เกี่ยวข้อง เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มแม่บ้าน อสม. เป็นต้น ซึ่งในการประชุมดังกล่าวมีการเสนอความต้องการของกลุ่มแม่บ้าน เช่น เสนอความคิดเห็นในเรื่องโครงการกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุในเรื่องการจัดงานรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุในวันปีใหม่นั้น การประชุมนี้ผู้ใหญ่บ้านไม่ค่อยมีบทบาทในการสื่อสารส่วนใหญ่ สอบต. ทั้งสองคนจะเป็นผู้ดำเนินการ แจ้งข้อมูล และถามความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมประชุม ผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่เตรียมสถานที่ ตามผู้เข้าร่วมประชุม เปิด ปิดประชุม และบันทึกการประชุมเท่านั้น

หลังจากที่มีการหารือระหว่างแกนนำหรือการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านแล้ว จะมีการประชาสัมพันธ์ให้กับชาวบ้าน โดยใช้หลากหลายวิธี ได้แก่ ประกาศเสียงตามสาย (เครื่องมือหลัก) หรือติดป้ายผ้าประชาสัมพันธ์ การใช้รถประชาสัมพันธ์ หรือการประชาสัมพันธ์ด้วยตัวของผู้ใหญ่เอง (ไปบอกถึงตัว) เป็นต้น หรือบางกรณีจะมีการประชุมหมู่บ้านอีกครั้งหนึ่ง

แผนที่ที่ 5 แผนที่บ้านแสดงตะวันวลล่า หมู่ 9

ตารางที่ 3 สรุปภาพรวมหมู่บ้าน 5 หมู่บ้าน

หมู่ที่	ความสัมพันธ์ของผู้นำหมู่บ้าน	พื้นที่สาธารณะ (กายภาพ)	พื้นที่ทางสังคม	ลักษณะหมู่บ้าน	อาชีพหลัก	การสื่อสารในหมู่บ้าน
หมู่ 1 บ้าน พลับพลา	- ความสัมพันธ์กับ สอ.บต. ด้วยกัน ค่อนข้างดี - ความสัมพันธ์ระหว่าง สอ.บต. หญิง กับผู้นำหมู่บ้านค่อนข้างดี - ความสัมพันธ์ระหว่าง สอ.บต. ชาย กับผู้นำหมู่บ้านไม่ดี	- วัด - ศาลาเอนกประสงค์ - โรงเรียน - สนามกีฬา	- การทำบุญที่วัดของกลุ่ม ผู้สูงอายุในวันพระ - กิจกรรมประเพณี การ รดน้ำดำหัวและแห่ไม้เท้า ไม่หัว การสืบทอดหมู่บ้าน สร้างนำพระธาตุ - กิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน ในวันสำคัญ	- หมู่บ้านดั้งเดิม	- รับจ้าง - ค้าขายในหมู่บ้าน	- เสียตามสาย - ประชุม (อย่างเป็นทางการ) ระหว่างแกนนำหมู่บ้าน - ปากต่อปาก - หนังสือเชิญประชุม (เฉพาะ กลุ่มแม่บ้าน) - ประชุมหมู่บ้าน
หมู่ 6 บ้านห้วย น้ำงาม	- สอ.บต. 2 คนเป็นคนละหัว - สอ.บต. หญิงคนหนึ่งกับผู้นำหมู่บ้าน มีความสัมพันธ์ดี (เป็นสามีภรรยา)	- ไม่มี	- กิจกรรมประเพณี เช่น การรดน้ำดำหัว การสืบทอด หมู่บ้าน - กิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน ในวันสำคัญ	- หมู่บ้านตั้งใหม่ (เป็นที่จัดสรร)	- รับราชการ - รัฐวิสาหกิจ - ค้าขายในหมู่บ้าน - รับจ้าง	- เสียตามสาย (มีแต่ไม่ได้ใช้ เนื่องจากชำรุด) - ประชุมบ้านผู้นำหมู่บ้านหรือ บ้าน สอ.บต. หญิง - ปากต่อปาก
หมู่ 7 บ้าน แก่งโตะ	- สอ.บต. ชัดแย้งกัน - สอ.บต. หญิงกับผู้นำหมู่บ้านเข้ากัน ได้ - สอ.บต. ชายขัดแย้งกับผู้นำหมู่บ้าน	- สนามฟุตบอล (เป็นที่ ส่วนบุคคลที่เจ้าของยังไม่ ได้ใช้ประโยชน์)	- กิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน ในวันสำคัญ - กิจกรรมประเพณี เช่น การรดน้ำดำหัว สืบชะตา หมู่บ้าน	- บ้านดั้งเดิม บางส่วน เป็นบ้านจัดสรร	- รับราชการ - รับจ้าง - ค้าขาย - หล่อพระ	- เสียตามสาย (ใช้บ้างไม่ได้ใช้ บ้าง และได้เงินไม่พอสัก) - ปากต่อปาก - ประชุมหมู่บ้าน

หมู่ที่	ความสัมพันธ์ของผู้นำหมู่บ้าน	พื้นที่สาธารณะ (กายภาพ)	พื้นที่ทางสังคม	ลักษณะหมู่บ้าน	อาชีพหลัก	การสื่อสารในหมู่บ้าน
หมู่ 8 บ้านสุข กายสุขใจ	- สอบต. หญิงทั้งสองคนความ สัมพันธ์ - สอบต. หญิงกับผู้นำหมู่บ้านความ สัมพันธ์	- ศาลาเอนกประสงค์ - ที่วางที่เจ้าของที่ยังไม่ได้ ปลูกบ้านใช้ทำกิจกรรม ของหมู่บ้าน และเล่นกีฬา - สนามกีฬา (ท้ายหมู่บ้าน แต่อยู่ในอีกตำบลหนึ่ง) - ลีแยกลางหมู่บ้าน	- กิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน ในวันสำคัญๆ - การพบปะกันเป็นประจำ ของแกนนำหมู่บ้านที่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน - กิจกรรมประเพณีต่างๆ เช่น รตนันต์หัว ชันแฉ่ใหม่ วันเด็ก เป็นต้น	- หมู่บ้านตั้งใหม่ (ที่จัดสรร)	- รับราชการ - รัฐวิสาหกิจ - รับจ้าง - ค้าขาย	- เลี้ยงตามสาย (ใช้เป็นหลัก) - แลกเปลี่ยน พุดคุย ทั้งที่เป็น ทางการและไม่เป็นทางการ (ใน ระดับผู้นำหมู่บ้าน) ที่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน (ค่อนข้างบ่อย) - ปากต่อปาก - ประชุมหมู่บ้าน
หมู่ 9 แสดงตะวัน วิลล่า	- สอบต. ชายทั้งสองคนมีความ สัมพันธ์ - ผู้ใหญ่บ้านหญิงกับ สอบต. ความ สัมพันธ์	- ศาลาเอนกประสงค์ - สนามฟุตบอลหน้าหมู่บ้าน - บ้านผู้ใหญ่นบ้าน - ตลาดเข้าหน้าหมู่บ้าน	- กิจกรรมประเพณีต่างๆ เช่น รตนันต์หัว ชันแฉ่ใหม่ วันเด็ก เป็นต้น - กิจกรรมพัฒนาหมู่บ้าน ในวันสำคัญๆ	- หมู่บ้านตั้งใหม่ (บ้านจัดสรร อายุ 26 ปี)	- รับราชการ - รัฐวิสาหกิจ - ค้าขาย - รับจ้าง	- เลี้ยงตามสาย (ใช้เป็นหลัก) - ทารอไม่เป็นการระหว่าง แกนนำที่หมู่บ้านผู้ใหญ่นบ้าน - ประชุมกรรมการหมู่บ้านที่ ศาลาเอนกประสงค์ - ปากต่อปาก - หนังสือเชิญ

วิเคราะห์บริบทของพื้นที่ที่ศึกษา

ในบทนี้ กล่าวถึงลักษณะพื้นที่และการสื่อสารในตำบลและหมู่บ้านที่ศึกษา 5 หมู่บ้านจากทั้งหมด 10 หมู่บ้าน ซึ่งถือว่าเป็นบริบทสำคัญของประเด็นที่ศึกษาคือ บทบาทการสื่อสารในการเสริมพลังความเข้มแข็งของผู้หญิงในการปกครองท้องถิ่น ซึ่งคณะวิจัยจะวิเคราะห์บริบทดังกล่าวใน 2 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นความเป็นชุมชน ซึ่งครอบคลุมประเด็นย่อยในเรื่องความสัมพันธ์ของผู้นำ พื้นที่ทางสังคม การที่ผู้นำเป็นที่ยอมรับทั้งจากภายในและภายนอกหมู่บ้าน และการทำกิจกรรมร่วมกันที่สะท้อนความร่วมมือของคนในหมู่บ้าน และประเด็นการสื่อสาร ซึ่งครอบคลุมประเด็นย่อยในเรื่องการสื่อสารในหมู่บ้าน ความสัมพันธ์ของผู้นำกับการสื่อสารในหมู่บ้านและรูปแบบการสื่อสารที่ใช้ในหมู่บ้าน ดังนี้

1. การวิเคราะห์บริบทตำบล

1.1. พัฒนาการของชุมชนในรอบ 20 ปี

โดยภาพรวมในระดับตำบล พบว่า ตำบลริมดอยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในระยะ 20 ปี นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 เป็นต้นมา ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ทำให้ตำบลริมดอยมีลักษณะที่เป็นภาพซ้อนกันอยู่ระหว่าง ความเป็นชุมชนริมดอยดั้งเดิม (มีผู้น้อยมาก) ซึ่งมีวิถีชีวิตเกษตรกรรม และมีวัฒนธรรม ความเชื่อเป็นของตนเอง ได้แก่ เป็นพื้นที่ของชนเผ่าลัวะ โดยมีการสืบทอดผ่านพิธีกรรมสำคัญคือ การสรงน้ำพระธาตุและพิธีกรรมปูเสฉ่ายสะ (มีประวัติศาสตร์ยาวนานมากกว่าหนึ่งพันปี) และบางส่วนเป็นพื้นที่ของชนเมือง (คนล้านนา) เก่าแก่มากกว่าห้าร้อยปีของหมู่บ้านบ้านพลับพลา ซึ่งมีวัดเก่าแก่ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ทางพุทธศาสนาของชาวล้านนาคือ วัดพลับพลา กับภาพซ้อนทับของหมู่บ้านใหม่ๆ ที่เกิดขึ้น เช่น บ้านจัดสรร บริษัทห้างร้านต่างๆ ซึ่งเป็นผลกระทบจากการแสวงหาการพัฒนาที่เน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ด้วยการขยายตัวของเมืองเชียงใหม่ การซื้อขายที่ดินและการจัดสรรที่ดินขาย การขยายสถานที่ราชการ การเวนคืนที่ดินเพื่อตั้งหน่วยงานของรัฐ การเกิดขึ้นขององค์การบริหารส่วนตำบลตามนโยบายการกระจายอำนาจของรัฐ เป็นต้น และการเข้าสู่การพัฒนากระแสหลัก มีผลทำให้ความเป็นริมดอยในปัจจุบันสูญเสียความเป็นตัวตน ความสัมพันธ์ของชาวบ้านมีลักษณะต่างคนต่างอยู่ แม้ว่าในทุกๆ ปี จะยังคงมีการทำพิธีกรรมที่เก่าแก่อยู่ แต่พบว่า ทั้งรูปแบบและเนื้อหาของพิธีกรรมก็มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เช่น เป็นการทำพิธีกรรมเพื่อสนองนโยบายการท่องเที่ยว และเป็นพื้นที่หาเสียงของนักการเมืองในทุกระดับทำให้บทบาทของชาวบ้านในพิธีกรรมดังกล่าวลดลง

1.2. กลุ่มผู้นำทั้งหญิงและชาย

การพัฒนาตำบลริมดอยจะอยู่ในมือของกลุ่มของผู้นำทั้งผู้หญิงและผู้ชาย ในองค์การบริหารส่วนตำบลริมดอย ร่วมกับกำนัน ผู้ใหญ่บ้านบางส่วน และกลุ่มผู้นำเหล่านี้ ส่วนมากจะมีตำแหน่งมากกว่าหนึ่งตำแหน่ง ซึ่งมีทั้งความสัมพันธ์แบบร่วมมือและขัดแย้ง สำหรับความขัดแย้งมักเป็นความขัดแย้งในเรื่องการแย่งชิงอำนาจใน

การที่จะเข้าไปเป็นผู้นำท้องถิ่น เช่น การโจมตีซึ่งกันและกัน การซื้อเสียง การแอบอิงอำนาจนักการเมืองในระดับที่สูงขึ้น (พบว่าบทบาทของนักการเมืองทั้งในระดับจังหวัดและระดับชาติมีค่อนข้างสูงในพื้นที่) เป็นต้น

1.3. การสื่อสารภายในตำบล

เป็นการสื่อสารระหว่างผู้นำเพื่อระดมความร่วมมือของหมู่บ้าน ในการเข้าร่วมโครงการต่างๆ ที่จัดขึ้นโดย อบต. เช่น งานกีฬา งานลอยกระทง หรือการเข้าร่วมงานที่จัดโดยภายนอก เช่น งานรดน้ำดำหัว ส.ส. งานของ อบจ. เป็นต้น รูปแบบการสื่อสารที่ใช้ ได้แก่ การประชุม อบต. และการประชุมร่วมระหว่าง อบต. กับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปากต่อปาก การให้ข้อมูลผ่านหอกระจายข่าวแบบไร้สายของ อบต. รถประชาสัมพันธ์

2. ความเป็นชุมชน

หมู่บ้านที่ศึกษาจำนวน 5 หมู่บ้านที่มีผู้นำหญิง สามารถจำแนกเป็น หมู่บ้านดั้งเดิม 1 หมู่บ้าน (หมู่ที่ 1) หมู่บ้านตั้งใหม่ 3 หมู่บ้าน (หมู่ที่ 6,8 และ 9) และแบบผสมผสาน 1 หมู่บ้าน (หมู่ที่ 7) ซึ่งสามารถวิเคราะห์ในประเด็นความเป็นชุมชนและการสื่อสารได้ ดังนี้

ความเป็นชุมชน ดูจากความสัมพันธ์ของผู้นำ พื้นที่ทางสังคม การที่ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมของหมู่บ้าน การที่ผู้นำได้รับการยอมรับทั้งจากภายในและภายนอกหมู่บ้าน โดยพิจารณาว่า ในแต่ละหมู่บ้านมีองค์ประกอบเหล่านั้นหรือไม่ เพียงใดใน 3 ระดับ คือ มีมาก (ระดับ 3) มีบ้าง (ระดับ 2) มีน้อย (ระดับ 1) แยกตามองค์ประกอบและหมู่บ้านได้ดังนี้

ตารางที่ 4 ระดับความเป็นชุมชนของ 5 หมู่บ้าน

องค์ประกอบ	หมู่ 1	หมู่ 6	หมู่ 7	หมู่ 8	หมู่ 9	หมายเหตุ
ความสัมพันธ์ของผู้นำ	2	1	1	3	3	กลุ่มผู้นำมีความเป็นเอกภาพ
พื้นที่ทางสังคม	3	1	1	3	2	การพบปะแลกเปลี่ยนรวมถึงการมีกิจกรรมให้ชาวบ้านมีโอกาสพบปะกันอย่างสม่ำเสมอ
พื้นที่ทางกายภาพ	3	1	2	3	2	หมายถึงการมีพื้นที่สาธารณะที่ชาวบ้านจะมีโอกาสได้พบปะกัน
ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการดำเนินกิจกรรมของหมู่บ้าน	1	1	1	3	3	พิจารณาจากจำนวนของชาวบ้านที่เข้าร่วม
มีผู้นำที่เป็นที่ได้รับการยอมรับทั้งภายในและภายนอกหมู่บ้าน	2	1	1	3	2	เป็นผู้นำที่มีผลงานเป็นที่ยอมรับ
รวม	11	5	6	15	12	

จากตารางที่ 4 สามารถจัดกลุ่มหมู่บ้านในประเด็นความเป็นชุมชนได้ 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มหมู่บ้านที่มีความเป็นชุมชนมาก และกลุ่มหมู่บ้านที่มีความเป็นชุมชนน้อย (คำว่า “มาก” หรือ “น้อย” ในที่นี้หมายถึงมาก/น้อย ภายใต้อำนาจหมู่บ้าน 5 หมู่บ้าน)

(1) หมู่บ้านที่มีความเป็นชุมชนมาก ได้แก่ หมู่ที่ 8 หมู่ 9 และหมู่ 1

(2) หมู่บ้านที่มีความเป็นชุมชนน้อย ได้แก่ หมู่ที่ 6 และหมู่ 7

2.1 ความเป็นชุมชน: กระบวนการสร้างกับการรักษาความเป็นชุมชน

มีข้อสังเกตบางประการที่เกี่ยวข้องกับความเป็นชุมชน ได้แก่

ประการแรก ระยะเวลาของการตั้งถิ่นฐาน อาจจะไม่ใช่องค์ประกอบที่สำคัญของความเป็นชุมชนในทุกกรณี จากข้อมูลพบว่า กรณี หมู่ 8 และ 9 ซึ่งเป็นหมู่บ้านใหม่ แต่ก็มีความเป็นชุมชนอยู่มาก ทั้งนี้เนื่องจากหมู่บ้านทั้งสองมีกระบวนการสร้างความเป็นชุมชน กล่าวคือ เริ่มจากการตั้งถิ่นฐานในลักษณะที่ต่างคนต่างย้ายเข้ามาอยู่ โดยการซื้อที่ดินที่จัดสรรหรือเข้ามาซื้อบ้านกรณีสถาบันจัดสรร ซึ่งส่วนใหญ่ไม่รู้จักกันหรือเรียกว่า ไม่ได้มีความเป็นชุมชนมาก่อน หลังจากนั้น เริ่มสร้างความสัมพันธ์ภายในหมู่บ้านผ่านกลไกการจัดตั้งทางการ เช่น การประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน ช่วยทำให้นผู้นำและแกนนำได้มีโอกาสพบปะกัน รวมถึงการสร้างกิจกรรมร่วมให้ชาวบ้านได้ทำร่วมกัน กรณี

หมู่ 9 อาศัยกิจกรรมในวันสำคัญๆ ทางวัฒนธรรมประเพณี เช่น การทำบุญตักบาตรในวันขึ้นปีใหม่ การพัฒนาชุมชนวันที่ 12 สิงหาคมและ 5 ธันวาคม การรณรงค์หาผู้สูงอายุในวันสงกรานต์ ในขณะที่หมู่ 8 นอกจากอาศัยกิจกรรมดังกล่าวข้างต้นแล้ว มีกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์ในหมู่บ้านได้อย่างดี ก่อนที่จะแยกเป็นหมู่บ้านทางการได้ร่วมกันจัดการปัญหาเกี่ยวกับขยะและที่รกร้างของหมู่บ้าน ทำให้ผู้นำมีความเข้าใจกันเป็นอย่างดี ในขณะที่หมู่บ้านเก่าแก่ กรณีหมู่ 1 ความเป็นชุมชนอาจจะเสื่อมลงเมื่อเทียบกับในอดีต แต่ก็ยังรักษาความเป็นชุมชนไว้ได้ด้วย ความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ และความศรัทธาในศาสนาโดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุที่ยังมีการเข้าวัดเพื่อทำบุญ ฟังเทศน์ฟังธรรมอย่างสม่ำเสมอ

ประการที่สอง กิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณี ช่วยสร้างความเป็นชุมชนได้ดี แต่กิจกรรมทางวัฒนธรรมจะต้องเป็นวัฒนธรรมกลางๆ กล่าวคือ เป็นวัฒนธรรมของชาติผสมผสานด้วยวัฒนธรรมท้องถิ่น ทั้งนี้เนื่องจากคนที่เข้ามาอยู่ มาจากหลากหลายวัฒนธรรม ทั้งภาคเหนือ ภาคกลาง กรุงเทพฯ ฯลฯ จึงจะสามารถดึงคนเข้าร่วมได้มาก

ประการที่สาม ขนาดและลักษณะทางกายภาพของหมู่บ้าน เป็นปัจจัยสำคัญอย่างหนึ่งของการสร้างความเป็นชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหมู่บ้านที่ไม่มีความเป็นชุมชนตั้งแต่ต้น ต้องอาศัยลักษณะทางกายภาพที่เอื้อหรือเป็นโอกาสที่ช่วยให้คนในหมู่บ้านได้พบปะ เห็นหน้าค่าตาอย่างเป็นประจำ ซึ่งในประเด็นขนาดและกายภาพของหมู่บ้านสามารถดูได้จาก หมู่ที่ 6 ซึ่งมีมากกว่า 10 ซอย แต่ละซอยแยกจากกันอย่างชัดเจนและไม่มีเส้นทางเชื่อมในแต่ละซอย โอกาสที่คนในหมู่บ้านจะพบเจอกันมีน้อยมาก ในขณะที่หมู่ 8 และ 9 มีทางเข้าหมู่บ้านซึ่งเป็นทางหลักทางเดียว โอกาสที่คนในหมู่บ้านจะได้เห็นหน้าและรู้จักกันมีมาก

2.2 รูปแบบความสัมพันธ์ของผู้นำ

ในเรื่องความเป็นชุมชน ประเด็นหนึ่งที่สำคัญและเกี่ยวข้องกับการทำงานของผู้นำหญิงคือ ในเรื่องรูปแบบความสัมพันธ์ของผู้นำของหมู่บ้านที่ศึกษา จำแนกได้เป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบแรก ความสัมพันธ์ของผู้นำที่มีความเป็นเอกภาพและอยู่ในระดับดี ซึ่งพบในหมู่ 8 และ หมู่ 9 รูปแบบที่สอง ความสัมพันธ์ของผู้นำในระดับปานกลาง กล่าวคือ สามารถทำงานร่วมกันได้บ้าง ได้แก่ หมู่ที่ 1 และรูปแบบที่สาม ความสัมพันธ์ของผู้นำที่อยู่ในระดับไม่ดี กล่าวคือมีความขัดแย้งแบ่งออกเป็นก๊กเป็นเหล่า ได้แก่ หมู่ 6 และ หมู่ 7 การจำแนกรูปแบบความสัมพันธ์ก็เพื่อทำความเข้าใจในเรื่องการสื่อสารในหมู่บ้านและบทบาทของผู้นำหญิงในการสื่อสาร ตลอดจนการทำงานของผู้นำหญิงซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไป

3. การสื่อสารในหมู่บ้าน

การสื่อสารเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญอย่างยิ่งต่อความเป็นหมู่บ้านและมีความสัมพันธ์กับความเป็นชุมชนอย่างมาก สำหรับในประเด็นการสื่อสารนั้น สามารถสรุปเป็นตารางได้ ดังนี้

ตารางที่ 5 วิเคราะห์รูปแบบการสื่อสารในหมู่บ้าน

หมู่ที่ รูปแบบ การสื่อสาร	หมู่ 1			หมู่ 6			หมู่ 7			หมู่ 8			หมู่ 9		
	มี (/)	ไม่ ทาง การ	ความถี่	ผู้ การ สื่อ	มี (/)	ไม่ ทาง การ	ความถี่	ผู้ การ สื่อ	มี (/)	ไม่ ทาง การ	ความถี่	ผู้ การ สื่อ	มี (/)	ไม่ ทาง การ	ความถี่
1.ประชุมแบบหน้า	/	ทางการ	เฉลี่ย เดือนละ ครั้ง	ผู้นำกับ ผู้นำ	/	ทางการ	ปีละ 1-2 ครั้ง	ผู้นำกับ ผู้นำ	-	-	-	ผู้นำกับ ผู้นำ	/	ทางการ	เฉลี่ย เดือนละ ครั้ง
2.แลกเปลี่ยนพูด คุยในกลุ่มแกนนำ	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	ผู้นำกับ ผู้นำ	/	ไม่ เป็น ทางการ	เฉลี่ย เดือนละ สองครั้ง
3.ปากต่อปาก	/	ไม่ เป็น ทางการ	ทุกวัน	ผู้นำกับ ผู้นำ กับ ชาวบ้าน	/	ไม่ เป็น ทางการ	ทุกวัน	ผู้นำกับ ผู้นำ กับ ชาวบ้าน	/	ไม่ เป็น ทางการ	ทุกวัน	ผู้นำกับ ผู้นำ กับ ชาวบ้าน	/	ไม่ เป็น ทางการ	ทุกวัน
4.เสียงตามสาย	/	ทางการ	อาทิตย์ ละ 2-3 ครั้ง	ผู้นำกับ ชาวบ้าน	/	ไม่ เป็น ทางการ	ปัจจุบันไม่ได้ใช้ (ชำรุด)	ผู้นำกับ ผู้นำ กับ ชาวบ้าน	/	ทางการ	อาทิตย์ ละ 1-2 ครั้ง (ได้นอนไม่ หลับ)	ผู้นำกับ ผู้นำ กับ ชาวบ้าน	/	ทางการ	อาทิตย์ ละ 1-2 ครั้ง
5.หนังสือเชิญ	/	ทางการ (กลุ่มแม่ บ้าน)	เฉลี่ยปี ละ 3 ครั้ง	ผู้นำกับ สมาชิก แม่บ้าน	-	-	-	-	-	-	-	-	/	ทางการ	ปีละ 2 ครั้ง
6.ประชุมหมู่บ้าน	/	ทางการ	1-2 ครั้ง/ปี	ผู้นำกับ ชาวบ้าน	-	-	-	ผู้นำกับ ชาวบ้าน	/	ทางการ	1-2 ครั้ง/ปี	ผู้นำกับ ชาวบ้าน	/	ทางการ	1-2 ครั้ง/ปี

3.1 รูปแบบการสื่อสารในหมู่บ้าน

จากตารางที่ 5 รูปแบบการสื่อสารที่พบในพื้นที่ที่ศึกษามี 6 รูปแบบ ได้แก่ ประชุมแกนนำ แลกเปลี่ยนพูดคุยในกลุ่มแกนนำ ปากต่อปาก เสียงตามสาย ประชุมหมู่บ้านและจดหมาย โดยในแต่ละหมู่บ้านมีจำนวนรูปแบบไม่เท่ากัน แต่รูปแบบการสื่อสารหลักที่มีในทุกหมู่บ้านคือ การสื่อสารด้วยวิธีปากต่อปาก ซึ่งเป็นการสื่อสารแบบเดียวที่มีการสื่อสารทุกวัน รูปแบบการสื่อสารที่ใช้รองลงมาได้แก่ เสียงตามสาย ซึ่งมีในทุกหมู่บ้าน โดยเฉลี่ยจะมีการประกาศเสียงตามสายประมาณอาทิตย์ละ 2 ครั้ง ส่วนมากเป็นเนื้อหาที่เกี่ยวกับนโยบายต่างๆ ของรัฐที่ผู้ใหญ่บ้านไปรับทราบมาจากทางอำเภอ รวมถึงการประชาสัมพันธ์งานของ อบต. รวมทั้งการขอความร่วมมือชาวบ้านในการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ แต่ในเรื่องประสิทธิภาพของเสียงตามสายมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ มีประสิทธิภาพมาก ได้แก่ หมู่ 1 หมู่ 8 และหมู่ 9 สำหรับเสียงตามสายของหมู่ 7 มีประสิทธิภาพน้อย เนื่องจากได้ยินไม่ทั่วถึง และหมู่ 6 ปัจจุบันไม่ได้ใช้เนื่องจากเครื่องชำรุดและยังไม่มีกรซ่อมแซม

สำหรับการประชุมประกอบด้วย การประชุมแกนนำอย่างเป็นทางการ ซึ่งมีในหมู่ 1 หมู่ 8 และหมู่ 9 เฉลี่ยเดือนละครั้ง การประชุมหมู่บ้านในหมู่ 1 หมู่ 7 หมู่ 8 และหมู่ 9 เฉลี่ยปีละ 1-2 ครั้ง นอกจากนี้ยังมีการสื่อสารที่เป็น การพบปะแลกเปลี่ยนแบบไม่เป็นทางการระหว่างแกนนำ ซึ่งพบในหมู่ 8 และ หมู่ 9 ซึ่งเป็นการสื่อสารที่มีค่อนข้างบ่อย การที่หมู่ 8 และหมู่ 9 สามารถใช้การประชุมไม่เป็นทางการระหว่างแกนนำ เนื่องจากแกนนำในหมู่บ้านของทั้งสองหมู่บ้านมีความสัมพันธ์กันค่อนข้างดี และมีผลอย่างมากต่อการสร้างความเข้าใจร่วมกันในบรรดาผู้นำหมู่บ้าน ซึ่งนำไปสู่การสร้างและขอความร่วมมือจากชาวบ้านในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ได้มาก ในขณะที่หมู่บ้านอื่นๆ เนื่องจากความสัมพันธ์ของแกนนำมีลักษณะที่ขัดแย้งกัน จึงไม่สามารถใช้รูปแบบการสื่อสารด้วยการประชุมอย่างไม่เป็นทางการได้ สำหรับการสื่อสารด้วยจดหมายเชิญหรือจดหมายแจ้ง พบในหมู่ 1 และ หมู่ 9 ซึ่งใช้ในบางกรณีเท่านั้น เฉลี่ยปีละ 1-2 ครั้ง

3.2 ระดับการสื่อสารในหมู่บ้าน

สำหรับระดับการสื่อสารในหมู่บ้าน พิจารณาจากคู่มือการสื่อสารในแต่ละรูปแบบการสื่อสารพบว่า มีการสื่อสารใน 3 ระดับ ได้แก่ การสื่อสารระหว่างผู้นำกับผู้นำ ผู้นำกับชาวบ้านและชาวบ้านกับชาวบ้าน แต่ส่วนมากเป็นการสื่อสารระหว่างผู้นำกับชาวบ้านผ่านรูปแบบการสื่อสารต่างๆ ได้แก่ เสียงตามสาย การประชุมหมู่บ้าน จดหมายแจ้งหรือเชิญประชุมและปากต่อปาก รองลงมาเป็นการสื่อสารระหว่างผู้นำกับผู้นำ ผ่านการประชุมแกนนำทางการแลกเปลี่ยนพูดคุยไม่เป็นทางการ และปากต่อปาก สำหรับการสื่อสารระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้าน พบว่า มีเพียงการสื่อสารในรูปแบบปากต่อปากเท่านั้น

อาจกล่าวได้ว่า การสื่อสารในหมู่บ้านโดยภาพรวม เป็นการสื่อสารแนวดิ่งจากบนลงล่างมากกว่าจะเป็นจากล่างขึ้นบน (มีการเสนอความต้องการของชาวบ้านต่อผู้นำบ้าง แต่มีน้อยมาก) ส่วนการสื่อสารในแนวนอน เป็นการสื่อสารระหว่างผู้นำด้วยกัน ซึ่งเป็นการสื่อสารทั้งเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ (เฉพาะหมู่ 8 และหมู่ 9) และการสื่อสารระหว่างชาวบ้านด้วยกันด้วยวิธีปากต่อปาก อย่างไรก็ตาม มีความแตกต่างกันในรายละเอียด แม้จะเป็นการ

สื่อสารในรูปแบบเดียวกันของแต่ละหมู่บ้าน เช่น ในรูปแบบการประชุมแกนนำอย่างเป็นทางการ พบว่า จำนวนของผู้นำตลอดจนในเรื่องเนื้อหาของการสื่อสารในหมู่ 8 และ 9 ก็จะมีมากกว่า หมู่ 6

3.3 บทบาทของผู้นำกับการสื่อสารในหมู่บ้าน

ในเรื่องบทบาทของผู้นำกับการสื่อสาร พบว่า ผู้นำมีบทบาทค่อนข้างมากต่อการสื่อสารในหมู่บ้าน ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากรูปแบบการสื่อสารที่กล่าวมาข้างต้น โดยเฉพาะการสื่อสารระหว่างผู้นำกับผู้นำและผู้นำกับชาวบ้าน ซึ่งเริ่มจากผู้นำ (ทั้งผู้ใหญ่บ้านและ สอบต.) ไปปรับทราบเกี่ยวกับนโยบาย แผนงานและโครงการต่างๆ จากนั้นก็จะแจ้งให้ผู้นำคนอื่นๆ ผ่านการประชุมแกนนำ การแลกเปลี่ยนไม่เป็นทางการ และปากต่อปาก จากนั้นก็จะแจ้งให้ชาวบ้านทราบ ผ่านเสียงตามสาย ปากต่อปาก การประชุมหมู่บ้าน หรือจดหมาย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเรื่องหรือประเด็นและความเป็นชุมชน

4. ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นชุมชนกับการสื่อสาร

ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นชุมชนในตารางที่ 6 กับรูปแบบการสื่อสารในตารางที่ 5 สามารถจัดความสัมพันธ์ได้ดังนี้

ตารางที่ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นชุมชนกับรูปแบบการสื่อสาร

รูปแบบการสื่อสาร	ระดับความเป็นชุมชน			
	มาก (หมู่ 9/8/1)		น้อย (หมู่ 6/7)	
	มี	ลักษณะ	มี	ลักษณะ
ประชุมแกนนำ	/	เฉลี่ยเดือนละครั้ง	/	มีเฉพาะหมู่ 6 ปีละ 1-2 ครั้ง
แลกเปลี่ยนพูดคุยในกลุ่มแกนนำ	/	มีในหมู่ 8 และ 9 ช่วยสร้างความเข้าใจและความสามัคคีในกลุ่มแกนนำ	-	เนื่องจากความขัดแย้งในกลุ่มแกนนำของหมู่บ้าน
ปากต่อปาก	/ เหมือนกันในทุกหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นหมู่บ้านที่มีความเป็นชุมชนมากหรือหมู่บ้านมีความเป็นชุมชนน้อย			
เสียงตามสาย	/	เฉลี่ยอาทิตย์ละ 2 ครั้ง	/	ยกเว้นหมู่ 6 ปัจจุบันไม่ได้ใช้
หนังสือเชิญ	/	ใช้บางกรณีแต่ไม่บ่อย	-	-
ประชุมหมู่บ้าน	/	เฉลี่ยปีละ 1-2 ครั้ง	/	ยกเว้นหมู่ 6 ไม่มีการประชุม

จากตารางที่ 6 พบว่า รูปแบบการสื่อสารที่มีเหมือนกันในทุกหมู่บ้านคือ ปากต่อปาก แต่รูปแบบการสื่อสารอื่นๆ ขึ้นอยู่กับระดับของความเป็นชุมชน กล่าวคือ หมู่บ้านที่มีความเป็นชุมชนมาก ได้แก่ หมู่ที่ 8 หมู่ 9 และหมู่ 1 จะมีรูปแบบการสื่อสารมากกว่าหมู่บ้านที่มีความเป็นชุมชนน้อยคือ หมู่ที่ 6 และหมู่ 7 อาทิเช่น ในหมู่ 8 และหมู่ 9 มีรูปแบบการสื่อสารระหว่างแกนนำที่ไม่เป็นทางการ แต่ไม่พบในหมู่ 6 และหมู่ 7 ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับรูปแบบความสัมพันธ์ของผู้นำในหมู่บ้าน ซึ่งมีความสัมพันธ์กันดีในหมู่ 8 และหมู่ 9 ในขณะที่ผู้นำมีความขัดแย้งกันในหมู่ 6 และหมู่ 7

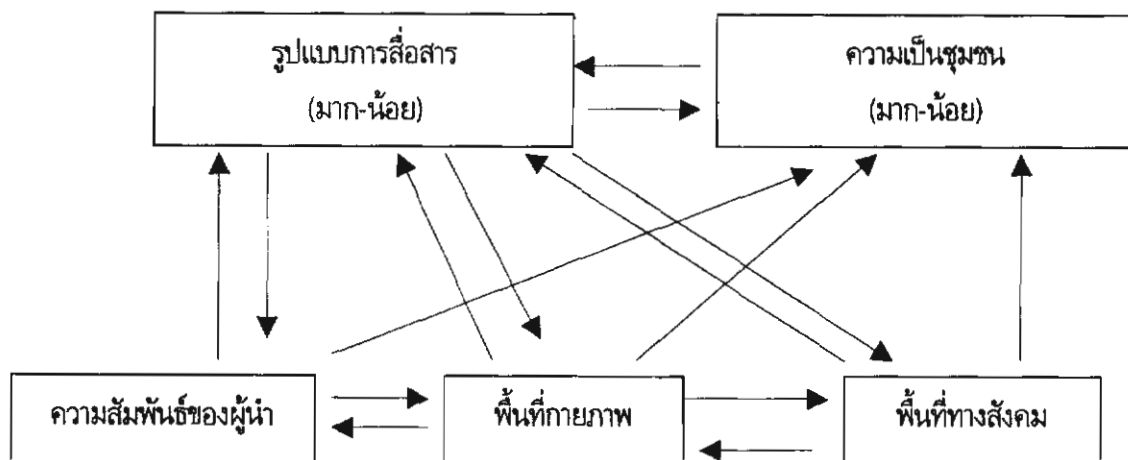
ส่วนรูปแบบการสื่อสารอื่นๆ อาทิเช่น การประชุมแกนนำที่เป็นทางการ แม้จะมีความคล้ายคลึงกันในเชิงรูปแบบ แต่ก็มีความแตกต่างกันทั้งในเชิงปริมาณ (ความถี่ของการสื่อสาร) กล่าวคือ การประชุมแกนนำที่เป็นทางการ หมู่ 6 มีเพียง 1-2 ครั้งต่อปี ในขณะที่หมู่ 1 หมู่ 8 และหมู่ 9 จะมีการประชุมเฉลี่ยเดือนละ 1 ครั้ง

โดยสรุป รูปแบบการสื่อสารมีความสัมพันธ์กับความเป็นชุมชนในลักษณะกลับไปกลับมา (ต่างมีอิทธิพลต่อกัน) ยิ่งมีความเป็นชุมชนมาก กรณี หมู่ 8 หมู่ 9 และหมู่ 1 ยิ่งมีรูปแบบการสื่อสารมาก หรือ รูปแบบการสื่อสารที่มีมากยิ่งนำไปสู่การสร้างและดำรงรักษาความเป็นชุมชนได้มาก ซึ่งจะตรงกันข้ามกับกรณี หมู่ 6 และหมู่ 7

ความเป็นชุมชนจะมีมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับปัจจัยย่อย 3 ตัว ได้แก่ ความสัมพันธ์ของผู้นำ พื้นที่กายภาพ และพื้นที่ทางสังคม โดยในแต่ละชุมชนมีปัจจัยดังกล่าวแตกต่างกัน ซึ่งสามารถจัดได้ 3 กลุ่ม กลุ่มที่หนึ่ง เป็นชุมชนที่ไม่มีปัจจัยทั้ง 3 ตัว ได้แก่ หมู่ 6 กลุ่มที่สอง เป็นชุมชนที่มีปัจจัยเพียงบางตัว ได้แก่ หมู่ 1 และหมู่ 7 และในกลุ่มที่สาม เป็นชุมชนที่มีปัจจัยครบทั้ง 3 ตัว ได้แก่ หมู่ 8 และหมู่ 9 ดังนั้นจะเห็นว่า ชุมชนในกลุ่มที่ 3 มีความเป็นชุมชนมากกว่าชุมชนในกลุ่มที่ 2 และในกลุ่มที่ 1

สำหรับ ปัจจัยย่อยทั้ง 3 ตัว ได้แก่ ความสัมพันธ์ของผู้นำ พื้นที่สาธารณะและพื้นที่ทางสังคม ปัจจัยในแต่ละตัว ก็มีความสัมพันธ์กับรูปแบบการสื่อสารในลักษณะกลับไปกลับมา (มีอิทธิพลต่อกัน) เช่น กรณี หมู่ 8 เนื่องจากความสัมพันธ์ของผู้นำชุมชนค่อนข้างดี จึงทำให้มีและใช้รูปแบบการสื่อสารได้หลากหลายมากกว่าชุมชนอื่นๆ นอกจากนี้ยังพบว่า ปัจจัยย่อยทั้ง 3 ตัว ล้วนแต่มีความสัมพันธ์ระหว่างกัน ดังแผนภูมิที่ 6

แผนภูมิที่ 6 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความเป็นชุมชนกับรูปแบบการสื่อสาร

บทที่ 5

ผู้นำหญิงในตำบลริมดอย

ในบทนี้ เป็นการนำเสนอข้อมูล 3 ตอน ตอนที่หนึ่งเป็นข้อมูลทั่วไปของผู้นำหญิง ซึ่งประกอบด้วย ภูมิหลัง การเข้ามาเป็นผู้นำ การทำงาน ตอนที่สองเป็นข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับผู้นำหญิง ได้แก่ การรับรู้บทบาทของผู้นำ ความ เป็นหญิง พื้นที่การสื่อสารของผู้นำหญิง ศักยภาพการสื่อสารของผู้นำหญิง และแนวทางการนำการสื่อสารไปใช้ในการ พัฒนา ส่วนตอนที่สามเป็นทัศนะของผู้ชายที่มีต่อผู้นำหญิง

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้นำหญิง

นางบานชื่น สุขพลัปลา สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหมู่ที่ 1

ภูมิหลัง

ผู้นำหญิงของหมู่บ้านคือ นางบานชื่น สุขพลัปลา สอบต. หมู่ 1 บ้านพลัปลา หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “พี่ชื่น” อายุ 50 ปี เป็นคนพื้นเพเดิมบ้านพลัปลา สอบต. บานชื่น จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 เคย ประกอบอาชีพเป็นช่างทำผมและตัดเย็บเสื้อผ้า แต่เนื่องจากแพ้น้ำยาทำผมจึงได้เลิกไปเมื่อ 6 - 7 ปีที่แล้ว หลังจาก นั้นได้เมื่อเลิกทำผมก็อยู่บ้านทำงานช่วยเหลือหมู่บ้านเนื่องจากชอบงานพัฒนา ชอบทำงานให้กับหมู่บ้าน ซึ่งขณะนั้น เป็นกรรมการหมู่บ้าน และประธานกลุ่มแม่บ้านของหมู่บ้าน

การเข้ามาเป็น สอบต.

สบต. บานชื่น ได้ทราบข้อมูลเรื่องการสมัครรับเลือกตั้ง สอบต. จากการไปอบรมกับกลุ่มสตรีแม่บ้านใน ระดับอำเภอ ประกอบกับมีพัฒนาการสนับสนุนให้ลงสมัคร สอบต. ในสมัยแรก “ส่วนมากจะได้ไปอบรม เจอพวก เดียวกัน ตอนนั้นให้ลงสมัคร สอบต. เขาก็เชียร์ให้ลงตอนแรกก็ไม่มั่นใจ แล้วพวกที่ทำงานอยู่อำเภอพวกพัฒนาก็ เชียร์ให้ลงด้วย”

ส่วนการลงสมัคร สอบต. สมัยที่ 2 นั้น สอบต. บานชื่น คิดว่าอยากทำงานให้ต่อเนื่องจากสมัยแรก และ อีกประการหนึ่งคืออยากให้ผู้หญิงเข้ามาทำงานในจุดนี้เพราะเห็นว่าคนที่ลงสมัครเป็นผู้ชายหมดอาจไม่สนใจในเรื่อง ของผู้หญิง “คิดว่าอยากทำงานให้มันต่อเนื่อง เพราะงานกำลังดำเนินไป ... ที่นี้คนสมัครมักเป็นผู้ชายหมด ก็เลยคิด ว่าหากไม่มีผู้หญิงเลย ผู้ชายจะไม่สนใจเรื่องนี้ หากสมัยหน้าไม่มีเข้าไป เรื่องการพัฒนาด้านของผู้หญิง อาจจะไม่ดี เท่าที่ควร”

สบต. บานชื่น มีบุคลิกมั่นใจในตนเอง พูดเก่ง แต่จะระวังตัวมากกับคนที่ไม่คุ้นเคย มักเป็นผู้จัดการงาน ต่างๆ แจกจ่ายงานที่ได้รับมอบหมายมาให้กับชาวบ้าน หรือสมาชิกกลุ่มแม่บ้าน

นอกจากจะเป็น สอบต. ของบ้านพลัปลาแล้ว สอบต. บานชื่น ยังมีตำแหน่งอีกหลายตำแหน่ง ได้แก่ รองประธานกลุ่มพัฒนาสตรีอำเภอเมือง (กพสอ.) ประธานกลุ่มพัฒนาสตรีตำบลริมดอย ประธานกลุ่มแม่บ้าน

หมู่บ้านพลับพลา ประธานกลุ่มอาสาพัฒนาชุมชน (อช.) ตำบลริมดอย ประธานกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชน (อสม.) บ้านพลับพลา เลขาธิการกลุ่มอาสาสมัครสาธารณสุขชุมชนตำบลริมดอย เற்றுญิกกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองบ้านพลับพลา เลขาธิการศูนย์ส่งเสริมสวัสดิการบ้านพลับพลา และ สมาชิกศูนย์ประสานงานองค์กรชุมชนตำบลริมดอย (ศอช.)

การทำงาน

(ก) การทำงานกับกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน

กลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านที่ สอบต. บานขึ้น พุดถึงและทำกิจกรรมด้วยได้แก่กลุ่มแม่บ้าน กรรมการหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน ประชาคม ศูนย์ส่งเสริมสวัสดิการ กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กลุ่มเพื่อนรวมพลัง และกลุ่มเพื่อนช่วยเพื่อน

1. กลุ่มแม่บ้านระดับชุมชน

กลุ่มแม่บ้านของบ้านพลับพลา ตั้งขึ้นมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 มีสมาชิกทั้งหมดร้อยละกว่าคน (รายชื่อตามทะเบียนบ้าน) แต่ในความเป็นจริงแล้วมีสมาชิกที่เข้าร่วมทำกิจกรรมอย่างจริงจังประมาณ 10-20 คน เท่านั้น เนื่องจากการรวมตัวของกลุ่มแม่บ้านนั้นเกิดขึ้นยาก เพราะแม่บ้านไม่มีเวลาร่วมกิจกรรม อีกทั้งบางคนก็ไม่ให้ความสนใจในการรวมกลุ่ม กิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านที่ผ่านมาคือ กิจกรรมส่งเสริมอาชีพ เช่น การทำเครื่องดัดสมุนไพร ทำขนมทองม้วน ขนมอบ เย็บผ้า ทำอาหาร รวมไปถึงการให้สมาชิกกลุ่มแม่บ้านกู้ยืมเงิน สอบต. บานขึ้น เป็นประธานกลุ่มแม่บ้านของบ้านพลับพลา การทำงานกับกลุ่มและสมาชิกกลุ่ม การคิดกิจกรรมต่างๆ เช่น การทำขนมอบ การทำเครื่องดัดสมุนไพร เย็บผ้า ฯลฯ เป็นการริเริ่มจาก สอบต. บานขึ้น เป็นส่วนใหญ่ บางครั้งก็มีการพูดคุยกับสมาชิกกลุ่มแม่บ้านที่มีจะทำกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านที่จัดขึ้นร่วมกันประมาณ 4-5 คนก่อนที่จะจัดกิจกรรมหรือของบประมาณจาก อบต. “กิจกรรมของแม่บ้านอย่างขนมอบ ลูกก็ ทองม้วน น้ำสมุนไพรนี่ที่จะคิด แล้วก็เรียกเขามาคุยกันก่อน พวกที่ทำงานกับเราเป็นประจำ แล้วค่อยตกลงกันว่าทำอะไร แล้วค่อยเขียนโครงการของบไปทาง อบต.” ด้านการถ่ายทอดข้อมูลให้แก่สมาชิกกลุ่มแม่บ้านนั้น สอบต. บานขึ้นจะถ่ายทอดข้อมูลที่คิดว่าง่าย และไม่ซับซ้อนเป็นข้อมูลที่มั่นใจแล้วว่าเป็นจริง ไม่ผิดพลาด ส่วนข้อมูลที่ยังไม่แน่ใจหรือเรื่องที่ลึกซึ้งซับซ้อนจะยังไม่บอกสมาชิก เพราะหากไม่เป็นความจริงอาจเกิดผลเสียถึงตนเอง “ที่จะเอาเรื่องง่ายๆ ไม่ซับซ้อนบอกกับสมาชิก เรื่องหนักๆ ลึกๆ ก็ไม่พูด ไม่แน่ใจก็ไม่พูด หากพูดไปแล้วมันล้มขึ้นมาจะเสียเราด้วย อย่างเรื่องแม่บ้านอำเภอเรามีสหกรณ์เขาให้ออมทรัพย์กัน เราก็ยังไม่แน่ใจว่ามันจะมั่นคงหรือเปล่า เราก็ยังไม่บอกสมาชิกเรา เราก็เอาเงินเราไปฝากไว้ก่อน 1 หุ้น 500 บาท เพราะหากสหกรณ์มันล้มขึ้นมา เดี่ยวสมาชิกจะบอกว่าเราได้มันจะเสียเราด้วย” ส่วนการทำงานกับกลุ่มแม่บ้านในบทบาทของ สอบต. นั้น สอบต. บานขึ้น ทำโครงการของบประมาณจาก อบต. ลงมาให้กับกลุ่มแม่บ้าน “ของบประมาณให้แม่บ้าน สมมติปีหนึ่งเขาจะให้เราจัดทำแผนเข้าไป ตั้งบเข้า เราจะแจ้งเข้าไปในหมู่บ้าน เราเป็นคนของหมู่บ้านมาก่อนก็อยากให้หมู่บ้านมีการพัฒนา อย่างหมู่บ้านที่เขาไม่มี อบต. ผู้หญิง เราก็จะบอกเขาให้ทำโครงการมาด้วย”

2. ผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน)

การทำงานกับผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และประชาคมหมู่บ้าน ของ สอบต. บานชื่น นั้นเป็นไปในลักษณะการปรึกษากันในการวางแผนพัฒนาชุมชน หรือจัดกิจกรรมต่างๆ ในชุมชนเพื่อของบประมาณจาก อบต. ไม่ได้ไปหาความต้องการของชาวบ้านโดยตรง แต่ถามจากคณะกรรมการหมู่บ้าน สอบต. บานชื่นแล้วว่า “จะปรึกษาประชาคม พ่อหลวงส่วนมากชาวบ้านเขาจะรู้ว่าการทำงานของเราก็กทำให้ชาวบ้านอยู่แล้ว เขาก็พอใจในส่วนที่เราทำ ส่วนมากเรื่องมันจะออกมาจากกรรมการหมู่บ้านที่มี 9 คน แล้วเดี๋ยวนี้มีประชาคมอีก 20 คน มีพระ ครู ประธานกลุ่มแม่บ้าน อสม. ผู้สูงอายุ จะมาพูดกันว่าจะทำอะไรกัน”

3. ศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ระดับหมู่บ้าน

sobต. บานชื่น เป็นเลขานุการของศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ ซึ่งตั้งขึ้นมาประมาณ 10 ปี ได้เงินจากภาครัฐมาเป็นทุนประมาณ 12,500 บาท กิจกรรมที่ทำคือ ให้อยู่ในอัตราดอกเบี้ยต่ำเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนของชาวบ้าน sobต. บานชื่น และคณะกรรมการศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ จึงจัดทอดผ้าป่าเพื่อหาเงินเข้าศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ อีกทั้งยังจัดกิจกรรมแจกข้าวสารอาหารแห้งแก่ผู้เฒ่าผู้แก่ในวันที่ 5 ธันวาคม sobต. บานชื่น เล่าว่า “ศูนย์ส่งเสริมสหกรณ์ที่รัฐให้งบมาหมู่บ้านละ 12,500 บาท ให้หมู่บ้านบริหารให้มันเพิ่มขึ้นที่เข้าไปช่วยตั้งแต่ยังไม่เป็น sobต. ตอนแรกเข้าไปเป็นเลขาก็จะหาเงินเพิ่มโดยจัดผ้าป่าได้มา 10,000 กว่าบาท ก็ให้ชาวบ้านกู้เก็บดอกน้อย ตอนนี่เพิ่มมาเป็น 80,000 กว่าบาท พอวันพ้อก็จัดซื้อข้าวสารอาหารแห้งไปให้คนเฒ่าคนแก่”

4. กลุ่มกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองระดับชุมชน

กองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง มีกิจกรรมหลักคือให้สมาชิกกู้ยืมเงิน ปัจจุบันมีสมาชิก 160 ครอบครัว ผู้ที่กู้ยืมจริงๆ มีประมาณ 60 กว่าครอบครัว sobต. บานชื่น เป็นทรัพย์สินของกองทุนหมู่บ้าน ทำหน้าที่รับเงินผ่อนชำระคืนจากสมาชิกกองทุนที่กู้เงินกองทุน ทุกๆ วันที่ 8 ของเดือน ณ อาคารเอนกประสงค์

5. กลุ่ม อสม. ระดับหมู่บ้าน

sobต. บานชื่น เป็นประธาน อสม. ของหมู่บ้านพลับพลา ซึ่ง อสม. ในบ้านพลับพลาเปิดศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชนที่อาคารเอนกประสงค์ ในศูนย์มีบริการดูแลสุขภาพเบื้องต้น เช่น วัดไข้ วัดความดัน ปฐมพยาบาลเบื้องต้น จำหน่ายยาที่จำเป็น อีกทั้งเปิดศูนย์ออกกำลังกาย โดยแต่ละวันจะมี อสม. ของหมู่บ้านผลัดเปลี่ยนกันมาดูแลและให้บริการชาวบ้านสม่ำเสมอ ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชนของบ้านพลับพลาได้รับรางวัลศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชนดีเด่นระดับอำเภอเมื่อวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2545

6. กลุ่มอื่นๆ

กลุ่มเพื่อนรวมพลัง เป็นกลุ่มที่ชาวบ้านตั้งขึ้น มีสมาชิกประมาณ 37 ครอบครัว ส่วนใหญ่เป็นชายวัยกลางคน กิจกรรมของกลุ่มคือ ให้สมาชิกกู้เงินเพื่อบรรเทาความเดือดร้อน อีกทั้งมีการออมทรัพย์ลักษณะคล้ายกับกลุ่มฌาปนกิจ โดยมีการเก็บเงินออมจากสมาชิกกลุ่มเดือนละ 100 บาท หากมีสมาชิกกลุ่มเสียชีวิตก็จะมีการเก็บเงินสมาชิกอีกครอบครัวละ 200 บาท เพื่อมอบให้แก่ครอบครัวผู้เสียชีวิตเป็นเงินช่วยเหลือ sobต. บานชื่น ทำงานกับ

กลุ่มนี้เมื่อได้รับเงินงบประมาณของ อบจ. (ตำบลละล้าน หมู่บ้านละ 100,000 บาท) โดยให้กลุ่มนี้กู้เงินไป 25,000 บาท

(ข) การทำงานกับผู้นำชาย

ในส่วนของการทำงานกับผู้นำชายนั้น สอบต. บานชื่น กล่าวว่า สอบต. ในหมู่บ้านเดียวกันทำงานด้วยกัน ปรึกษากันตลอด ส่วนกับผู้ใหญ่บ้านนั้นเมื่อจะทำแผนหรือทำโครงการอะไรก็ต้องปรึกษากับผู้ใหญ่บ้านก่อน และประชุมร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้าน รวมทั้งประชาคมด้วย ส่วนด้านการทำงานใน อบต. สอบต. บานชื่นกล่าวว่า ทำงานกับ สอบต. ชาย ไม่มีปัญหา สอบต. ชาย ส่วนใหญ่แล้วยอมรับ “ก็ไม่ค่อยมีปัญหาเพราะว่าผู้ชายเขายอมรับ เพราะเราทำงานมาหลายด้าน ประสบการณ์เรามีมากเขาก็จะมาปรึกษาดูด้วย รุ่นแรกนี่เป็นการทำงานกับพ่อหลวง ทั้งนั้น ดีไม่ค่อยมีปัญหา แต่รุ่น 2 นี่คือทำงานกันคนละแนวไม่เหมือนกัน เพราะเขาจบสูงมากแต่นับถือเราเป็นรุ่นที่มีบางคนเท่านั้นที่แสดงท่าทีไม่ยอมรับแต่น้อยมาก ใน อบต. ทำงานไม่มีปัญหา ไม่มีแบ่งหญิงชาย สิทธิการเสนอความคิดเห็นเท่าเทียมกัน สอบต. ชายคนอื่นๆ เขาก็ให้เกียรติ สนับสนุน แต่จะมีอยู่คนหนึ่ง ทำทางไม่ชอบผู้หญิงจะขัดคอพิถีพิถัน”

(ค) การทำงานกับหน่วยงานต่างๆ

หน่วยงานต่างๆ ที่ สอบต. บานชื่น ทำงานด้วย ได้แก่ สถานีอนามัยป่าขาม กลุ่มแม่บ้านตำบลริมดอย กลุ่มพัฒนาสตรีอำเภอเมือง องค์การบริหารส่วนตำบล และองค์การบริหารส่วนจังหวัด

ในฐานะประธาน อสม. หมู่ 1 สอบต. บานชื่น ทำหน้าที่ในการประสานงานกับสถานีอนามัยท่าข้าม เพื่อร่วมงานตามแผนงานด้านสาธารณสุข เช่น การประสานเพื่อตรวจสุขภาพผู้สูงอายุ การประชาสัมพันธ์ป้องกันไข้หวัด รวมถึงการประชุมจัดทำแผนงานด้านสาธารณสุขกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สถานีอนามัยโรงพยาบาลแม่และเด็กเป็นต้น

sobต. บานชื่น ประสานงานกับกลุ่มแม่บ้านระดับตำบลริมดอย ในฐานะประธานกลุ่มแม่บ้านระดับตำบล ทั้งนี้ประธานแม่บ้านของทุกหมู่บ้านจะมาประชุมหารือกัน บางทีก็มีการบอกข้อมูลผ่านทางประธานแม่บ้านของหมู่บ้านที่ไม่มี สอบต. ผู้หญิง ให้ของงบประมาณกลุ่มแม่บ้านมาทาง อบต. ด้วย สอบต. บานชื่น บอกว่า “อย่างหมู่อื่นที่เขาไม่มี สอบต. ผู้หญิง เราก็จะบอกเขาให้ทำโครงการมาด้วย พวกผู้หญิงที่เป็นประธานแม่บ้านด้วยว่าให้เขาไปพูดคุย สอบต. บ้านเขา ให้ทำโครงการของผู้หญิงของแม่บ้านด้วย ให้ สอบต. ขอให้ในสมัยหลังนี้แหละ เพราะบางทีผู้ชายไม่เข้าใจเรื่องของผู้หญิง”

กลุ่มพัฒนาสตรีอำเภอเมือง เป็นอีกกลุ่มหนึ่งที่ สอบต. บานชื่น ไปประสานงานในบทบาทของประธานกลุ่มสตรีแม่บ้านตำบลริมดอย และรองประธานกลุ่มพัฒนาสตรีอำเภอเมือง “ที่เข้าไปประชุม ไปประสานต่างๆ ก็จะเป็นเรื่องการขอพลังมวลชนมา เราก็ต้องหาไปให้ได้ แล้วบางทีมันก็มีข้อมูลใหม่ๆ ความรู้ใหม่ๆ ดีๆ มาให้ พี่ก็คิดว่าเราออกไปเอาความรู้มาพัฒนาในตำบลในหมู่บ้านเราให้ดีขึ้น”

ด้านการติดต่อประสานงานกับ อบจ. นั้น สอบต. บานชื่นทำในเรื่องการเขียนโครงการขออนุมัติงบประมาณมาลงหนึ่งล้านมาลงในหมู่บ้านและติดตามโครงการ เมื่อได้งบประมาณมาแล้วจึงนำมาให้ชาวบ้านนำไปตั้งกลุ่ม เรื่องที่ติดต่อกับ อบจ. อีกเรื่องหนึ่งคือ การทำขนมทองม้วนไปวางขายที่ สหกรณ์ไทยพัฒนา ซึ่ง นายก อบจ. เปิดโอกาสให้กับกลุ่มแม่บ้านอำเภอเมืองเชียงใหม่มาสินค้าไปวางขายสินค้าที่ขึ้นสองของห้างสรรพสินค้าเทสโก้โลตัส

นางฤทัย แซ่มชื่น สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหมู่ที่ 6

ภูมิหลัง

ผู้นำหญิงของหมู่บ้านได้แก่ นางฤทัย แซ่มชื่น หรือ สอบต. ฤทัย พื้นเพเป็นคนในเมือง บริเวณวัดจอกปิอก พ่อแม่มีอาชีพค้าขายกับข้าวบริเวณตลาดสด หลังจากเรียนจบมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้เข้าทำงานเป็นพนักงานบริษัทลานนาเครดิต จากนั้นจึงเรียนต่อที่วิทยาลัยครูในขณะนั้น ปัจจุบันกำลังศึกษาทางด้านนิติศาสตร์ที่มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ครอบครัวของ สอบต. ฤทัย เป็นครอบครัวที่มีฐานะปานกลาง สามีประกอบอาชีพทนายความประจำธนาคารกรุงเก่า มีบุตร 1 คน ปัจจุบันศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรี สอบต. ฤทัย และครอบครัวย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านห้วยน้ำงาม เมื่อปี พ.ศ. 2526

การเข้ามาเป็น สอบต.

sobต. ฤทัย ได้รับเลือกตั้งให้เป็น sobต. หมู่ 6 เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2543 โดยครั้งแรกลงสมัครในปี พ.ศ. 2538 แต่ไม่ได้รับเลือก sobต. ฤทัย มองว่าที่ไม่ได้รับเลือกครั้งแรกเนื่องจาก ในช่วงนั้นชาวบ้านยังไม่เข้าใจบทบาทของ อบต. มากนัก เหตุผลสำคัญที่ทำให้ sobต. ฤทัย ตัดสินใจสมัครเข้ารับการเลือกตั้ง sobต. ในครั้งแรกเนื่องจากมีชาวบ้านส่วนหนึ่งมาขอให้ลงสมัคร ส่วนในครั้งที่สอง ชาวบ้านกลุ่มเดิมก็ขอให้ลงสมัครอีก ประกอบกับโดยส่วนตัวมองว่า การทำงานของ อบต. ที่ผ่านมา ไม่ได้กระจายผลประโยชน์จากโครงการต่างๆ อย่างเป็นธรรม จากการที่ได้เข้ามาเป็น sobต. sobต. ฤทัย มองว่า เป็นงานที่หนักมาก “มันก็เหมือนการเมืองทั่วๆ ไป มันย่อมมีคู่แข่ง ถ้ามีคู่แข่ง... เอาคุณเป็น...ฉันเป็น...พัฒนาหมู่บ้านให้ดีที่สุด เลิศที่สุด ก็จบ...แต่ถ้ามีมากกว่าหนึ่งคู่แข่ง การแก่งแย่งชิงดีก็ย่อมมีอยู่เสมอ “

sobต. ฤทัย มองว่าตนเองเป็นคนตรงไปตรงมา มีความเชื่อมั่นในตนเองสูง ยึดถือเรื่องของการรักษาภาพพจน์เป็นสำคัญ การจะร่วมงานกับใครก็ต้องพิจารณาแล้วว่า ทำแล้วดี ติดลบ หรือเสมอตัว การที่เป็นคนแบบนี้รู้ว่า มีทั้งจุดแข็งและจุดอ่อน จุดแข็งคือการเป็นคนตรง ทำให้สะดวกใจที่จะทำงาน แต่จุดอ่อนคือความไม่อ่อนตัว ยึดหยุ่น บางครั้งไม่สามารถทำงานร่วมกันกับกลุ่มผู้นำอื่นๆ ได้ดี

การทำงาน

(ก) การทำงานกับกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน

กลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน ได้แก่ กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มผู้นำ กลุ่มธุรกิจรวมซื้อเพื่อการบริโภค

1. ผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่บ้าน สมาชิก อบต. ประธานแม่บ้าน)

สำหรับการทำงานกับกลุ่มผู้นำ เนื่องจากมีการแบ่งชั่วโมงงานเป็น 2 ชั่วโมง แต่ไม่ถึงกับขัดแย้งแบบแตกหัก จึงพบว่ามีการทำงานร่วมกันอยู่บ้างโดยเฉพาะในการตกลงเพื่อแบ่งงานกันทำ เช่น แบ่งโครงการที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจาก อบต. ไปรับผิดชอบ แต่ต้องมีข้อมูลก่อนว่ามีงบประมาณเท่าไร จากนั้นก็มาคุยกัน หรือแม้แต่กรณีแจกผ้าห่ม ซึ่งหมู่ 6 ได้รับความช่วยเหลือ 30 คน ก็จะแบ่งกันกับ สอ.บต. วาสนา คนละ 15 ผืน ต่างฝ่ายต่างไปหาวิธีการของตนเองในการดำเนินการ วิธีการแบ่งงานส่วนมากใช้การประชุมในระดับแกนนำ ซึ่งผู้เข้าร่วมประกอบด้วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน สมาชิก อบต. ประธานแม่บ้าน ประชาคมหมู่บ้าน มีบางโครงการที่ทำงานร่วมกันบ้าง เช่น โครงการสืบชะตาและรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุเมื่อวันที่ 13 เมษายน พ.ศ. 2545 ซึ่งโครงการดังกล่าว สอ.บต. ฤทัย เป็นผู้รับผิดชอบในภาพรวม และ สอ.บต. วาสนา เป็นผู้รับผิดชอบในการไปซื้อของดำหัว เป็นต้น

2. กลุ่มผู้สูงอายุระดับชุมชน

กลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งไม่ได้มีการทำงานในรูปของกลุ่มที่ชัดเจน สอ.บต. ฤทัย ทำหน้าที่ทำโครงการพัฒนาคุณภาพชีวิตและขอสนับสนุนงบประมาณจาก อบต. เช่น โครงการรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ

3. กลุ่มอื่นๆ เช่น กลุ่มธุรกิจรวมซื้อเพื่อการบริโภคระดับชุมชน

กลุ่มธุรกิจรวมซื้อเพื่อการบริโภค เป็นกลุ่มที่ตั้งขึ้นโดย สอ.บต. ฤทัย เป็นผู้ริเริ่มในปี พ.ศ. 2543 มีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือและรวมกลุ่มชาวบ้านทางด้านอาหาร การลดค่าใช้จ่ายและการจัดสวัสดิการให้สมาชิก ปัจจุบันมีสมาชิก 26 คน ในปี พ.ศ. 2544 กลุ่มได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรพึ่งตนเอง ปัจจุบัน สอ.บต. ฤทัย เป็นที่ปรึกษากลุ่ม โดยทำหน้าที่ในการคิด ริเริ่ม กำหนดระเบียบ กติกากลุ่ม และประสานขอรับการสนับสนุนทางด้านข้อมูลและงบประมาณจากภายนอกมาสนับสนุนกลุ่ม เช่น งบประมาณจาก อบต. งบประมาณกระตุ้นเศรษฐกิจตำบลละล้า เป็นต้น หลังจากคิดและปรึกษากับแกนนำกลุ่ม 2-3 คน (ประธานกลุ่มและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในฐานะกรรมการกลุ่ม) ก็เชิญสมาชิกมาประชุมเพื่อแจ้งให้ทราบ สอ.บต. ฤทัย มองว่า “เราจะต้องคิดก่อน จากนั้นถ้าเป็นเรื่องที่ไม่แน่ใจว่ามันจะถูกต้องหรือไม่ จะต้องหาและตรวจสอบข้อมูลก่อน หากมั่นใจจึงจะแจ้งสมาชิก....หากจะมาคิดร่วมกันตั้งแต่ต้นเป็นเรื่องที่ทำไต่ยาก หลายเรื่องจะต้องอาศัยความรู้...” ในประเด็นการเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรพึ่งตนเอง ส่วนมากผู้ที่ไปเข้าร่วมจะเป็นแกนนำกลุ่ม และยังไม่ค่อยมีข้อมูลที่ชัดเจนว่ากลุ่มได้ประโยชน์จากการเข้าร่วมเครือข่ายในด้านไหน อย่างไร

(ข) การทำงานกับผู้นำชาย

ในประเด็นการทำงานกับผู้นำชาย พบว่า สอ.บต. ฤทัย ไม่ค่อยทำงานร่วมกับผู้นำชาย โดยเฉพาะกับผู้ใหญ่บ้าน เนื่องจากความสัมพันธ์ที่ไม่ราบรื่นเท่าที่ควร จะมีก็แต่ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านคือนายนพดล ซึ่งอยู่คนละชั่วโมงกับผู้ใหญ่บ้าน (หมู่ 6 มีผู้ช่วย 3 คน คนที่เป็นหลักคือผู้ช่วยอำนวยการ) สอ.บต. ฤทัย มีการพบ

ปะทุคุยกับผู้นำชายอยู่บ้างก็เฉพาะในที่ประชุม ซึ่ง สอบต. ฤทัย จะไปเข้าร่วมบ้าง โดยเฉพาะในการประชุมเพื่อจัดสรรงบประมาณ

(ค) การทำงานกับหน่วยงานต่างๆ

sobt. ฤทัย ทำงานกับเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรพึ่งตนเอง โดยนำกลุ่มธุรกิจรวมซื้อเพื่อการบริโภคเข้าร่วมสมาชิกเครือข่าย ส่วนมากจะเป็นการเข้าร่วมประชุมกับกรรมการเครือข่ายประจำเดือน โดยมีแกนนำกลุ่มอีก 2 คน สลับกันเข้าร่วม ได้แก่ ประธานกลุ่มและผู้ช่วยนพดล ในฐานะกรรมการกลุ่ม การเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายทำให้แกนนำกลุ่มรู้ข้อมูลความเคลื่อนไหว และคำแนะนำต่างๆ ในการดำเนินงานของกลุ่มธุรกิจรวมซื้อ แต่ก็ไม่ได้นำมาใช้ประโยชน์ในการดำเนินงานมากนัก และระยะหลังผู้แทนกลุ่มรวมซื้อก็ไม่ค่อยได้เข้าร่วมประชุมประจำเดือนของเครือข่าย

นอกจากเครือข่ายฯ แล้ว sobt. ฤทัย ทำงานกับหน่วยงานภายนอกอีกมาก ซึ่งขึ้นอยู่กับประเด็นหรือเรื่องราวที่ต้องการทำ เช่น เรื่องฉาปนกิจสงเคราะห์ sobt. ฤทัย ก็ประสานงานกับประชาสงเคราะห์อำเภอ ติดต่อหาข้อมูลจากผู้รู้ ขอความร่วมมือจากคนรู้จักเพื่อช่วยหาข้อมูลประกอบการตัดสินใจ หรือกรณีการเสนอกิจกรรมของกลุ่มธุรกิจรวมซื้อเพื่อการบริโภค sobt. ฤทัย ประสานงานกับพัฒนาชุมชนอำเภอเพื่อขอรับทราบข้อมูลที่จะนำมาจัดทำโครงการ เป็นต้น

นางวาสนา พาโชค สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหมู่ 6

ภูมิหลัง

ผู้นำหญิงอีกคนหนึ่งของหมู่บ้านคือ นางวาสนา พาโชค สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เดิมชื่อ "พร" เป็นชาวสุโขทัย สามีเป็นคนจังหวัดแพร่ ซึ่งเป็นผู้ใหญ่วัย 60 ปี เดิมมีอาชีพค้าขายรถยนต์มือสอง เข้ามาอยู่ในหมู่ 6 เมื่อปี พ.ศ. 2526 sobt. วาสนา มีตำแหน่งและบทบาทหลากหลายนอกเหนือจากการเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (sobt.) แล้ว ยังเคยเป็นประธานแม่บ้านตำบลและประธานแม่บ้าน หมู่ 6 ประธาน อสม. ของหมู่บ้าน

การเข้ามาเป็น sobt.

sobt. วาสนา เป็น sobt. มาแล้ว 6 ปี (2 สมัย) สาเหตุที่ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็น sobt. เนื่องจากเห็นว่า คนที่เข้ามาทำงานเพื่อส่วนรวมมีน้อย และเหตุผลส่วนตัวคือต้องการเข้ามาช่วยงานของผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นสามีด้วยบุคลิกลักษณะของ sobt. วาสนา เป็นคนที่มีมนุษยสัมพันธ์ ซึ่งดูได้จากการพูดจา คุยง่าย ทำที่เป็นกันเองให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะกลุ่มแม่บ้านตำบล อบต. และหน่วยงานภายนอก จะเห็นการปรากฏตัวในทุุกกิจกรรม

การทำงาน

(ก) การทำงานกับกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน

เนื่องจาก สอบต. วาสนา มีหลายบทบาท ทำให้ สอบต. วาสนา มีงานและกลุ่มคนในหมู่บ้านที่ต้องติดต่อสัมพันธ์ที่หลากหลาย ได้แก่

1. กลุ่มแม่บ้านระดับชุมชน

กลุ่มแม่บ้าน แต่เดิม สอบต. วาสนา เป็นประธานในปี พ.ศ. 2545 มีการเปลี่ยนแปลงประธานกลุ่มเป็น นางแวตดาว รัตนา โดย สอบต. วาสนา จะอยู่ในบทบาทของที่ปรึกษากลุ่ม และจะเป็นผู้นำข้อมูลที่ตนเองได้รับมา และเห็นว่าเกี่ยวข้องกับกลุ่มแม่บ้าน ถ่ายทอดให้กับประธานแม่บ้าน และหากต้องการให้กลุ่มแม่บ้านไปร่วมกิจกรรมตามที่ภายนอกต้องการ (ทั้งในส่วนของกิจกรรม อบต. อบจ. และหน่วยราชการต่างๆ) ทาง สอบต. วาสนา ก็จะแจ้งไปยังประธานแม่บ้าน

2. กลุ่ม อสม. ระดับชุมชน

กลุ่ม อสม. มีสมาชิก 7 คน ส่วนมาก สอบต. วาสนา ในฐานะประธาน ได้รับข้อมูลจากสถานีอนามัย ปาขาม ให้ดำเนินกิจกรรมในหมู่บ้าน ประธานก็จะประสานกับสมาชิกให้มาร่วมกันทำกิจกรรม เช่น การรณรงค์ป้องกันโรคไข้เลือดออก นอกจากงานด้านสาธารณสุขแล้ว สอบต. วาสนา ยังอาศัย อสม. เป็นกลุ่มพลังในการดำเนินกิจกรรมอื่นๆ ในหมู่บ้าน เช่น การเก็บข้อมูลหมู่บ้าน การจัดงานสืบชะตาหมู่บ้าน การกระจายข้อมูลข่าวสาร เป็นต้น

(ข) การทำงานกับผู้นำชาย

การทำงานกับผู้นำชายโดยเฉพาะผู้ใหญ่บ้านกับผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เป็นไปด้วยดี ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากผู้ใหญ่บ้าน (สามี ภรรยา) และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (นายอำนวย) ก็เป็นกลุ่มเดียวกับผู้ใหญ่บ้าน การทำงานของ สอบต. วาสนา ส่วนมากจะผ่านผู้ใหญ่บ้าน "...จะปรึกษากับพ่อหลวงทุกครั้ง...พ่อหลวงก็จะให้คำปรึกษาว่าควรจะทำอย่างไร..ถ้าต้องการกระจายข้อมูลข่าวสารให้ชาวบ้านทราบพ่อหลวงก็จะประกาศเสียงตามสาย...เราทำงานไม่แยกกัน...งานของพ่อหลวง..ก็ช่วยกัน...ในหมู่บ้านก็มีพ่อหลวง ผู้ช่วย ประธานแม่บ้าน.อสม..เวลาจะทำอะไรก็คนกลุ่มนี้แหละ....ก็ต้องทำอย่างนี้ เพราะชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ค่อยสนใจ ...และยังมีแบ่งพรรคแบ่งพวกอีกด้วย..."

(ค) การทำงานกับหน่วยงานต่างๆ

ส่วนใหญ่การทำงานกับภายนอก ก็สัมพันธ์กับบทบาทของ สอบต. วาสนา ซึ่งได้แก่การประสานกับสถานีอนามัยปาขาม กรณีที่มีแผนงาน กิจกรรมโครงการที่ต้องการความร่วมมือจาก อสม. การเข้าร่วมกับกลุ่มแม่บ้านตำบลริมดอย กรณีที่กลุ่มแม่บ้านตำบลต้องการความร่วมมือจากแม่บ้านในหมู่บ้านไปร่วมงานต่างๆ

นางจันทร์ศรี บัวผ่อง สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหมู่ที่ 7

ภูมิหลัง

สำหรับผู้นำหญิงของหมู่บ้าน คือ นางจันทร์ศรี บัวผ่อง ปัจจุบัน อายุ 40 ปี เดิมอาศัยอยู่อีกหมู่บ้านหนึ่ง เมื่อมีการเวนคืนที่ดินเพื่อก่อสร้างสถานที่ราชการ ครอบครัวได้ย้ายมาอยู่อีกฝากของถนน ซึ่งเป็นที่นาเดิม โดยมาอาศัยเป็นครอบครัวแรกๆ มีพี่น้องทั้งหมด 4 คน สอบต. จันทร์ศรี เป็นคนที่ 3 และเป็นผู้หญิงคนเดียว พ่อเคยเป็นกรรมการหมู่บ้าน และผู้ทรงคุณวุฒิของหมู่ 7 สอบต. จันทร์ศรี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ที่ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน ในขณะที่เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อปี พ.ศ. 2544

สบต. จันทร์ศรี ทำงานหาเลี้ยงชีพตั้งแต่ยังเล็กๆ เคยขายล็อตเตอรี่ 2 ปี ทำงานในโรงงานเย็บผ้า 1 ปี หลังจากนั้นเป็นช่างตอกตุลลายภาชนะอลูมิเนียมในเมือง ต่อมาปี พ.ศ. 2529 ได้แต่งงานกับพนักงานไฟฟ้าการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค หลังจากมีครอบครัวได้ทำงานในโรงงานทำอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ 2 ปี ระหว่างปี พ.ศ. 2531 – พ.ศ. 2538 เปิดร้านอาหารและเครื่องดื่มร่วมกับญาติ ต่อมาสามีต้องลาออกจากงานประจำ เพื่อประกอบอาชีพอิสระ โดยรับเหมาติดตั้งระบบไฟฟ้าในบ้านและช่วยกันดูแลลูกชาย 1 คน เมื่อต้นปี พ.ศ. 2545 สามีเสียชีวิตจากอุบัติเหตุ

การเข้ามาเป็น สอบต.

แรงผลักดันที่ทำให้เข้ามาเป็น สอบต. เนื่องจาก อดีต สอบต. สมัยแรกถึงเองประมาณไปให้กลุ่มของตนเองมาก ไม่ได้ดูภาพรวมของหมู่บ้าน เช่น ถนนเข้าบ้านบางสายไม่ได้ทำ แม้จะไปบอกแล้วก็ยังไม่ดำเนินการ ครั้งแรกสามีของ สอบต. จันทร์ศรี จะสมัคร สอบต. แต่ชาวบ้านบอกว่า “สามีเป็นคนใจร้อน ถึงแม้จะใจกว้าง ให้พี่ลงสมัครแทนสามี” ในช่วงนั้นมีผู้สมัครทั้งหมด 10 คน เป็นผู้ชาย 7 ผู้หญิง 3 คน สอบต. จันทร์ศรี ได้คะแนนทั้งหมด 126 คะแนน

ในเรื่องการทำงาน สอบต. จันทร์ศรี ได้รับการช่วยเหลือจาก สอบต. หญิง บางคนในตำบลเป็นอย่างดี สอบต. จันทร์ศรี บอกว่า “ระยะที่พี่ไม่ได้เข้าประชุม อบต. พี่ดาวจะโทรศัพท์มาบอกว่า ตอนนี้ พี่นี้แต่ละหมู่บ้านจะมีเงินอุดหนุนจาก อบต. หมู่บ้านละ 80,000 บาท มีการติดต่อกันตลอด”

การทำงาน

(ก) การทำงานกับกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน

กลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านแก่งโงะ ที่ สอบต. จันทร์ศรี พูดถึงและได้ทำกิจกรรมร่วมกันก็มีกลุ่มผู้นำหมู่บ้าน กลุ่มสตรีแม่บ้าน และกลุ่มเยาวชน ส่วนกลุ่มต่างๆ ที่เหลือในหมู่บ้านไม่ได้เข้าไป

1. ผู้นำชุมชน

การทำงานในกลุ่มผู้นำหมู่บ้าน ส่วนใหญ่จะไปขอคำปรึกษามากกว่า สอบต. จันทรศรี บอกว่า “อยากจะได้หลากหลายความคิด ปรึกษาหารือ หลากหลายความคิด ของคนในกลุ่มหมู่บ้าน อย่างกลุ่มผู้ใหญ่บ้าน เวลาว่างก็จะไปประสานเค้า คือเค้าเป็นผู้นำท้องถิ่น ปกครองท้องถิ่น อย่างเวลามีข่าวประชาสัมพันธ์ ทางนี้ก็จะไปพูดกับเค้า อย่างจะมีการแจกผ้าห่ม แจกอะไร ของงบประมาณที่นี่ ก็จะไปหาหรือผู้ใหญ่บ้านว่าคนนั้นควรจะให้ไหม เค้าก็จะแนะนำ แต่หลักจริงๆ ก็คือผู้ใหญ่บ้าน ที่จะไปพูดไปปรึกษา เค้าก็จะบอก เรียกเรามาพูด”

2. กลุ่มเยาวชนระดับชุมชน

กลุ่มเยาวชน สอบต. จันทรศรี บอกว่าได้ของงบประมาณมาสนับสนุนเยาวชน “อย่างเด็ก เยาวชน ถ้ามีงบประมาณ อย่างกรมพลศึกษาเค้ามีอุปกรณ์ ฟุตบอล ก็จะเรียกกลุ่มนี้มาพูดก่อน และก็จะมีการประกาศเสียงตามสาย มาประชุมกัน เพื่อว่าผู้ใหญ่บ้านจะประกาศให้”

3. กลุ่มแม่บ้านระดับชุมชน

สอบต. จันทรศรี ให้ความสำคัญกับกลุ่มแม่บ้านมากเพราะตนเองเป็นสมาชิกของกลุ่มด้วย “เวลามีโครงการ มีงบประมาณอะไรมาก็จะดึงมา อย่างกลุ่มเดิมเค้าก็จะทำแทน แต่ตอนนี้มันไม่ได้ทำเป็นกลุ่ม.. คือกลุ่มมีภาระหน้าที่ ต่างคนต่างมีภาระหน้าที่อะไรกันก็จะแยกไป”

(ข) การทำงานกับผู้นำชาย

ส่วนมากจะปรึกษาหรือขอคำแนะนำจากผู้ใหญ่บ้าน แต่กับ สอบต. ชาย ในหมู่บ้านยังมีความเข้าใจไม่ตรงกัน จึงไม่ได้ประสานกันเท่าที่ควร มีความพยายามปรับเข้าหาแต่ไม่สำเร็จ “ของอย่างนี้มันพูดยาก บางทีเค้าก็เป็นผู้ชายจริง แต่บางครั้งเค้าก็เกิน แม้กระทั่งบางครั้งก็รู้สึกขัดกันบ้าง เค้าเป็นผู้ชายที่มีการศึกษาสูง เค้าก็จะพูดของเขาเชื่อมั่นในตนเอง พยายามจูนหาเค้า บางครั้งมันจะเป็นสิ่งที่อดใจ พูดยาก และบางครั้งทำให้ห่อหุ้ม ก็จะไปหาเค้าถามว่าโครงการนี้เอาแบบไหนดี คือจะไปหาหรือเค้า บางครั้งก็ตอบว่า ไม่ต้องเอาโครงการนี้ เอาไปเปลี่ยนเป็นโครงการอื่นละ”

(ค) การทำงานกับหน่วยงานต่างๆ

การทำงานกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งในลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ถ้าเป็นทางการจะทำหนังสือไป ส่วนใหญ่จะเป็นการขอรับการสนับสนุนผู้มีความรู้มาสอนเป็นเรื่อยๆ “อย่างคราวที่แล้ว ทำแทนกะ ก็ไปเชิญวิทยากร เค้าเรียกว่าพัฒนาการอำเภอ” ในบางครั้งก็ไปประสานเอง เช่น ตอนจัดงานกีฬาฟุตบอลในหมู่บ้านตั้งงบประมาณแล้วไม่เพียงพอต้องไปขอสนับสนุนจาก สส. และที่อื่น “คือตอนนั้นมันกำลังใหม่อยู่กะ ตอนเข้ามาใหม่พอเราไปจัดจริงๆ อย่างปีก่อน จัดจริงๆ มันไม่พอ ต้องไปขอคนนั้นคนนี้ละ ปีนี้ก็เลยตั้งไว้ 30,000 คะ ปี 45 ตั้งไว้ 30,000 บาท”

นางประไพพรรณ สุขดี สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหมู่ที่ 8

ภูมิหลัง

สอบต. ของหมู่บ้านสุกกายสุขใจคนแรกคือ นางประไพพรรณ สุขดี ชื่อเล่นว่า “ดาว” อายุ 49 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 2 และมาเรียนการศึกษาผู้ใหญ่ต่อ เมื่อได้เป็น สอบต. สมัยแรกจนจบระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย สอบต. ประไพพรรณ เกิดที่อำเภอพัว และย้ายตามบิดาซึ่งเป็นข้าราชการไปอยู่หลายอำเภอจนกระทั่งมาอยู่ที่ตำบลริมดอยนี้เมื่อปี พ.ศ.2529 ในตอนนั้นบริเวณที่อยู่ยังมีบ้านไม่กี่หลัง ส่วนใหญ่เป็นป่า และถนนเข้าหมู่บ้านก็เป็นลูกรัง มีแต่ฝุ่น

ตอนที่แต่งงานอายุ 22 ปี แต่งงานแล้วก็เย็บผ้าและค้าขายบ้าง ตอนหลังมีรถไถก็รับจ้างไถนา พอมาอยู่ที่ตำบลริมดอย ตอนแรกก็รับจ้างเย็บผ้าไถ และขายกล้วยเตี้ยว แต่เลิกไปเมื่อลูกสาวคนเดียวเรียนจบระดับปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยเอกชน ซึ่งขณะที่ลูกสาวเรียนอยู่ สามี่ซึ่งหย่าร้างกันช่วยส่งลูกเรียนด้วย ก่อนที่จะได้เป็น สอบต. สมัยแรก สอบต. ประไพพรรณ ยังคงเย็บผ้าบ้าง แต่ไม่ได้ค้าขาย ขณะเดียวกันก็ไปร่วมกิจกรรมกลุ่มแม่บ้าน ร่วมงาน อสม. บ้าง ต่อมาก็ทำแต่งงานของหมู่บ้าน ไม่ได้เย็บผ้าอีก

การเข้ามาเป็น สอบต.

ปี พ.ศ. 2538 เป็นสมัยแรกของการเป็น สอบต. ซึ่งไม่มีการแข่งขัน และก่อนลงสมัครก็ไม่รู้ว่า สอบต. จะต้องทำอะไรบ้าง “ตอนที่เข้ามาแรกๆ ก็ไม่รู้เพราะตอนแรกเราจะทำกันในรูปของกรรมการหมู่บ้าน แล้วพอพอทลวงรู้เรื่องที่จะมี อบต. ก็เอามาเล่าให้ฟัง พอทลวงบอกว่าถามใครก็ไม่มีใครเป็น ก็เลยอยากให้พี่กับพี่จิงจิตรลองลงไปด้วย ก็ไปสมัคร ตอนนั้นไม่มีการคัดเลือกในหมู่บ้านนะ”

เมื่อเข้าไปทำงาน อบต. สมัยแรกนั้น ปีแรกๆ ถนนและที่ดินในหมู่บ้านยังไม่ได้โอนเป็นที่สาธารณะ จึงไม่ได้มีโครงการพัฒนาหมู่บ้าน จนกระทั่งปลายปีที่สอง จึงติดต่อไปทางเจ้าของหมู่บ้านให้ยกที่ดินให้เป็นที่ดินสาธารณะ ต่อจากนั้นจึงเริ่มทำโครงการของงบประมาณเข้ามาในหมู่บ้าน และเมื่อครบ 4 ปีแล้ว สอบต. ประไพพรรณ ยังเห็นว่างานที่อยากทำ ยังทำได้ไม่หมด จึงเข้ามาทำต่อในสมัยที่สอง ช่วงที่เข้าไปเป็น อบต. สมัยแรก สอบต. ประไพพรรณ ก็ได้เป็นกรรมการบริหาร แต่สมัยที่สองนี้ไม่ได้เป็นแล้ว ซึ่ง สอบต. ประไพพรรณ มองว่า “ช่วงที่ไม่ได้อยู่ในบริหารจะสบาย เมื่อก่อนที่อยู่บริหารจะไม่ได้พูด พูดไม่เป็น แต่พออยู่ในสมาชิกได้พูด เพราะต้องดูแลตรวจสอบอะไรเป็นอย่างไร งานตรงนี้ยังไม่ทำ อันนั้นทำหรือยัง งบประมาณได้เท่าไร เงินเอาไปใช้อะไรบ้าง”

ลักษณะของ สอบต. ประไพพรรณ เป็นคนที่มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจ ซึ่ง สอบต. ประไพพรรณ สะท้อนถึงตัวตนของตนเองว่า “พี่เป็นคนหัวแข็ง ตั้งใจทำงาน จดจ่อต้องทำให้สำเร็จ แล้วก็ไม่ผวน แต่ก็ฟังคนอื่น” ทั้งนี้ผู้ที่ทำงานร่วมกันก็พูดถึง สอบต. ประไพพรรณว่า “ซีไม่โท เป็นคนใจร้อน โผผวน”

ปัจจุบันนอกจากจะเป็น สอบต. แล้ว สอบต. ประไพพรรณ ยังเป็นประธาน อสม. ตำบลริมดอย และหมู่บ้านสุกกายสุขใจ ประธานแม่บ้านของหมู่บ้านสุกกายสุขใจ รองประธานแม่บ้านตำบลริมดอย คณะกรรมการเอดส์

ตำบลริมตอ และเป็นอาสาสมัครกาชาดอำเภอเมือง ทั้งนี้เมื่อเดือนมีนาคม พ.ศ. 2545 สอบต. ประไพพรรณ ได้รับรางวัล “อสม. ดีเด่น” ด้วย

การทำงาน

(ก) การทำงานกับกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน

กลุ่มต่างๆ ในบ้านสุขกายสุขใจที่ สอบต. ประไพพรรณ พูดถึงและทำกิจกรรมร่วมกันก็มีกลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชนและกลุ่มผู้นำหมู่บ้าน

1. กลุ่มแม่บ้านระดับชุมชน

การทำงานกับกลุ่มแม่บ้าน สอบต. ประไพพรรณ บอกว่า “เวลาประชุมกันพี่ก็จะหาข้อมูลจากการประชุม และเวลาเราไปเห็นอะไรที่อื่นมาแล้วดี พี่ก็จะพูดให้ฟัง มากคุยกันว่าอะไรดี จะทำอะไร ส่วนมากอาจจะไม่ใช่ประชุมแต่เป็นการคุยกัน พี่จะมีความคิดที่ว่าเราต้องการอะไร จะคิดว่าจะไปหามาจากจุดนั้นจุดนี้มาให้”

2. กลุ่มเยาวชนระดับชุมชน

สำหรับกลุ่มเยาวชน สอบต. ประไพพรรณ ให้ข้อมูลว่า “เราต้องเรียกเขามา มันเหมือนว่าเราเป็นผู้ใหญ่ แล้วเขาเป็นเด็ก อะไรเราก็ต้องทำให้เขา”

3. ผู้นำชุมชน

ส่วนกลุ่มผู้นำหมู่บ้านนั้น การทำงานของ สอบต. จะมีลักษณะ “อิงกับผู้ใหญ่บ้าน” เวลาที่ สอบต. ได้ข้อมูลอะไรมาก็จะบอกกับผู้ใหญ่บ้าน “บอกว่าจะมีโครงการอะไรบ้าง เสร็จแล้วก็เอาความคิดของพี่กับพี่จงจิตมาพูดกัน ในที่ประชุม ถามที่ประชุม ผู้ใหญ่บ้าน กรรมการ และประชาคม ให้เขาช่วยคิด หากมีอะไรที่ไม่ดีต้องเปลี่ยนแปลง หรือจะเพิ่มอะไรก็จะคุยกัน ประชุมกันตลอด จะทำงานเป็นเนื้อเดียวกัน”

4. กลุ่มกองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมืองระดับชุมชน

สำหรับกลุ่มนี้ สอบต. ประไพพรรณ เล่าว่า ทางกลุ่มตั้งกรรมการขึ้นมา ตัว สอบต. ประไพพรรณ เองไม่ได้เป็นกรรมการ แต่เป็นที่ปรึกษาด้านเอกสารต่างๆ

5. กลุ่มอื่นๆ เช่น กลุ่มฌาปนกิจ

กลุ่มฌาปนกิจซึ่งเดิมเป็นกลุ่มออมทรัพย์ที่ สอบต. ประไพพรรณ บอกว่ามีส่วนในการตั้งกลุ่มขึ้นมา ต่อมา มีการนำเอากลุ่มฌาปนกิจมารวมด้วยโดยไม่ได้ไปจดทะเบียนตามกฎหมาย สอบต. ประไพพรรณ จึงไม่ได้เข้าร่วม เพราะเห็นว่าไม่ถูกต้อง จึงเกิดความขัดแย้งกับกลุ่มดังกล่าว

(ข) การทำงานกับผู้นำชาย

การทำงานในช่วงปีแรกๆ ก็มีปัญหา แต่พอปีหลังๆ สอบต. ชาย เริ่มเห็นว่าผู้หญิงให้ความสำคัญในเรื่องของการของบประมาณซื้อของเข้าหมู่บ้านเยอะ จึงเริ่มเห็นความสำคัญของผู้หญิง ส่วนการแบ่งงานกันนั้น หากเป็น

งานหนักก็ให้ผู้ชาย ส่วนผู้หญิงจะทำงานที่ต้องรอบคอบ งานพิถีพิถัน แต่หากเป็นการตรวจงาน เช่น ไปตรวจงานในป่าช้าตอนกลางคืน ทุกคนต้องไปตามหน้าที่ จะไม่มีการแบ่งหญิงชาย

(ค) การทำงานกับหน่วยงานต่างๆ

มีทั้งลักษณะที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ “ส่วนมากจะคุ้นเคย บางที่ไม่ต้องเป็นทางการ บางทีก็ไม่เข้าหา สอ. นะ จะโทรฯ หาประธาน อสม. ตำบลอื่นๆ หรือทางอำเภอก่อนก็มี” ส่วนที่เป็นทางการนั้นจะทำหนังสือเป็นลายลักษณ์อักษร เช่น การของบประมาณสร้างถนนจากองค์การบริหารส่วนจังหวัด “ทำโครงการขอไปที่ อบจ. แล้วขอให้พ่อหลวงไปส่ง เพราะมันจะมีงบประมาณหนึ่งล้าน พี่เลยทำโครงการเข้าไปต่างหาก ทำหนังสือไปแบบเป็นทางการ ติดตามเองแต่ให้พ่อหลวงเป็นคนประสานงานให้”

นางจงจิตร ไพศาล สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลหมู่ 8

ภูมิหลัง

นางจงจิตร ไพศาล ชื่อเล่นว่า “ฟ้า” อายุ 50 ปี เรียนจบทางด้านพยาบาล สาขาคหกรรมศาสตร์อนามัย เคยทำงานที่ศูนย์บริการโลหิต สภากาชาดไทย กรุงเทพฯ เมื่อตั้งท้องลูกคนเล็ก ได้ลาออกมาขายแฮมเบอร์เกอร์และขนมเค้กอยู่ที่บ้าน ปลายปี พ.ศ. 2519 จึงย้ายมาอยู่จังหวัดเชียงใหม่ เมื่อสองปีแรกยังคงขายแฮมเบอร์เกอร์ จึงเหน็ดเหนื่อยมาก ขณะนั้นลูกยังเล็กและแม่ก็ไม่สบาย สามีจึงบอกว่าไม่ต้องทำแล้ว สอ.บต. จงจิตร ก็ว่างอยู่เกือบปีหนึ่ง แต่ความที่ไม่ชอบอยู่ว่างต่อมาจึงขายขนมจีน ทำอาหารปิ่นโตส่งตามบ้าน และไปเช่าแผงขายของพวกไม้แกะสลักที่ไนท์บาร์ซาร์ในตอนกลางคืน สอ.บต. จงจิตร มีลูกสองคน เป็นชายหนึ่งคนและหญิงอีกหนึ่งคน ขณะนี้ทั้งคู่เรียนจบและทำงานแล้ว ส่วนสามีของ สอ.บต. จงจิตรนั้นทำงานที่สำนักงานของรัฐแห่งหนึ่งในจังหวัดเชียงใหม่ ตอนแรกครอบครัวของ สอ.บต. จงจิตร ก็ไม่ได้สนับสนุนนักกับการที่เข้ามาทำงานในหมู่บ้าน แต่พอเข้ามาแล้วทุกคนก็ยอมรับให้ทำ

นอกจากนี้ สอ.บต. จงจิตรยังมีตำแหน่งอื่นๆ ทั้งอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน ประธานอาสาสมัครพัฒนาชุมชนหมู่บ้าน รองประธานกลุ่มแม่บ้าน เลขาธิการกลุ่มแม่บ้านระดับตำบล อาสาสมัครปศุสัตว์ระดับตำบล และอนุกรรมการกลุ่มแม่บ้านระดับอำเภอ

การเข้ามาเป็น สอ.บต.

ปี พ.ศ. 2527 สอ.บต. จงจิตรและครอบครัวได้ย้ายเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านสุกกายสุขใจนี้ “เข้ามาตั้งแต่เป็นป่าเขาเผ่าชยะกัน พอดีที่ทางหน้ันยังไม่ได้ถม มันเป็นหลุม ก็บอกให้เขาเอาขยะมาทิ้งในหลุม เวลานั้นทั้งขยะก็สลายไปบ้าง ก็จะตัดไม้ยราพเผากับขยะเลย คือเหม็นวันเดียวเลย ไม่ใช่ตกเย็นก็เหม็น เหม็นทุกวัน ก็จัดกลุ่มช่วยกัน จนมาคัดเลือกกรรมการหมู่บ้านเขาก็เอาไปเป็นกรรมการหมู่บ้าน จนมาถึง อบต. เขาก็ให้ สมัยแรกนี่อย่าเรียกว่าคัดเลือกเลย เพราะไม่ได้ลงแข่ง พ่อหลวงบอกให้ไปสมัคร แต่ด้วยความไม่เต็มใจไปจนวันสุดท้าย”

ตอนแรก สอบต. จงจิตร ก็ไม่เข้าใจว่า สอบต. จะต้องทำอะไรบ้าง จึงถามจากผู้ใหญ่บ้าน และไปศึกษาหน้าที่ของ สอบต. ว่ามีอะไรบ้าง ขณะเดียวกันก็มีโอกาสไปเข้าอบรมเตรียมการที่จะเป็น สอบต. ซึ่งศูนย์สตรีล้านนาเป็นผู้จัด เมื่อรับทราบหน้าที่ของ สอบต. แล้ว สอบต. จงจิตร ก็ไม่รู้สึกเดือดร้อน เพราะเห็นว่าเป็นงานในลักษณะเดียวกันกับที่ทำอยู่แล้ว “อบต. พัฒนาทุกอย่างในหมู่บ้าน สมัยแรกที่เป็น บ้านจัดสรรนี้ยังไม่ได้โอนถนนให้เป็นที่สาธารณะ จึงไม่มีสิทธิ์พัฒนา ปีแรกขออะไรก็ได้เลยขอถึงขยะ พอปีที่สองเริ่มโอนถนน เลยขอถนนลาดยางเส้นเมน และทำถนนตามซอย”

การทำงานของ สอบต. จงจิตร กับ สอบต. ประไพพรรณ ในฐานะสมาชิกสภา อบต. สอบต. จงจิตรบอกว่าสนิทกับ สอบต. ประไพพรรณ มาก คุยกันตลอด บางทีก็ทะเลาะกันเถียงกันอยู่สองคน แต่ก็ตกลงกันได้ แก้ไขปัญหาได้ตลอด งานหนักทั้งสองคน ความรับผิดชอบมาก บางทีตอนเช้าประชุมพร้อมกัน แล้วตอนบ่ายก็ออกไปทำงานคนละที่ สอบต. จงจิตร บอกว่า “โชคดีที่เราสองคนทำงานเข้าหากัน อาจเป็นเพราะที่เป็นคนไม่มากเรื่อง อะไรก็ได้ แต่ที่ดาวเขาเป็นคนใจร้อน โผงผาง คือถ้าเป็นเรื่องการทำงานแล้วนี้ หากมีความคิดไม่ตรงกันก็จะมาคุยกัน พูดถึงการทำงานร่วมกัน เรื่องอารมณ์นี้ที่สำคัญ บางครั้งเรื่องบางเรื่องเราก็ไม่เอามาคิด อีกอย่างคิดว่าเราไม่จำเป็นต้องมานั่งคิด เพราะทุกอย่างที่ทำได้ก็เพื่อส่วนรวม เราไม่เคยทำอะไรเพื่อตัวเอง ทำให้สบายใจขึ้น” สำหรับการทำโครงการนั้น สอบต. จงจิตร บอกว่าคิดร่วมกันกับ สอบต. ประไพพรรณ แต่ สอบต. ประไพพรรณ จะเป็นคนพิมพ์

การวางแผนในอนาคต สอบต. จงจิตร คิดว่าสมัยหน้าจะไม่ลงสมัคร สอบต. แล้ว พอแล้วทุกอย่าง “คือมันนานเกินไปที่มาอยู่ตรงนี้แล้วก็อาจจะพอเพื่อให้คนอื่นที่มีความคิดใหม่ๆ มาทำ เพราะอะไรก็แล้วแต่ถ้ามันนานเกินไป ความคิดสร้างสรรค์มันจะไม่มี ให้คนที่มีความคิดใหม่ๆ เข้ามาทำบ้าง เขาอาจจะอยากเข้ามาทำงานตรงนี้ แต่ไม่มีโอกาสเราก็อาจจะเปิดโอกาสให้เขา” โดยมองว่าต้องเป็นคนที่รู้จักออกมาช่วยงานสังคม ส่วนความเก่งนั้นไม่จำเป็น “ของอย่างนี้มันฝึกกันได้ เพราะพื้นที่ก็จากไม่เป็นอะไรเลย มาจากคนที่คอยดูแลเรื่องขยะถึงได้เข้ามาเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน ไฟไหม้เราก็จัดทำกัน ไม่ได้คิดว่าจะมาตรงจุดนี้ เราตั้งใจอยากเห็นว่าหมู่บ้านเราสะอาด ไฟกิ่งสว่างไม่อันตราย เราคิดอยู่เท่านั้น แต่เดี๋ยวนี้ไม่เห็นมีใครออกมาทำงาน พอบอกเขากลับว่าไม่ใช่หน้าที่”

การทำงาน

(ก) การทำงานกับกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน

1. กลุ่มแม่บ้านระดับชุมชน

sobt. จงจิตร เล่าว่า “ของแม่บ้านจะมีทุนรอนสำหรับแม่บ้านที่มันลดลง บางทีแม่บ้านอยากมีความรู้เรื่องการทำอาหารแห้ง ทำขนมอบ แล้วก็มีอุปกรณ์อย่างอื่น อย่างเรียนทำขนมอบ ค่าวิทยากรก็แสนจะสูง อุปกรณ์ก็แพง เราเลยต้องของบประมาณมาสนับสนุน แล้วประกาศว่าใครสนใจสัก 20 คน ก็มาสมัครเรียนกัน ชุดแรกเข้ามาทำพอเก่งก็ให้สอนชุดต่อไป ก็จะไม่เสียค่าวิทยากร เสียแต่ค่าวัสดุอุปกรณ์ พอเงินเหลือจากส่วนนั้นก็เอามาเป็นค่าอาหารกลางวันซะ”

2. กลุ่มเยาวชนระดับชุมชน

สำหรับกลุ่มนี้ก็จัดกิจกรรมในรูปกีฬาเด็กและเยาวชน โดยหาชุดให้เด็กใส่ จัดหาอุปกรณ์กีฬา มีเงินสนับสนุนให้นักกีฬาเพื่อเป็นทุนออกไปแข่งที่อื่นด้วยและทางสนับสนุนการจัดกีฬาทุกปี

3. กลุ่มอื่นๆ

มีการพูดคุยกัน แล้วถามความต้องการของคนในกลุ่ม “พี่จะถามหลายๆ กลุ่มดูว่ามีข้อมูลความต้องการอะไรที่แต่ละกลุ่มต้องการตรงกัน อย่างน้อย 3 ใน 4 กลุ่มบอกว่าต้องการอันนี้ พี่จะถือว่านี่แหละคือคำตอบ ถ้าเราไม่ไปคุยกับเขา เราก็ไม่สามารถรู้ได้เลยว่าเขาพอใจหรือไม่พอใจ แต่หากเราได้ไปหาข้อมูลตรงนั้นก่อน เราก็สามารถมาคุยกันในที่ประชุมได้ว่า ชาวบ้านต้องการอะไร” สำหรับโครงการที่สนับสนุนผู้หญิงโดยเฉพาะที่ตั้งไว้เป็นหลักคือโครงการของกลุ่มสตรีแม่บ้าน เป็นงบอุดหนุนจะมีทุกปี โครงการของผู้สูงอายุ แม่บ้าน แล้วก็กีฬาเด็กและเยาวชน

(ข) การทำงานกับผู้นำชาย

“ถ้าเป็นการปฏิบัติงานเท่าที่ทำมา 6-7 ปี นี่ถือว่าไม่แตกต่างกัน มันจะต่างกันตรงที่ว่าแรกๆ เขาไม่ยอมรับเรา แต่ตอนนี้ถือว่าทำงานได้เป็นเนื้อเดียวกัน แต่เราถือว่าเราละเอียดกว่าเขาตรงที่ว่าเราจะมองลึกกว่า ใจเย็นกว่า อันนี้เป็นข้อได้เปรียบของเรา เรามองอะไรได้ละเอียดลึกซึ้งกว่า บางทีเขามองไม่เห็นปัญหาของผู้หญิง....พูดถึงรูปแบบของการทำงานคิดว่าไม่ต่างกันเลย คือสมองมันไม่ต่างกัน บางครั้งเรากลับมองได้ลึกกว่าเขา แต่ด้านกำลังแล้วเราสู้เขาไม่ได้ คืออย่างงานบางงาน สมมติมีการขุดลอกทางเส้นนี้ เขابอกว่าชาวบ้านมาร้องเรียนว่าฝายพัง เขาก็บอกว่าขุดลอกแล้วเหมือนแล้วค่อยไปซ่อมฝาย เขابอกว่าทำเลย ก็ถามเขาว่า คุณจะทำหน้าอะไร เขابอกว่าไม่เกี่ยวกับก็บอกไปว่าตอนนี้ฝนตก ถ้าจะทำน่าจะทำหน้าแล้งหรือไม่ก็ทำก่อนฝน แต่ไม่ใช่ทำหน้าฝน คือบางครั้งความคิดเขาเร็ว พอคิดได้ปุ๊บก็จะทำปั๊บ ความรอบคอบจะน้อยกว่า เลยทำให้รู้สึกวุ่นวายบางอย่าง แม้กระทั่งงานอะไรที่ละเอียดๆ เราก็ต้องคอยเตือนเขา บางทีระหว่างที่มีการประชุมมีการเถียงกัน ก็กระซอกกระซิบๆ เราเป็นผู้หญิงมีความอ่อนน้อมอยู่ในตัวก็พยายามแก้ไขสถานการณ์ แทนที่จะมาเถียงกันทำให้มองหน้ากันไม่ติด ก็จะเอาคำพูดที่ดีๆ เข้าไปแทรกคั่นกลางให้ทั้งสองฝ่ายเย็นลง แล้วค่อยมาว่ากันใหม่อีกที”

สรุปผลงานของ สอบต. หมู่ 8 สมัยแรก (พ.ศ. 2538 – พ.ศ. 2542) สอบต. ทั้งสองคนได้ร่วมกันจัดทำโครงการต่างๆ ของหมู่บ้านเพื่อขอรับเงินสนับสนุนจาก อบต. รวมทั้งจัดลำดับความต้องการของหมู่บ้านร่วมกับคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อนำเข้าแผนพัฒนา 5 ปี จนถึงปี พ.ศ. 2542 ซึ่งครบวาระเมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2542 รวมเวลา 4 ปี สรุปได้ดังนี้

ปี พ.ศ. 2538 – พ.ศ. 2539	ถนนต่างๆ ในหมู่บ้าน ยังไม่ได้โอนเป็นถนนสาธารณะ
ปี พ.ศ. 2540	ได้โอนถนนแล้ว จึงได้ขยายเขตไฟฟ้า ไฟกิง ปรับปรุงถนนลาดยาง เส้นเมนใหญ่ ปรับปรุงถมที่เพื่อสร้างอาคารเอนกประสงค์และก่อสร้างอาคารเอนกประสงค์
ปี พ.ศ. 2541	ก่อสร้างถนน คสม. ซอย 1, 2 ซ่อมแซมบ่อพักซอย 1, 2 ก่อสร้างถนน คสล. ซอย 5 และซ่อมแซมบ่อพักซอย 5

ปี พ.ศ.2542

ก่อสร้างถนน คสล. ซอย 5/1 ซ่อมแซมบ่อพักซอย 5/1, 5/2
และจัดทำหอกระจายข่าว

หมายเหตุ: ถนนที่คงค้างอยู่ทุกซอย ได้จัดทำโครงการไว้เรียบร้อยแล้ว

นางบัวแก้ว อยู่สุข ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 9

ภูมิหลัง

สำหรับผู้นำหญิงของหมู่บ้านคือ นางบัวแก้ว อยู่สุข เกิดเมื่อวันที่ 26 สิงหาคม พ.ศ. 2501 อายุ 45 ปี
สามีชื่อ นายอภิเดช อยู่สุข มีบุตรชาย 1 คน อายุ 15 ปี

ผู้ใหญ่บัวแก้ว พื้นเพเป็นคนจังหวัดลำพูน จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 จากโรงเรียนในจังหวัดลำพูน
และศึกษาต่อในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ที่โรงเรียนบริหารธุรกิจพิษณุโลก เริ่มทำงานครั้งแรกเมื่อปี
พ.ศ. 2524 ในตำแหน่งพนักงานการเงิน สหกรณ์โคนมจำกัด และได้เลื่อนตำแหน่งเป็นสมุห์บัญชีใน 4 เดือนต่อมา
หลังจากที่ทำงานในสหกรณ์โคนมเป็นเวลา 1 ปี จึงได้ลาออกมาประกอบธุรกิจส่วนตัว เป็นเวลา 5 เดือน และในปี
พ.ศ. 2526 สหกรณ์โคนมได้ชวนให้กลับไปทำงานอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งในครั้งนี้งานอีก 1 ปี จึงได้พักเพื่อดูแลลูกและ
ครอบครัว ต่อมาได้ทำงานในตำแหน่งพนักงานบัญชีบริษัทแสงตะวันวิลล่าอยู่ระยะหนึ่ง และในปี พ.ศ. 2533 ได้เข้า
ไปทำงานในตำแหน่งพนักงานบัญชีและการเงินของบริษัทเจียงแอนด์ซัน เป็นเวลา 2 ปีเศษ

ปี พ.ศ. 2535 ผู้ใหญ่บัวแก้ว เรียนตัดเย็บเสื้อผ้า ณ โรงเรียนสารพัดช่าง และได้ยึดอาชีพตัดเย็บเสื้อผ้า
ตั้งแต่นั้นมา และด้วยเหตุที่ผู้ใหญ่บัวแก้วเป็นคนที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี อภัยภัยดี ชอบช่วยเหลือผู้อื่นรวมถึงกิจกรรม
ของหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านคนเดิมจึงได้ขอให้เป็นประธานกลุ่มแม่บ้าน และประธานอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน
(อสม.) ประกอบกับสามีเป็น สอบต. ทั้งสองสมัย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 ผู้ใหญ่บัวแก้ว ก็ได้ช่วยเหลืองานของ
สามีมาโดยตลอด

การเข้ามาเป็นผู้ใหญ่บ้าน

เมื่อวันที่ 29 กรกฎาคม พ.ศ. 2544 ได้มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านหมู่ 9 ซึ่งผู้ใหญ่บ้านคนเดิมหมดวาระลง
ผู้ใหญ่บัวแก้ว จึงลงสมัครรับเลือกตั้ง ขณะนั้นมีผู้สมัครทั้งสิ้น จำนวน 4 คน เป็นชาย 2 คน และหญิง 2 คน ซึ่งผู้
ใหญ่บัวแก้ว ชนะการเลือกตั้งด้วยคะแนน 112 คะแนน ผู้ลงสมัครอีก 3 คน มีคะแนน 44 คะแนน 38 คะแนน
(ผู้ใหญ่บ้านคนเดิม) และ 28 คะแนน (ผู้หญิงอีก 1 คน ซึ่งเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านคนเดิม) ตามลำดับ

ปัจจุบันผู้ใหญ่บัวแก้ว ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านมาเป็นเวลา 1 ปี 8 เดือน และยังมีตำแหน่งในหมู่บ้าน
หลายตำแหน่ง ได้แก่ ประธานคณะกรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง ประธานกลุ่มแม่บ้าน ประธานอาสาสมัคร
สาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ที่ปรึกษาชมรมผู้สูงอายุ ที่ปรึกษากองทุนหมู่บ้านและชุมชนเมือง และจัดทำบัญชี/
การเงินกองทุนฯ นอกจากตำแหน่งในหมู่บ้านแล้ว ผู้ใหญ่บัวแก้วยังมีตำแหน่งอื่นๆ นอกหมู่บ้านอีก ได้แก่ เภรัญญิก
แม่บ้านตำบลริมดอย กรรมการแม่บ้านอำเภอเมือง และผู้ช่วยการคลังชมรมกำนันผู้ใหญ่บ้านอำเภอเมืองเชียงใหม่